

T.C.

MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI

**YOZEFO TİFLİSİ'NİN “VÂKİ'ÂT-İ MİR VEYS VE ŞÂH
HÜSEYİN” ADLI ESERİNİN TAHLİL VE TRANSKRİBİ**

GÜLCAN SARIOĞLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HATAY/2008

T.C.
MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI

**YOZEFO TİFLİSİ'NİN “VÂKİ'ÂT-İ MİR VEYS VE ŞÂH
HÜSEYİN” ADLI ESERİNİN TAHLİL VE TRANSKRİBİ**

GÜLCAN SARIOĞLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Songül ÇOLAK

HATAY/2008

MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Tarih Ana Bilim Dalı öğrencisi **Gülcan SARIOĞLU** tarafından hazırlanan **Yozefo Tiflisi'nin "Vâki'ât-i Mir Veys Ve Şâh Hüseyin" Adlı Eserinin Tahlil ve Transkribi** başlıklı çalışma, **22/02/2008** tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Tez danışmanı .....
(Başkan) Yrd. Doç. Dr. Songül ÇOLAK

Üye .....
Yrd.Doç. Dr. Ahmet GÜNDÜZ

Üye .....
Yrd. Doç. Dr. Bülent ARI

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../...

Prof. Dr. Cemal YÜKSELEN
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Yozefo Tiflisi'nin “*Vâkı'ât-ı Mir Veys ve Şâh Hüseyin*” adlı el yazması İran tarihinde 1722-1723 yıllarını, Şah Hüseyin ve Şah Tahmasb dönemini, Afganlıların İran'a karşı başlattıkları isyan hareketlerini ele almaktadır. Bu el yazmasının transkribe edilerek muhtevasının ortaya çıkarılması İran tarihinin bu dönemini aydınlatmak açısından önem taşımaktadır.

1722-1723 yılları arası İran tarihini ele alan bu el yazması irdelendiğinde İran tarihinde Mir Veys ile Mir Mahmud'un Şah Hüseyin'e karşı başlattıkları isyan ve bağımsızlık hareketinin detaylı bir şekilde anlatıldığı görülecektir. Bu bağlamda İran-Afgan ilişkilerinin yanı sıra el yazmada İran'ın Osmanlı Devleti'ne olan bakış açısını ve İran-Osmanlı-Rus ekseninde ortaya çıkan ilişkilerini görmek mümkün olacaktır.

Orijinalliği dolayısıyla bu el yazmasını çalışmamı öneren, engin bilgi ve deneyimlerinden faydalandığım, değerli zamanını benden esirgemeyen danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Songül ÇOLAK' a katkılarından dolayı şükranlarımı sunuyorum.

Desteklerinden ve emeklerinden dolayı başta Tarih Bölüm Başkanı Yrd. Doç. Dr. Süleyman HATİPOĞLU olmak üzere, her fırsatta zamanını ayıran, fikirleri yanında desteğini benden esirgemeyen değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Mustafa ÇOLAK' a, Osmanlıca dilini öğrenmemizde ve bu dili sevmemizde emeği geçen çok değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Hüseyin GÜFTA' ya, eleştiri ve önerilerde bulunan kıymetli hocalarım Yrd. Doç. Dr. Ahmet GÜNDÜZ' e, Yrd. Doç. Dr. Bülent ARI' ya teşekkür etmeyi bir borç bilirim. Ayrıca Türk dil kurallarına uygunluk açısından bu çalışmayı inceleyip düzelten Edebiyat Öğretmeni Semiye USTA arkadaşşıma ayırdığı zamanından ve emeğinden dolayı teşekkür ediyorum.

Gülcan SARIOĞLU

**YOZEFO TİFLİSİ'NİN “VÂKİ'ÂT-İ MİR VEYS VE ŞÂH HÜSEYİN”
ADLI ESERİNİN TAHLİL VE TRANSKRİBİ**

**Yüksek Lisans Tezi, Gülcan SARIOĞLU
Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans
Danışman:Yrd. Doç. Dr. Songül ÇOLAK**

ÖZET

18.yy'n ilk yarısında İran'ın Afgan işgaline uğrayarak Safevi hanedanının yıkılmasını hızlandıran olay, Mir Veys'in Şah Hüseyin'e karşı isyan etmesiyle başlamıştır. Kandehar'da yaşayan Afgan halkı başlarında bulunan Gürcü asıllı Hıristiyan bir valinin baskı ve zulmüne uğramışlardır. Mir Veys'in bu valiye isyanı aslında Şah Hüseyin'e karşı bir isyan hareketiydi. Mir Veys, Afgan halkının desteği sayesinde bir süre sonra Kandehar valisi olmuştur. Onun isyanı aynı zamanda İran'ın uyguladığı aşırı Şii politikasına maruz kalan Afgan halkının bağımsızlık mücadelesi sayılır.

Yerine geçen oğlu Mir Mahmud babasının bıraktığı yerden mücadelesini sürdürmüştür. Mir Mahmud önce İran'ın başkenti İsfahan'ı ele geçirmiş, ardından Şah Hüseyin'i esir etmiştir. Bu durum İran tarihi açısından bir dönüm noktası sayılır. Afganlılardan kaçan ve Tebriz'de Şahlığını ilan eden Şah Hüseyin'in oğlu II.Tahmasb önce Osmanlı Devleti ardından Rusya'dan yardım istemiştir. Bu durum iki devlete İran'ın içişlerine karışma ve İran topraklarını kendi aralarında paylaşma fırsatı vermiştir.

ANAHTAR SÖZCÜKLER

Mir Veys, Şah Hüseyin, Mir Mahmud, II.Tahmasb, İran, Osmanlı Devleti ve Rusya

**ANALYSIS AND TRANSCRIPTION OF THE WORK NAMED
“VAKI’AT-I MIR VEYS AND SHAH HUSSEIN” BY YOZEFO TIFLISI**

**Post-Baccalaureate Study Thesis of Gülcan SARIOĞLU
Department of History, Post-Baccalaureate Study
Consultant: Assistant Associate Professor Dr. Songül ÇOLAK**

ABSTRACT

At the first half of the 18th Century, the event which accelerated the Destruction of the Safevi Dynasty when Iran underwent Afghani Occupation started with the rebellion of Mir Veys against Shah Hussein. The Afghani people who were living in Kandehar, suffered the pressure and cruelty of a Christian governor who originated from Georgia and ruled them. Mir Veys’s rebellion against that governor was actually a revolt act against Shah Hussein. Thanks to the support of the Afghani people, became Mir Veys a while later the governor of Kandehar. His revolt is at the same time considered as the independency struggle of the Afghani people who were subject to the extreme Shi’i politics enforced by Iran.

Mir Mahmud who succeeded him, continued the struggle from where his father had left it. Mir Mahmud first captured Isfahan, the capital of Iran, than he took Shah Hussein prisoner. That situation is considered a turning point in the respect of Iranian history. Shah Hussein’s son Tahmasb II, who escaped from the Afghani people and declared his shahdom in Tebriz first asked the Ottoman State, then Russia for help. That circumstance will give the two states the occasion to interfere in Iran’s internal affairs and to share Iranian territories between themselves.

KEYWORDS

Mir Veys, Shah Hussein, Mir Mahmud, Tahmasb II, Iran, The Ottoman Empire and Russia

**YOZEFO TİFLİSİ'NİN “VÂKI'ÂT-İ MİR VEYS VE ŞÂH HÜSEYİN”
ADLI ESERİNİN TAHLİL VE TRANSKRİBİ
GÜLCAN SARIOĞLU**

İÇİNDEKİLER

Dış Kapak	
İç Kapak	
Jüri Üyeleri Onay Sayfası	
Önsöz.....	i
Özet ve Anahtar Sözcükler.....	ii
Abstract and Key Words.....	iii
İçindekiler.....	iv
Kısaltmalar.....	vi

BİRİNCİ KESİM

ÇALIŞMAYA BAŞLARKEN

1.GİRİŞ	1
1.1.Çalışmanın Konusu ve Önemi	3
1.2.Çalışmanın Amacı	4
1.3.Çalışmanın Yöntemi	4
1.4.Çalışmanın Kapsam ve Sınırlılıkları	4

İKİNCİ KESİM

18.YY'DA SAFEVİ HANEDANI VE AFGAN MESELESİ

2.18.YY'DA İRAN VE AFGAN İLİŞKİLERİ	5
2.1. Safevi Hanedanı'nın Siyasi Durumu	5
2.2.Afganlı-İran Çekişmesi Ve Mir Veys'in İsyanı	7
2.3.Mir Mahmud'un İran'a Karşı Başlattığı İsyân Hareketi	9
2.4.İran Topraklarının Osmanlı Devleti ve Rusya Tarafından Taksimi	13

ÜÇÜNCÜ KESİM
YOZEFO TİFLİSİ'NİN “VÂKİ'ÂT- İ MİR VEYS VE ŞAH HÜSEYİN”
ADLI ELYAZMASININ TAHLİL VE TRANSKRİBİ

3.YAZARIN VE ESERİN TESPİTİ	17
3.1. Yozefo Tiflisi'nin Hayatı.....	17
3.2. Eserin Biçimsel Özellikleri.....	18
3.3. Eserin Muhtevası.....	18
3.4. El Yazmasının Metni (Transkripsiyon).....	28

DÖRDÜNCÜ KESİM
GENEL DEĞERLENDİRME

4. BULGULAR, GENEL SONUÇ	58
4.1. Bulgular.....	58
4.2. Genel Sonuç.....	60
KAYNAKÇA	63
EKLER	65
Ek-1: Kuzey-Batı İran'ı Gösteren Harita.....	66
Ek-2: Kuzey-Batı İran'ı Gösteren Harita.....	67
Ek-3: Güney-Batı Asya'yı Gösteren Harita.....	68
Ek-4: El Yazmasının Tıpkıbasımı	69

KISALTMALAR

- a.g.e.** : adı geçen eser
bk. : bakınız
ev. : Çeviren
vr. : varak
s. : sayfa
sr. : sıra
TTK : Türk Tarih Kurumu

BİRİNCİ KESİM

ÇALIŞMAYA BAŞLARKEN

1.GİRİŞ

İran topraklarının doğu sınırında bir topluluk olarak yaşayan Afganlılar, 18.yy'ın başlarında hem dini hem de siyasi açıdan yaşamış oldukları baskıdan dolayı Şah Hüseyin'e karşı ayaklanmışlardır.

Bu isyan hareketleri 1709 yılında Mir Veys'in ayaklanmasıyla başlamıştır. Yozefo Tiflisi'nin el yazmasını incelediğimiz bu çalışmada Tiflisi, Mir Veys'in isyanının başlangıcını şöyle anlatır: “*Yirmi dört sene bundan esbak içlerinden Mir Veys nâm kimesne zuhûr idüp fi mâ-beyne-hüm 'âkıl ve gayet belîğ ve mütekellim olmağla iştiyhâr bulur. Ve 'Acem Şâhı'na bagi ve isyân semtine zâhib olup Kandehar memleketinde fitne nâiresi iştigâl bulmak üzere iken Şâh Hüseyin'in küşine bu haber sem'-hırâş lâhik olur*” (Tiflisi, vr.7a sr.13-15; vr.7b sr. 1-3).

Mir Veys, Kandehar'da vali olan Gürcü asıllı Yorgi Şehnevaz Han'ın baskısına karşı ayaklanır. Onun bu isyanı Şehnevaz Han tarafından Kâşân'da bulunan Şah Hüseyin'e iletilir. Mir Veys, Şehnevaz Han'a karşı verdiği mücadelede başarılı olur ve Mir Veys nice zorluk ve mücadele yıllarından sonra Şah Hüseyin'i ikna ederek Kandehar valisi olur.

Mir Veys'in oğlu Mir Mahmud, 1719 yılında Afgan ve Acemlerin desteğini alarak İran'a karşı ayaklanır. Onun bu isyanı Kandehar sınırlarını aşarak diğer İran şehirlerini yağma ve istilaya dönüşür. Bu mücadele Mir Mahmud'un İran'ın pây-ı tahtı olan İsfahan'ı ele geçirmesine kadar sürer.

Afganlıların İran tarihinde küçümsenmeyecek bir hareketle anılmalarını ve İran'da bir hanedanın sonunu hazırlamalarını çeşitli etkenlerle açıklamak ve tespit etmek öncelikli olarak incelenmesi gereken önemli bir husustur.

Mir Veys ve Mir Mahmud'un liderliğinde Afganlıların İran şehirlerini işgal etmelerinin ve İran'ın başkentini ele geçirmelerinin İran'ı nasıl etkilediği ve bu durum karşısında Osmanlı Devleti ve Rusya'nın güçsüzleşen İran Devleti'ne karşı hangi rolleri üstlendikleri mevzusu çalışmamızın ana konusunu oluşturacaktır.

Bu anlamda önce 18.yy. da İran'ın genel bir durumu gözden geçirilecek ardından Mir Veys ve Mir Mahmud'un isyan hareketleri, nedenleri ve sonuçları ile birlikte ele alınacaktır. Bu olayları açıklarken temel alacağımız kaynak, tahlilini ve transkribini yaptığımız Yozefo Tiflisi'nin el yazması olacaktır.

Bunun dışında başvurduğumuz kaynaklardan biri, 18. yy İran tarihini ele alan Hrand D. Andreasyan'ın "*Osmanlı-Rus-İran İlişkilerine Ait İki Kaynak*" adlı eseridir. Bu eserinde Andreasyan, Ermenice iki kaynağa yer vermiştir. Çalışmamızı yakından ilgilendiren birinci kaynaktır. Bu kaynak Petros di Sarkis Gilanentz'in Kronolojisi'dir. Gilanentz Kronolojisi, 1722 Mart ayından 1723 Ağustos sonuna kadar İran'da geçen tarihi vakaları içermektedir.

Bu eser Ermeni asıllı Gilanentz tarafından Astrahan'da bulunan Arşevек Minas Tigranyan'a hitaben yazılmıştır. Gilanentz, adı geçen Arşevек'in bir ajanı olup Gilan'a yollanmış ve İran olayları hakkında bilgi toplamak amacı ile olaylarla ilgili şahısların anlatımlarını ruzname şeklinde bir rapor mahiyetinde kaydetmiştir.

Burada dikkati çekmek istediğimiz husus şudur; bilgi toplamak gayesi ile başvurulan, olaylara tanıklık eden ve önemli bir şahit olduğu görülen şahsın Yozefo Tiflisi olmasıdır. Gilanentz, İsfahan Fransız konsolosu Ange de Gardane'in sekreteri ve tercümanı olan Yozefo Tiflisi'nin raporları ve anlattıklarına geniş yer vererek eserini kıymetlendirmiştir. Andreasyan Gilanentz'in kronolojisinde 82 ile 113 arasındaki fıkralarda Yozefo'nun anlatımlarına yer verdiğini belirtmiştir. Fakat Gilanentz'in kronolojisini inceleyip Yozefo'nun el yazması ile karşılaştırdığımızda görülüyor ki, 83. ile 113. fıkralardan çok 86. fıkroda Yozefo'nun anlatımlarına yer verilmiştir. Aynı bilgiler Yozefo'nun el yazmasında mevcuttur. Bu çıkarsamalardan yola çıkarak Gilanentz'in kronolojisini Yozefo'nun el yazmasına dayanmadan doğrudan Yozefo ile konuşarak yazdığı anlaşılmaktadır. Gilanentz, Yozefo ile 1722 yılında karşılaşmış ve ondan bilgi almıştır. Yozefo ise, eserini 1725 yılında yazmıştır (Andreasyan, 1974:3).

Andreasyan'ın eserinde yer alan ikinci kaynak, Ermenice bir yazmanın tercümesidir. Yazarı ve yazıldığı yeri meçhul olan bu yazma "*Osmanlıların Ermeni ve İran Şehirlerine Karşı Yaptıkları Harplerin Tarihi*" adını taşımaktadır.

Bu yazma, 1721-1736 yılları arasında geçen vakaların bir tarihçesi olup, başlarda İran'ın Afganlılar tarafından işgali ve Şah Hüseyin'in düşüşü kısaca anlatılmış sonra asıl konusu olan Şah Tahmasb'ın ve özellikle Nadir Şah'ın zamanında Osmanlı-İran ilişkileri ve savaşları üzerinde durulmuştur (Andreasyan, 1974: VI).

Bu çalışmada hedeflenen, yukarıda bahsi geçen kaynakları göz önünde bulundurarak transkribe edilen el yazmasını, 18.yy İran tarihi ile ilgilenen araştırmacıların hizmetine sunmaktır.

Çalışmamızda temel konulara girmeden önce bu çalışmanın konusu ve önemine kısaca değinerek bu çalışmada ne amaçlandığı ele alınacaktır. Ardından sırasıyla hangi yöntemleri takip ettiğimizi ve çalışmamızın kapsamı ve sınırlılıklarını belirlerken hangi kriterleri esas aldığımızı açıklamış olacağız.

1.1. Çalışmanın Konusu ve Önemi

Yozefo Tiflisi'nin¹ “ *Vâkı'ât-i Mir Veys² ve Şâh Hüseyin*” adlı el yazmasının transkribi ve tahlili çalışmamızın ana konusudur.

Bu bağlamda elyazmada bahsi geçen konular, 18.yy.'da İran ve Afgan ilişkileri ve bu ilişkiler çerçevesinde önce Afganlı Mir Veys'in daha sonra da oğlu Mir Mahmud'un İran'a karşı isyan hareketidir.

Mir Veys'in isyanından sonra Afganlıların dinmeyen mücadelesi Mir Mahmud zamanında da devam eder. Mir Mahmud nice mücadeleden sonra İran'ın başkenti İsfahan'ı zapt eder. Bu da Şah Hüseyin'in saltanatının sonu olmuştur. Bu aynı zamanda zayıflayan İran Devleti'ne dışardan müdahaleye açık kapı bırakır. Bundan sonra Osmanlı Devleti ve Rusya'nın İran topraklarını paylaşırma süreci başlar. Bu bilgilerin bir kısmının bir el yazmasına dayanarak ortaya çıkarılması 18.yy. İran tarihine ve bu bağlamda Şah Hüseyin ve II.Tahmasb devrine ışık tutması çalışmanın önemini ortaya koymaktadır.

¹ Jozef Apisilaymian (Andreasyan, 1974:3).

² Bazı kaynaklar ondan Mir Üveys diye bahseder bk. Eravcı,2002:890; Uzunçarşılı,1988:172; Aktepe,1970:9.

1.2. Çalışmanın Amacı

Yozefo Tiflisi'nin "*Vâkı'ât-i Mir Veys ve Şâh Hüseyin*" adlı el yazmasının transkribe edilmesiyle 18.yy. İran tarihinin önemli bir dönüm noktası sayılabilecek Mir Veys ile Mir Mahmud'un İran'a karşı isyanlarını ele alan bilgilere ulaşıldı. Elde edilen bu bilgilerle İran tarihinin belli bir kesitini, o dönemi yaşamış ve o döneme tanıklık eden Yozefo Tiflisi'nin eserine dayanarak aydınlatmak ve bu çalışmayı başvurulabilecek bir kaynak olarak araştırmacılara sunmak çalışmanın başlıca amacıdır.

1.3. Çalışmanın Yöntemi

Bu çalışmada ilk olarak yaptığımız "*Vâkı'ât-i Mir Veys ve Şâh Hüseyin*" adlı el yazmasını Osmanlıca dilinden Türkçe'ye transkribe etmek oldu. Ardından ilk varaktan başlayarak el yazmanın muhtevasını değerlendirdik. Hangi konuların ele alındığını, hangi zaman diliminden bahsedildiğini tespit ettik. Daha sonra ele alınan konuyla ilgili olarak bir ön kaynak taraması yaptık. Ulaştığımız kaynaklardaki bilgileri el yazmadaki bilgilerle karşılaştırarak konumuzu bilgi doğruluğu açısından inceleme ve bunu aktarma fırsatını yakalamış olduk.

1.4. Çalışmanın Kapsam ve Sınırlılıkları

Bir araştırmanın hangi zaman diliminde yapılacağı, nerede başlanıp nerede bitirileceği o çalışmanın metodu açısından önemli bir konudur. Çalıştığımız el yazmasını kronolojik açıdan tespit ettiğimizde yazar Yozefo Tiflisi'nin İran tarihinin 1722-1723 yılları arasını ele aldığını görüyoruz. Bizler ise, bu zaman dilimini biraz daha genişleterek 1722-1724 yıllarını kapsayan süreci inceledik. Bu zaman dilimini genişletmemizin amacı, Afganlı Mir Mahmud'un İsfahan'ı aldıktan sonra Osmanlı Devleti ile Rusya'nın İran topraklarını paylaştığı 1724 İstanbul Anlaşması'nı imzalamış olmalarıdır. Bu zaman dilimini biraz daha genişleterek Afganlı iki liderin İran Devleti'ne karşı başlattığı isyan hareketinin İran'ı hangi aşamaya getirdiğini gözler önüne sermek istedik.

İKİNCİ KESİM

18.YY'DA SAFEVİ HANEDANI VE AFGAN MESELESİ

2.18.YY'DA İRAN VE AFGAN İLİŞKİLERİ

18.yy.'ın hemen başında İran Devleti ile İran topraklarında bir kabile, bir topluluk olarak yaşayan Afgan halkını karşı karşıya getiren iki önemli gelişme meydana gelir. Bu iki önemli gelişme, Kandehar'da Afgan halkının ileri gelen adamlarından Mir Veys ve ardından Mir Veys'in oğlu Mir Mahmud'un Şah Hüseyin'e karşı ayaklanmalarıdır. Bu ayaklanmalar uzun bir süre İran ile Afgan halkı arasında çözümlenemeyecek sorunlara neden olmuştur.

2.1.1.Safevi Hanedanı'nın Siyasi Durumu

Safevi Hanedanı (1501-1722) İran'da yaklaşık olarak iki buçuk asır hüküm sürmüştür. İran, 18.yy.'ın başlarında idari açıdan zayıf bir konumdaydı. Bu dönemde İran tahtında Şah Hüseyin¹ (1694-1722) vardır.

18.yy'ın sonlarına doğru İran'da askeri ve idari açıdan karışıklıklar baş göstermiştir. Bunun en önemli nedenlerinden biri Şah Hüseyin'in devleti yönetmede başarısız oluşudur. Bu durum devletin zayıflamasına ve yönetimde otorite boşluğu ortaya çıkmasına neden olmuştur. İran Devleti'nin içinde bulunduğu zayıflık ve otorite boşluğu harem kadınlarına ve saray ağalarına ülke idaresi üzerinde güçlerini kullanma fırsatını doğurmuştur (Eravcı, 2002:890).

Şah Hüseyin zamanında İran sınırları hemen hemen I. Şah Abbas'ın bıraktığı gibiydi. İran'ın sınırları kuzeybatıda Gürcistan ve Dağıstan'ın büyük bir bölümünü içine alıyor, günümüz Afganistan ve Pakistan'ın büyük bir bölümü ve Horasan ise İran'ın doğu sınırı içinde kalıyordu (Tapper, 2004:158).

---

¹ Şah Hüseyin'in devlet işlerine ilgisinin az, ılımlı ve uysal bir hükümdar olduğu bilinir. Devletin bütün işlerini din adamlarının eline terk ettiği için ona "Molla Hüseyin" lakabı takılmıştır (bk. Eravcı, 2001:890). Bunun dışındaki bilgi ise Şah'a gençliğinde gösterdiği dindarlık ve Kur'an okumaktaki çabasından dolayı kendisine "Molla Hüseyin" denildiğidir (Geniş bilgi için bk. Andreasyan, 1974:17).

Safevi Hanedanı'nın doğuşu ve buna bağlı olarak Süfi veya Safevî tarikatı, Şah İsmail'le birlikte büyük bir siyasal güç haline dönüşmüş daha sonra bu siyasal güç Şah Hüseyin döneminde de devam etmiş, bu durum Sünni topluluklar üzerinde aşırı Şii politikası uygulanmasına neden olmuştur (Allouche, 2001:9).

Mir Veys'in oğlu Mahmud ise, Safevilerin içine düşmüş olduğu zaafi müşahede ederek bir Galyaz ordusunun başında İran'a yürümüştür (Saray, 2002:20). Şah Hüseyin'in aşırı Şii politikası gütmesi Kandehar bölgesinin kuvvetli Sünni unsuru olan Türk asıllı Galyazları tedirgin etmiştir. Kandehar'da bir Gürcü vali tayin edilmesi bölgenin hakim unsuru Galyazlar'ın reisi Mir Veys'in 1709 yılında isyan etmesine ve Kandehar'da bağımsız bir hükümet kurmasına yol açmıştır.

1722'de Mir Mahmud'un İran başkenti İsfahan'ı zaptetmesiyle Safevilerin düşmüş olduğu zaaf en üst noktaya ulaşmış, böylelikle Mir Mahmud İsfahan'da Şahlığını ilan etmiştir (Tapper, 2004:158).

İran'ın büyük bir kısmını işgal eden Afganlılar, İsfahan dahil İran'ın en büyük kısmına hakim olmuşlardır. Buna rağmen Safevi mukavemetini tamamen kıramamışlardır.

İran'ın Kafkas eyaletlerinde çözülme başlamış, 1722 yılında Dağıstan, İran tabiiyetinden çıkıp resmen Osmanlılara geçmiştir (Öztuna, 1994:481). Safevi Hanedanı'nın çöküşü güneyden ve doğudan Afgan işgalleriyle başlamıştır (Tapper, 2004:158).

Rusya'nın İran topraklarını işgal etmesine Mir Mahmud'un İsfahan'ı ele geçirmesi sebep olmuştur. Nitekim İran bu iç mesele ile uğraşırken Rusya, bu durumdan istifade ile İran'a ait bazı toprakları işgal etmeye kalkışmıştır (Altınay, 1932:103). Son yıllarını yaşamakta olan Çar Büyük Petro'nun İran'a karşı bu müdahalesi, Osmanlı Devleti'nin İran'a yönelik gütmüş olduğu politikanın temelinden değişmesine ve İran'la aralıklarla devam eden çok uzun bir savaşın çıkmasına neden olmuştur (Öztuna, 1994:481).

2.2. Afganlı-İran Çekişmesi Ve Mir Veys'in İsyanı

Afganistan tarihi incelendiğinde Afganistan'nın XVI. asırdan beri Babürlülerin egemenliğinde kaldığı görülür. Afganistan'da Galyazlılar ve Abdaliler adında iki kabile yaşıyordu. Daha önce aralarında mevcut olan rekabet yüzünden Galyazlılar Babürleri, Abdaliler ise Safevileri Batı Afganistan'a hakim olma yolunda destekliyordular. Bu rekabet ve çatışma iki kabile arasında düşmanlığa neden olmuştur (Saray, 2002:20).

XVII. asrın sonlarına doğru Babürlüler zayıflamaya başlamış, İranlılar Kandehar'ı işgal etmişlerdi. Safevi Devleti'nin içine düştüğü zaafa rağmen Şah Hüseyin Sünni olan Galyazlar üzerine baskıya girişmiştir (Saray, 2004:67). Ülke içinde yer yer ayaklanmalar ortaya çıkmaya başlamıştı. Nitekim 1709¹ yılında Afganlıların lideri Mir Veys ayaklanarak Kandehar'ı işgal etmiştir. Mir Veys, Kandehar'ın zenginlerindedir. Bu sırada Kandehar'da eski Gürcü beylerinden Yorgi Şehnevaz Han vali olarak bulunuyordu. Müslüman halk ise Hıristiyan bir valinin idaresini hoş görmüyorlardı (Uzunçarşılı, 1988:172).

Yozefo Tiflisi, Gürcü valisi Yorgi Şehnevaz Han için "*Hân-ı merkûm gaddâr ve zâlim olup bu bahâne ile Avgânyân'ın nicelerin bî-cürm katl ve malların ahz edüp miskîn Gürcü bu tarikle memleketi zabt ü rabt eyledim sanup kendüye i'timâd geldi*" demiştir (Tiflisi, vr.7b sr.12-14). Tiflisi'nin bu anlatımlarından Yorgi Şehnevaz Han'ın, esasında Kandehar'da Afgan halkına zulmettiği, nice Afgan'ı katledip mallarına el koyduğu, Kandehar'ı zora ve baskıya dayanarak yönettiği anlaşılmaktadır. Yorgi Şehnevaz Han, Mir Veys'in nüfuzundan çekindiği için kendisini Kandehar'da öldürtmek istemiş fakat bunu yapmaya cesaret edememiştir (Uzunçarşılı, 1988:172). Daha sonra Yorgi Şehnevaz Han Mir Veys'i esir ederek kelepçeli bir şekilde Şah Hüseyin'e göndermiştir. Kandehar'daki itaatsizliğin sebebi ve sorumlusu olarak Mir Veys'i gösterdiği, bu nedenle katledilerek cezalandırılması gerektiğini ifade eden Yorgi Şehnevaz Han'ın bu gerekçesini Yozefo şöyle anlatmıştır: "*Ve Mir Veys'i tutup mûhkem koydu. Bend ile Şâh Hüseyin'e gönderdi. Gürcü 'askerini yanında koyup Kızılbaş 'askerini geri gönderdi. Ve Kandehar'da karîn ikât[z] olan fitnenin*

¹ İslam Ansiklopedisi'nde bu tarih 1708 olarak geçmektedir. bk. Taşağıl,1999:1.

muhdisi ve sebab-i müstakîlli Mir Veys'dir deyü arz idüp katl ve izâlesi bâbında hitâm kıldı. Ve bu târikiyle mir-i merkûm İsfahan'da zindâna vaz' olundu (Tiflisi, vr.8a sr.1-15).

Bir müddet sonra Şehnevaz Han'ın asiliği ve derin ihaneti Şah tarafından anlaşılırken, Mir Veys ölçülü davranışlarıyla Şah'ın güvenini kazanmıştır. Mir Veys, terbiyesi ve vatani olan Kandehar'a bağlılığı gerekçesiyle zindandan çıkarılmış Şehnevaz Han'ın ise katledilmesi emri verilmiştir. Bu işi yapmak için bizatihi Mir Veys'in kendisi görevlendirilmiştir. Yozefo'nun el yazmasında bu süreci tespit etmek mümkündür: “*Hülâsa-i kelâm sa'y ve ihtimâm bütünü müntic oldu ki Şehnevaz Hân'ın bagi ve hıyâneti derûn-ı Şâh'da câ-gîr ve Mir Veys'in Şâh'ın sadâkat-endîş kullarından olduğuna i'timâd ve itimân-ı küll hâsıl olup mir-i merkûm zindândan ıtlak ve nevâziş-i hâtır ve terbiye ile vatan-ı asliyyesi olan Kandehar'a irsâl olunup merkûm ile hüsn-i mu'âmele ve nevâziş-i hâtırı bâbında Şehnevaz'a hitâben evâmîr ve mektûbât tahrîr olundu* (Tiflisi, vr.9a sr.11-15; 9b sr.1-2).

Kandehar'a kumandan olarak tayin edilen Mir Veys bir fırsatını bulup Şehnevaz'ı öldürterek Kandehar'a sahip olmuş ve vali olarak atanmıştır. Mir Veys bu suretle yedi sene Kandehar'ı İran'a karşı müdafaa ile vakit geçirmiştir. Kendisi vefat edince kardeşi Abdullah¹ Kandehar'ın idaresini eline almıştır. Mir Abdullah'ın İran hükümetiyle anlaşmak istediğini gören Kandehar halkı yeniden İran'ın idaresi altına girme endişesi içine girmişlerdir. Bunun için Mir Abdullah'ı derhal Kandehar idaresinden uzaklaştırmak gerekiyordu. Bu düşünceyle Kandehar halkı, Mir Veys'in oğlu Mahmud'un tahta geçmesini teşvik etmişler, amcası Abdullah'ı öldürmüşlerdir. Mahmud o sırada on sekiz yaşında bulunuyordu (Uzunçarşılı, 1988:172).

Nitekim Yozefo Tiflisi, bu hususu şu şekilde müşahede etmiştir: “*Vefât-ı Mir Veys der-i Kandehar hâkimi şuden Mirullah'a birader. Mir-i merkûm bu hâl üzere bir müddet memleket-i Kandehar'da hük ve hükûmet idüp 'Acem ve gayriler tasallutunda ahâlî-i memleket rahat ve âsûde hâl iken*”... (Tiflisi, vr.15a sr. 8-11). Bu ifadelerle Mir Abdullah'ın bir müddet tahtta kaldıktan sonra vefatının hemen ardından Mir Mahmud'un Kandehar hükümetinin başına geçtiğini anlıyoruz .

¹ Bazı kaynaklarda Abdülaziz diye geçer. bk. Taşağıl, 1999:1.

2.3. Mir Mahmud'un İran'a Karşı Başlattığı İsyân Hareketi

1715 yılında Mir Veys'in ölümü üzerine yerine kardeşi Mir Abdullah başa geçmiştir. Fakat Mir Abdullah, Şii olan Safeviler ile anlaşma teşebbüsüne girişince yaşadıkları mezhep farkından dolayı Sünni Kandehar halkı, Safevi idaresine girmek istememiştir (Aktepe, 1970:10).

Mir Abdullah'ın İran'la yakın ilişkiler kurması Kandehar halkının tepkisine neden olmuş halkın desteği ile Kandehar hükümet karargahına Mir Mahmud getirilmiştir. Mir Mahmud, Kandehar'ın idaresini eline geçirdiği gibi Herat civarındaki Abdali kabilesi de ayaklanıp ona tabi olmuştur. Bu arada Özbekler, Safevi topraklarına girmişler, Maskat (Müskit) Arapları ise II. Sultan İbn Seyf idaresinde Bahreyn'i ele geçirmişlerdi (1717). İki yıl sonra da Güney Dağıstan'daki Lezkiler, Gürcüler'in topraklarına saldırmışlar, bunun üzerine Gürcistan Valisi Vahtan Han (VI.Vahtang) Şah Hüseyin adına onları geri püskürtmüştür (Taşağıl,1999:1).

Mir Mahmud üzerine sevkedilen Safikulu ve Lütfihan kumandanlarındaki İran kuvvetlerini yenilgiye uğrattıktan sonra 1720 yılında Kirman'ı zapt etmiştir (Uzunçarşılı, 1988:173). Yozefo, Mir Mahmud'un Kirman'a girişini ve Kirman'ı kuşatmasını şöyle ifade eder: “*Mir-i merkûm birkaç sene makarr-ı hükümetinde istifrâr bulup Avgâniyân'dan 'asker cem' ve memleket-i Kandehar ittisâlunda mütemekkin Belluc ta'bir olunur. Tâîfeden dahi bir mikdâr 'asker alup bâlâ da mezkûr Kirman memleketine varup garet idüp Kandehar'a ric'at ider. Ve Şirvan ve Şemahiye istîlâdan gayri Erdebil dahi nehb ve garet tasaddî etmiş oldu.*” (Tiflisi, vr.16a sr.5-11). Bu ifadelerden anlaşılıyor ki, Mir Mahmud sadece Kirman'ı kuşatmak ve yağmalamakla yetinmemiş, Kandehar'a dönüşünde Şirvan, Şemahiye'den başka Erdebil'i de yağma etmiştir. Bu olayla ilgili olarak Yozefo ayrıca el yazmasında “*Kal'a-i Kirman'nu ta'mîr olunmuş metîn ve müstâhkem bulup üç ay muhâsara eyledi. Ve şehri dahi garet eyledi. Âher kal'a halkıyla ferâgat ve ri'cat eylemek üzere yüz kise akçeye sulh oldu. Kirman'dan İsfahan cânibine kasd ve 'azîmet etti.*” diyerek Mir Mahmud'un iç-kale dışında Kirman şehrini zaptettiğini ve oradan İsfahan' a yöneldiğini anlatmıştır (Tiflisi, vr. 18a

sr.1-4). Aynı tarihlerde Yezd'i ve daha sonra Meşhed'i alıp 1722'de Safevilerin başkenti İsfahan üzerine yürümüştür (Uzunçarşılı, 1988:173).

Safevi Devleti'ndeki bu iç karışıklıklar, Osmanlı Devleti'nin dikkatini çekmeye başlamıştır. Özellikle Dağıstan'daki Sünni-Şii mücadelesi Osmanlıların bu bölgeyle ilgilenmesini gerektiriyordu. İran'da meydana gelen siyasi olayları daha yakından takip edebilmek ve olayların iç yüzünü tam manası ile öğrenmek amacıyla Osmanlı devlet adamlarından Dürri Ahmed Efendi'yi şikk-ı sâni defterdarlığı payesi ile İran'a göndermiştir (Aktepe, 1970:3). Dürri Ahmed Efendi Safevi Devleti'nin iç durumu hakkında bilgi toplayıp 1721 yılında İstanbul'a dönmüştür. Verdiği raporda Safevi Devleti'nin yıkılmaya yüz tuttuğunu belirtiyordu (Taşağıl, 1999:1).

1722 yılında Mir Mahmud'un İsfahan üzerine geldiğini duyan Şah Hüseyin, Kızılbaş asker ve komutanlarından oluşan on sekiz bin silahlı asker ve piyade hazırlamıştır. Arap Hanlarından toplanan bey, beyzade ve kapı halkı ile cebeci ve topçular olmak üzere İsfahan'dan otuz bin asker toplanmıştır (Andreasyan, 1974: 4).

Yozefo el yazmasında bu bilgidan farklı olarak Şah Hüseyin'in şehirde kaldığını devlet adamları ile çeşitli hanlardan on iki komutan elli iki bin Kızılbaş askerin toplandığını belirtmiştir. Kuvvetlerinin fazla oluşuyla övünen Safevi Hanedanı toplamış olduğu bu kuvvetleri Mir Mahmud'un karşısına çıkarmıştır. Mir Mahmud ise, komutanı Amanullah ve bin askeriyle birlikte harekete geçmiştir. Savaşta her iki taraf vuruşma vaziyetlerini almışlardır. Bu mevzuyu Yozefo Tiflisi şöyle anlatmıştır: *“Ve-l-hâsıl Şâh Hüseyin şehride kalup ricâli devletinden i'timâd-ü-d-devlete Mehmed Kulu Hân ve alâ tertibihim kurucubâsı Şeyh Ali Hân ve Kullarağası Vahtan Hân karındaş Mehmet Rüstem Hân ve tüfenkçi ağası Lûtf Ali Hân ve Eşik ağaları başı Hüseyin Kulu Hân ve Arabistan'dan Huveyze Vâlisi Mir Abdullah Hân ve Hemedan Hân'ı Ferzullah Hân ve Kuvucuklu (?) ya'ni Fars vâlisi Ali Rıza Hân bahtiyârı Hanı Kasım Hân ve Toycu (?) Mehmed Han ve sâir ma'zûl Hanlar ve Beyler on iki ser-dârân bed nâm-dârân olup cemi'an elli iki bin Kızılbaş bed meaş 'askeriyle tekbîr ve taazzumda nısf-ı cihân demekle iftihâr bulmuş”* ... (Tiflisi, vr. 19a sr.9-17).

Tiflisi'nin Afganlıların sayıları hakkındaki beyanı ve savaş esnasında almış oldukları nizam şöyledir: “ *'Askerin üç bölük idüp sağ kolu sol kol ve orta kol deyüp tevzi' ve taksim eyledi. Ser-dâr evveli olan Amanullah Sultan'a beş bin adam ile sağ kolu sipâriş eyledi. Secistan'ı el-asl yek çeşm Nasrullah Sultan'a üç bin adamıyla sol kolu tefvîz eyledi. Bu vech üzere meymene ve mir-i nizâm virüp bâkî altı bin 'asker ile mir-i merkûm miyânede karâr eyledi*” (Tiflisi, vr. 20b sr.1-7). Bu bilgidен yola çıkarak Afganlıların düzenli bir ordu tertibiyle, sayıca on dört bin askerle Acem kuvvetlerinin karşısına çıktığını anlıyoruz.

İranlılar taarruza geçtiğinde Amanullah sahte bir geri çekilişle ricat etmiş çok geçmeden İranlılar üzerine ateş etmiş, bunun üzerine İran kuvvetleri geri çekilmeye ve kaçmaya başlamışlardır (Andreasyan 1974:5).

Mir Mahmud'un kararlı direnişi ve savaşın ortasında metin ve müstahkem oluşu, karşı tarafın çözülmesine neden olmuştur. Yozefo, İranlıların çözülen ve savaştan kaçan hanları şöyle anlatmıştır: “*Ordu garetinde olan Arap 'askeri bu hâli gördük de alduğu hâl ile firâr eyledi*” (Tiflisi, vr.22b sr. 12-13).

Mir Mahmud, İranlıların sahte bir ricat hareketinde bulunacaklarını düşünerek on gün istirahat için savaşa ara vermiştir. Bu bekleyişin ardından bütün ordusu ile İsfahan üzerine yürümüştür. Fakat Afganlılar Şehristan'da yaptıkları muharebede bir zafer elde edemeden geri çekilmişlerdir (Andreasyan 1974:7).

Tiflisi'nin eserinde bu bilgiyi şu şekilde doğrulamak mümkündür: “*Avgâniyân dahi 'Acem hiylesinden ihtirâz idüp şehre bir ferd girmedi. Ahvâl ba'de-l-mukabeleden sonra meydân-ı maârikede mir-i merkûm on günistirâhat ve teneffüs idüp bu takrîbeyle 'Acem dahi ârâm bulup bir mikdâr aralık bulunmağla şehrin istihkâmı tedârikîn gördüler. Dördüncü günde Şehr-istân ta'bir olunur, varoşa Avgâniyân hücum idüp yürüyüş eylediler. Toblar ile men' olunup yetmiş seksen maktûlları olduk da ric'ât idüp zafer bulamadılar*” (Tiflisi, vr.23a sr.7-15; 23b sr.1-3).

Şehristan'da zafer elde edemeyen Mir Mahmud bundan sonra Ermenilerin yaşadığı Culfa şehrine yönelmiş Culfa şehrini işgal etmiştir. Şah'tan istedikleri yardım isteğine yanıt alamayan Culfa halkı, şehri teslim etmek zorunda kalmıştır. Ardından Culfa halkıyla 70 bin tuman para cezası ile barış yapılmıştır (Andreasyan 1974:8-9).

İsfahan şehrini zaptetmek için harekete geçen Mir Mahmud öncelikle İsfahan'a tek bir ferdin bile girip çıkmasına müsaade etmeyecek şekilde şehrin bütün yollarını kapatmıştır. Böylelikle şehrin açlıkla teslimi düşünülmüştür. Bunu duyan Şah, Mir Mahmud'a karşı mukavemet etmek amacıyla Luristan Hanı, Farisi Hanı Ali Rıza ile Kasım Hanını göndermişse de Mir Mahmud bu kuvvetleri ard arda yenmiştir.

Yozefo'nun anlatımlarında bu sürece ayrıntılı bir şekilde müşahede etmek mümkündür: *“Ba'dehu İsfahan şehrinden bir ferd çıkmak veya girmek hadd-i imkânda olmadığı mertebede emr-ü muhâsaraya istihkâm virdiler”* diye başlayan Yozefo'nun anlatımı Mir Mahmud'a karşı gönderilen hanların kuvvetlerine karşı başlatılan mukavemeti anlatmasıyla tamamlanmıştır (Tiflisi, vr. 24a sr. 13-14; vr. 24b-a sr.1-15).

İsfahan'ın muhasara edilip alındığını duyan Şah Hüseyin'in üçüncü oğlu Tahmasb Mirza, İsfahan'dan firar ederek Kazvin'e gitmiştir. Fakat Şah Mahmud beş bin kişilik orduyu Tahmasb'ın üzerine gönderince Tahmasb şehri terk ederek Tebriz'e kaçmıştır. Burada 10 Kasım 1722'de kendi Şahlığını ilan etmiştir (Eravcı, 2002:890).

Mir Mahmud, İsfahan şehrini kuşatmış ve şehre yiyecek girmesine engel olmuştur. Bu durum üzerine, Şah Hüseyin, Mir Mahmud'a paranın yanı sıra Horasan ile Kirman eyaletleri ve zevce olarak kızını vereceğini teklif etmiş ancak Mir Mahmud bu teklifleri reddetmiştir. Bunun üzerine Şah ve nazırları şehirden kaçmayı düşünmüşler fakat bütün yollar tutulmuş olduğundan şehri teslim etmekten başka yapacak bir şey olmadığını görmüşlerdir. Bu karar 1722 yılında alınmıştır (Andreasyan 1974: 13-14).

Mir Mahmud'u ziyaret etmeye ve tacı ile tahtını teslim etmeye gelen Şah'ın Mir Mahmud ile karşılaşmasını Yozefo, şu şekilde anlatmıştır: *“Şâh Hüseyin geliyor deyü Mir'e haber virdiler. Nîm sâat mikdârı zemân serâyın taşra tevakkuf ettirdüp destûr virdiler. Ve dîvân hânına gelmeye işâret ittiler. Mir Mahmûd dîvân hânın bir köşesinde oturup Şâh geldik de kıyâm eyledi. Şâh Hüseyin selâm virüp 'selâmaleyküm' dedi. Mir Mahmûd dahi resm-i selâma ri'âyet etmeyüp ol dahi 'selâmaleyküm' dedi”* (Tiflisi, vr.26a sr.11-14).

Mir Mahmud ile Şah'ın bu selamlaşmasından sonra Şah başındaki mücevherlerle süslü sorgucu kendi eliyle Mir Mahmud'un başına koymuştur. Böylece Mir Mahmud İsfahan'da İran tahtını ele geçirerek İran tahtına oturmuş oldu. Tahta oturan Mir Mahmud Şah'ın kızlarından birisi ile de evlenmiştir.

Mir Mahmud Afganlı ve İranlı kumandanları ile birlikte yüksek bir divan kurmuştur. Bu divanda önemli kararlar alınmıştır. Kazvin'in bir an önce zaptedilip Tahmasb'ın yakalanıp teslim edilmesi alınan kararlar arasındadır. Mir Mahmud kumandanlarını görevlendirerek halkın kendisine itaatlerini bildirmeleri için Kaşan ve Kazvin'e göndermiştir. Ayrıca bu kumandanlar, o şehirlilerin halkından para, erzak ne varsa kendilerine teslim edilmesi için harekete geçmişlerdir. Fakat bu girişimlerinde kısmen başarılı olmuşlardır. Bununla yetinmeyen Mir Mahmud, Ermeniler yanında Avrupalıları ve Müslümanları da haraca bağlamıştır (Andreasyan 1974:14-30).

Mir Mahmud tarafından Tahmasb üzerine sevk edilen kuvvetler mağlup olmuş, bu korkuyla Şah Hüseyin'in bütün akrabaları öldürtülmüştür. Mir Mahmud, Şah Hüseyin'i de öldürmek istemiş; fakat Şah Hüseyin'in yalvarması üzerine O'nu öldürmekten vazgeçmiştir. Mir Mahmud'un mezaliminin gittikçe arttığını ve akli dengesini yitirmeye başladığını gören Afgan beyleri, 1723 yılında Mir Mahmud'u amcasının oğlu Eşref'e boğdurtmuşlardır. Dolayısıyla Mir Mahmud'un yerine Eşref Şah hükümdar olmuştur (Uzunçarşılı, 1988:182).

2.4. İran Topraklarının Osmanlı Devleti ve Rusya Tarafından Taksimi

İran'ın siyasi durumu ve gelişmelerini elçileri aracılığıyla yakından takip eden Osmanlı Devleti, İran'da yaşanan iç karışıklığı müzakere etmiş, sınır komşuluğu dolayısıyla İran'ı Afganlılardan korumak için İran'a müdahale etmeye karar vermiştir (Uzunçarşılı, 1988:173). Şöyle ki yapılan müzakerelerde İran dahilindeki çıkan bu isyanın Osmanlı Devleti sınırına sirayet etmesi muhtemel görüldüğünden, Osmanlı İmparatorluğunun doğu sınırları için büyük bir tehlike arz edeceği düşünülmüştür. Bu itibarla evvelce Osmanlı Devleti'ne ait iken sonradan İran'a terk edilmiş olan Osmanlı Devleti'nin doğu sınırları üzerindeki Revan, Tebriz, Gence ve Tiflis gibi bazı kale ve şehirler tekrar Osmanlı

İmparatorluğu sınırları içine alınacaktı. Böylece devletin doğu hududunun güvenliği sağlanmış olacaktı (Aktepe, 1970:13).

Alınan bu kararlara rağmen bir ay sonra gönderilen bir fermanda İsfahan zabt olursa dahi Afgan Emiri Mahmud'un maksadının ne olduğu anlaşılmadıkça hiçbir harekette bulunulmaması valilere tavsiye olunmuştur (Uzunçarşılı, 1988:175). Bütün bunlar Osmanlı İmparatorluğunun İran topraklarına girme hususunda çok ihtiyatlı hareket ettiğini gösteriyordu. Osmanlı Devleti'nin İran topraklarına girmesinin iki nedeni vardı: Bunlardan birincisi; İran'ın karışık durumundan faydalanmaya çalışan Rus çarlığı, Kafkaslar üzerinden İran yolu ile Hint Okyanusu'na çıkma hayallerini gerçekleştirebilmek amacıyla Tiflis, Dağıstan ve Şirvan havalisinde harekete geçmeleri idi. Şiilerin baskısına maruz kalan Dağıstan ve Şirvan ahalisi, Rusların baskısı altında kalmaktansa Ruslara karşı Osmanlılardan yardım talebinde bulunmuşlardı (Aktepe, 1970:15). İkincisi, Mir Mahmud'la mücadelesinde zor durumda kalan ve Afganlılara karşı koyamayacağını anlayan II. Tahmasb'ın Osmanlı Devleti'nden yardım talep etmesiydi (Eravcı, 2002:890).

Osmanlı Devleti, Şah Hüseyin'in durumu ve ölümü hakkında doğru bir bilgi gelmeden Tahmasb tarafından gönderilen elçinin alıkonulmasını istemiştir (Aktepe 1970:17). II.Tahmasb, bunun üzerine Ruslara yönelmiştir. İran'daki iç kaos ortamını fırsat bilen Çar Peter, Derbent ve Bakü'yü işgal etmiş, Osmanlılardan önce Kafkaslara hakim olmuştur (Eravcı, 2002:890).

Bağdat valisi tarafından 1723 yılında gönderilen bir yazıda, İranlıların İslam halifelerine karşı hakaret ettikleri bildirilince Osmanlı Devleti, bu sefer İranlılardan intikam almak için İran topraklarını işgal etmeye karar vermiştir (Uzunçarşılı, 1988:176).

Osmanlı Devleti, Rusya'nın Hazar boyunca inmesine karşılık, üç koldan Batı İran topraklarını zapta girişmiştir. Bu hareket neticesinde Gence, Tebriz ve Hemedan işgal edilmiştir. Son gelinen nokta, Osmanlı Devleti ile Rusya'yı karşı karşıya getirmiştir. Bunun sebebi İran topraklarının taksim meselesi idi (Eravcı, 2002:890).

Fransa'nın arabuluculuk etmesiyle Osmanlı Devleti ile Rusya arasında bir savaş olmadan sulh yapılmıştır. 1722 yılında müzakerelerin birinci safhası

başlamış, ikinci safhası 1723 yılında olmuş, 24 Haziran 1724 tarihinde görüşmeler kesin bir sonuca bağlanarak İstanbul Antlaşması imzalanmıştır.

Osmanlı-Rus antlaşmasının ilk maddesine göre, Derbent, Bakü ve Şirvan Ruslarda kalacaktı. İkinci maddesine; Şirvan'da Osmanlı himayesinde bir hanlık kurulacaktı. Herhangi bir muhalif vaziyet olayında Osmanlı hükümeti Şirvan hanlığına asker sevk edebilecekti (Uzunçarşılı, 1988:193).

Anlaşmanın üçüncü maddesine göre, Hemedan istikametinde çekilecek bir hattın batısında kalan Karabağ, Gence, Nahcivan, Revan, Tebriz, Hoy, Çors, Urmiye, Meraga, Selmas, Sine ve Hemedan ile Kirmanşah gibi batı İran şehirleri de Osmanlı Devleti'ne verilecekti. Dördüncü maddeye göre, İran Şahı II. Tahmasb'ın muvafakat göstermesi durumunda Rusya ve Osmanlı Devleti'nin İran'ın geri kalan toprakları üzerinde onun şahlığını tanıyacak olmalarıydı. Fakat II.Tahmasb Osmanlı Devleti'ne verilmesi gereken yerleri vermezse, Rusya bu maddeyi kabul ettirmek amacı ile Osmanlı Devleti'ne yardım edecekti (Aktepe, 1970:31).

Beşinci maddeye göre, Osmanlıların işgal ettiği yerlerin işgalini Şah Tahmasb kabul ettiği takdirde Osmanlı hükümeti de onun şahlığını tanıyacaktı. Bundan başka Çar; İran'la yaptığı muahede gereğince, Afganlıları İran'dan uzaklaştırmak üzere Tahmasb'a yardım ederse Osmanlı Hükümeti tarafsız kalacak ve şayet Afganlılar Osmanlı hükümetine karşı bir harekete girişecek olursa Osmanlı hükümeti de Çar'la birlikte Afganlıları İran'dan çıkarmak için harekete geçecekti (Uzunçarşılı, 1988:194).

Son madde de; her iki devletin almak istediği toprakları II.Tahmasb, vermek istemezse, o zaman gerek Rusya gerek Osmanlı Devleti bu taksim anlaşması gereğince kendi hisselerine düşen şehirleri kuvvet zoru ile alacaklardı. Her iki devlet İran'ın başına bu şartları kabul eden bir Şah gelinceye kadar bekleyeceklerdi (Aktepe, 1970:31).

Şüphesiz ki bu anlaşmada, en çok zarar gören toplantılara çağrılmadan hakkında karar verilen, toprakları taksim edilen İran ve onu temsil eden Şah Tahmasb olmuştur. İran toprakları Afganlılar, Osmanlılar ve Ruslar tarafından taksim edilmiş, İran'a ise, Hazar Denizi'nin güneyinde Tahran, Kazvin, Reşt ve Zencan ile Kum şehirleri ve havalisi kalmıştır. Bu sebeple İran, Fransa'nın

aracılığı ile Osmanlı Devleti ile Rusya'nın yapmış oldukları anlaşmaya itiraz etmiş, 1724 İstanbul Anlaşması'nı tanımadığını, özellikle Osmanlılara verilen yerlere itirazı olduğunu bildirerek tepkisini ortaya koymuştur (Aktepe, 1970:32).

Böylece yapılan anlaşma, Osmanlı-Rus anlaşmazlığını ortadan kaldırmış fakat Osmanlı-İran anlaşmazlığının artmasına sebep olmuştur.

ÜÇÜNCÜ KESİM

YOZEFO TİFLİSİ'NİN “VÂKİ'ÂT-I MİR VEYS VE ŞÂH HÜSEYİN” ADLI EL YAZMASININ TAHLİL VE TRANSKRİBİ

3.YAZARIN VE ESERİN TESPİTİ

Çalışmanın bu bölümünde, incelediğimiz el yazması ve bu elyazmanın yazarı hakkında edindiğimiz bilgiler aktarılacaktır. Bu anlamda 18.yy.da yaşamış olan yazar Yozefo Tiflisi hakkında sınırlı bilgilere ulaşılabilmektedir. Eserin tespitinde ise “*Vâki'ât-ı Mir Veys ve Şâh Hüseyin*” adlı elyazmanın kaç nüshadan oluştuğu ve bu nüshaların niteliğinin ne olduğu konusunda bilgi verilecektir. Burada el yazmasının biçimsel özellikleri açıklandıktan sonra eserin muhtevası aktarılacaktır.

3.1.Yozefo Tiflisi'nin Hayatı

Asıl adı Jozefo Apisalaymian olan Yozefo, Ermeni asıllı bir Tiflisli'dir. Kendisi Fransız Kumpanyası'nın ve İsfahan'da Fransız konsülü Ange de Gardane'in sekreteri ve tercümanıdır. Gardane aynı zamanda Fransız Kumpanyası'nın Hindistan'daki menfaatlerini korumakla görevli idi (Andreasyan, 1974:3).

Yazar, Fransız eğitimi aldıktan sonra Divan-ı Ali tercümanı Yenaki Bey'in¹ yanında bulunmuştur (Flemming, 1968:82).

Yozefo'nun 1725 yılında kaleme almış olduğu el yazmasının girişinde kendisinin İsfahan'dan geldiği ve İsfahan'da sekiz sene kaldığı, burada müşahede ettiği ve tanık olduğu olayları kaleme aldığını belirtmiştir. Yine onun anlatımlarından Tiflisi'nin dil üzerinde eğitim alma, dil öğrenme düşüncesiyle Frengistan'a gittiği, Venedik gemilerine bindiğini öğreniyoruz.

¹ Johann Mavrocordato. Divan-ı Hümayun'un tercümanlarından. Abisi Nikola Eflak voyvadası iken Nemçeliler Nicola'yı esir etmiş ve maiyetindeki adamlarla birlikte öldürmüşlerdir. Bu olay üzerine küçük kardeşi Yenaki Mavrocordato Eflak voyvodalığına tayin olunmuştur (15 Zi-l-hicce 1128/2 Aralık 1716). Daha geniş bilgi için bk. Uzunçarşılı, 1998:128-129.

Yenaki Bey'e bağılı olarak alışan Tiflisi, Varadin seferi dönüşünde Divan-ı Ali tercümanı olan Yenaki Bey'e Eflak Voyvodalığı görevinin verilmesi üzerine ondan ayrılmıştır. Bu gelişmeden sonra Tiflisi, Fransız konsülü Gardan isimindeki elçiye bağılı olarak tercümanlık görevine başlamıştır. (Tiflisi, vr. 2b,sr.1-15).

3.2. Eserin Biçimsel Özellikleri

Yozefo Tiflisi'nin bu el yazması bildiğimiz kadarıyla iki nüshadır. Bunlardan biri Almanya'da Marburg'da Staatsbibliothek, signatur Ms.or.oct. 3127'de kayıtlıdır. Çalışmamıza kaynak olan diğere nüsha İstanbul'dadır. Bu nüsha Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmaları, R.1487'de kayıtlıdır. Bu yazma 36 sayfa olup 1 a-36 a varaktır. Çoğunlukla varaklar, 15 satırdan (28a, 31a, 33 a, 34 a, 32a, 36a hariç) oluşmaktadır. Yazı türü taliktir. Yazı temiz olup, ağırlıklı olarak Farsça kelime, deyim ve unvanlar kullanılmıştır. Bazı cümleler ve harfler her iki nüshada da kırmızı renkle yazılmıştır.

Almanya'da ki nüsha 48 varaktan ve 13 satırdan oluşmaktadır. Bu nüshanın 36 sayfa değil de 48 sayfadan oluşmasını yazarın harfleri kimi zaman büyük kimi zaman küçük yazmasına veya satır aralığındaki farklılığa bağlayabiliriz. Yazma da 46-47a varakları boş bırakılmıştır. Bu nüsha da yazı tarzı nesihtir. Kaynak olarak kullandığımız el yazmasında olduğu gibi bu yazmada da metin varak 1b'de “ *İsfahan'dan gelen Yozefo nâm kimesne sekiz sene İsfahan'da meks edüp*” cümlesiyle ile başlamakta varak 45b' de “*Hatta Ermeniler iki bin ve Mecûsilerden iki bin ve 'Acemlerden dahi beş altı bin 'asker tahrîr olmuş idi. Ve Avgân'ın çoğu mâl ve servet tahsîl etmekle anlar dahi gayet ile ârzüyü ve zânn idüp râhat sevdâsına düşmüşlerdir*” cümleleri ile sona ermektedir (Flemming, 1968:82).

3.3. Eserin Muhtevası

Eserin daha iyi anlaşılması muhtevası hakkında genel bir kanaatin oluşması ve bu bağlamda araştırıcılar için faydalı olacağı düşüncesiyle her varakta bahsi geçen konuları özet olarak vermeyi uygun bulduk.

Vr. 1a: Bu sayfa eserin başlığı olan Vâkı'ât-ı Mîr Veys ve Şâh Hüseyin bâ-hatt-ı ta'lik satır 15 ifadeleriyle başlamaktadır.

Vr.1b-2a: Bu varaklarda eserin yazarı olan Yozefo Tiflisi'nin İsfahan'dan geldiği ve İsfahan'da sekiz sene kaldığı, tanık olduğu olayları kaleme aldığı belirtilmiştir. Bu tarih 1137 (1725)'dir. Tiflisi, Osmanlı Devleti Sultan sarayına gelerek burada daha önce Divan-ı Ali Tercümanı olan Yenaki Bey'e tabii olarak çalışmıştır. Varadin seferi dönüşünde Yenaki Bey'e Eflak Voyvodalığı görevi verilince Yenaki Bey'den ayrılmıştır. Bu esnada Fransız Çar'ı tarafından görevlendirilen Gardan isimli elçi İstanbul'a gelmiştir. Tiflisi, bundan sonra gelen bu elçiye bağlı olarak tercümanlık görevine başlamıştır. Bu elçi ile Kazvin'e gitmiştir. Bu tarih 1717 (1129)' dir. Şah Hüseyin'de İsfahan'dan Kazvin'e gelmiştir.

Vr.2b-3a: Bu varaklarda, Acem Şah'ı tarafından Herat'ın alındığı ve oraya bir beylerbeyi tayin edildiğinden bahsedilmiştir. Herat halkının Şii mezhebinden olduğu, sipahi ve askerlerinin bütününe ise Afgan Abdalan'dan olduğu belirtilmiştir. Acem valisi Mehmed Zeman Han'a bağlı olan askerler, Afgan halkına kötü muamelelerde bulununca bu durum Afgan halkının isyan etmesine neden olmuştur. 1717 yılında Mehmed Zeman Han, bin beş yüz askeriyle Afganlılara karşı hücum ettiğinde bu savaşta mağlup olmuş ve İsfahan'a kaçmıştır. Afgan halkının onayıyla Herat, Esdarallah isminde saygın bir kişinin yönetimine verilmiştir.

Vr. 3b-4a: Mir Mahmud ise Secistan şehrini kuşatmıştır. Şehir halkı Şii ve Rafizi mezhebindedir. Halk kuşatmaya daha fazla direnemeyip teslim olmayı tercih etmiş, Acem Şah'ına itaat etmekten vazgeçmiştir. Bu arada Herat hakimi Esdarallah da Şah Hüseyin'e isyan ederek Şah'a karşı savaşılmaya başlamıştır. Esdarallah, Özbek Sultanı ile Belh Sultanlığından kuvvet istemiştir. Bu yardımcı kuvvetler daha sonra Şah'ın tarafına geçmiştir. Bu olay üzerine Safi Kulu Han ile on beş bin kadar Afgan Abdalan askeri arasında dillere destan olacak bir savaş başlamıştır.

Vr. 4b-5a: Bu savaş sonucunda Acem askeri yenilmiştir. Sekiz bin Kızılbaş ile üç bin Afgan katledilmiştir. Mir Mahmud bu arada Kandehar memleketine yakın olan Secistan ve onun civarında bulunan yerleri ele geçirmek için Kirman'a

götmüştür. Kirman şehri yağmalandığında kale halkı oradan firar ederek Kandehar'a dönmüştür. Bu olaydan sonra Şah Hüseyin Kazvin'den kalkıp Tahran şehrine gitmiş ve bir süre orada yerleşmiştir. Bu esnada Osmanlı Devleti tarafından gönderilen elçilik heyeti Safevi Devleti'ne ulaşmıştır.

Vr. 5b-6a: Bahreyn yakınlarında Umman memleketi hakimi veya başka bir adıyla Müskit İmamı, Acemlerin sahip olduğu Arab adasını zorla ele geçirmiştir. Bunun üzerine Acemler, iyi ilişkiler içinde oldukları Portekiz'e başvurmuşlar onun yardımını alarak kaybetmiş oldukları adayı yeniden ele geçirmek istemişlerdir. Yardım isteğini kabul eden Portekiz donanması ile Müskit İmamı donanması arasında savaş meydana gelmiş bu savaşta yenen veya yenilen taraf belli olmamıştır. Bu durumu görüşmek için Osmanlı Devleti elçisi ile Acem arasında görüşmeler yapılmıştır.

Vr. 6b-7a: Şah Hüseyin Müskit İmamı ile anlaşarak Bahreyn'i ele geçirmiştir. Fakat Mir Mahmud'un İsfahan'ı almaya hazırlandığı bir dönemde Müskit İmamı bu boşluktan faydalanarak Bahreyn'i yeniden ele geçirmiştir. Mir Veys'in durumuna bakıldığında Mir Veys'in memleketi Kandehar önceleri Hindistan'a ait olan bir memlekettir. Fakat daha sonra Kandehar, Şah Abbas tarafından ele geçirilir. Şah Abbas buraya bir vali atar. Kandehar memleketine atanan bu vali, Afgan halkına zulmetmeye başlamıştır. Mir Veys bu tarihlerde ortaya çıkmıştır.

Vr. 7b-8a: Mir Veys, Acem Şahı'na karşı Kandehar memleketinde bir isyan çıkartmıştır. Mir Veys'in bu isyanı Şah Hüseyin'e iletilmiştir. İsyanı bastırmak üzere Vahtan Gürcü Han'ın amcası Yorgi Şehnevaz Han, Kandehar'da valilik görevine getirilmiştir. Şehnevaz Han zalim ve gaddar olup suçsuz olan Afgan halkını katletmiş ve onların mallarına el koymuştur. Ardından Mir Veys'i yakalayıp mahkum ederek kelepçeli halde Şah Hüseyin'e göndermiştir. Gürcü asıllı Yorgi Han bu olay üzerine rütbesi yükseltilmiş fakat bu durum Safevi devlet adamlarının tepkisine neden olmuştur.

Vr. 8b-9a: Bu varakta Safevi Devleti adamlarından Fetih Ali Han'ın Lezki asıllı olduğu, henüz küçük iken babasıyla birlikte Dağıstan'da esir düşüp Şah'ın sarayında yetişip, orada eğitim aldığı, Şah'ın güvendiği ender adamlardan olduğu için ona Kullarağası görevi verildiğinden bahsedilmiştir. Daha sonra rütbesi

sadrazamlığa yükseltilmiştir. Şehnevaz Han'ın zamanla Acemlileri küçük görmeye ve onlara hakaret etmeye başlaması üzerine Fetih Ali Han Şehnevaz Han'ı cezalandırmaya karar vermiştir. Bir müddet sonra Şehnevaz Han'ın asiliği ve derin ihaneti Şah tarafından anlaşılmış, Mir Veys ise ölçülü davranışlarıyla Şah'ın güvenini kazanmıştır. Bunun üzerine Mir Veys zindandan çıkarılmıştır.

Vr.9b-10a: Mir Veys'e Şehnevaz Han'ın katledilmesi için bir mektup gönderilmiştir. Afganlılardan bir grup, Mir Veys ile bir kısım Afganlıları Şah'a vergi ödemedikleri gerekçesi ile Şehnevaz Han'a şikayet etmişlerdir. Bunun üzerine Şehnevaz Han Afganlıları cezalandırmak üzere Gürcü askeri ile harekete geçmiştir. Afganlıların arasından Şah'a isyan eden iki asker işledikleri suçtan dolayı itaat etmeleri durumunda affedilecekleri bildirilmiştir.

Vr.10b-11a: İki Afgan beyi Şehnevaz Han'dan özür dilemişlerdir. Sonunda nice yalvarma ve yakarmaların ardından suçları affedilmiştir. Bu iki bey için Gürcüler tarafından ziyafet düzenlenmiştir. Kurulan sofrada iki bey İslami kurallardan uzaklaşarak içki içip sarhoş olmuşlardır. Gürcü Hanları sarhoş bir halde iken Afganlılar Yorgi Han'ını kendi çadırlarına davet etmişlerdir. Mir Veys bu fırsatla topladığı adamlarla birlikte Yorgi Han'ın bulunduğu çadırı basarak yedi sekiz kişiyi katletmiştir.

Vr.11b-12a: Gürcü Han'ı Şehnevaz Han, neye uğradığını anladığında hemen harekete geçmiştir. Afganlılardan sekiz askeri öldürmüştür. Meydana gelen çatışmada Şehnevaz dahil ona bağlı olan bütün askerler katledilmiştir. Böylece Kandeğer kalesi Afganlılar tarafından ele geçirilmiştir.

Vr. 12b-13a: Kandeğer ele geçirildiğinde müezzinler sabaha kadar ezan okumuşlardır. Ertesi gün Kandeğer halkı gelip Mir Veys'e minnettarlıklarını bildirerek ona daima tabi kalacaklarını bildirmişlerdir. Bu esnada Şah Hüseyin Tahran'dan Kazvin'e doğru hareket etmiştir. Amacı bir an önce Afganlıları cezalandırmaktır. Bunu duyan Afganlılar korkuyla dağa kaçmışlardır. Mir Veys'de asker toplama amacıyla dağa kaçmıştır. Şah Hüseyin, Kandeğer'da katledilen Şehnevaz Han'ın yiğeni Hüsrev Han'ı, Şehnevaz Han'ın intikamını almak için görevlendirir. Hüsrev Han kırk bin Kızılbaş askeriyle Kandeğer'a ulaşmıştır.

Vr. 13b-14a: Başlayan muharebede Hüsrev Han ile Gürcü askerinin gücü yetmemiş, meydanda kalmışlardır. Afganlar toprakları saldırdıklarında Gürcüler çekinerek geri çekilmişlerdir. Sonra Mehmet Rüstem Han komutan olarak atanıp Kandehar'a yöneldiğinde o da Afganlılara karşı daha fazla savaşmaya cesaret edememiştir. Şehnevaz Han ve Hüsrev Han, Vahtan Han ve Mehmet Kulu Han Gürcü asıllı olup daha sonra Kızılbaş olmuşlardır. Gürcistan önce Vahtan Han'a verilmiştir. Gürcü beylerinden Mehmed Kulu Han ise bu esnada Şah'ın kaymakamı olmuştur. İsfahan kuşatması esnasında Vahtan Han yardım için çağrıldığında Rus Çar'ıyla bir olup Şah'a isyan etmiştir. Ve Şah Hüseyin'in esir edildiği bu sırada Tahmasb Mirza, şahlık için ayaklanmıştır.

Vr. 14b-15a: Aynı senelerde Dağıstan Lezkileri isyan edip Şirvan'ı almış ve Nütümahi şehrini zapt etmişlerdir. Rus askeri, dostluk bahanesiyle İran sınırlarına girmiştir. Önce beşer bin olan Rus askeri daha sonraki yıllarda yedi bin olmuştur. İsfahan yakın bir zamanda Mir Mahmud tarafından alınmış idi. Bu durum Rusların işine yaramış, Rus askeri yavaş yavaş İran sınırlarını kuşatmaya başlamıştır. Yazar Tiflisi bundan sonra Mir Veys ölümünün ardından Mir Mahmud'un nasıl başa geçtiğini anlatmıştır. Mir Veys'in öldüğü sırada Mir Mahmud'un on sekiz yaşında olduğunu, hükümetin başına kendisi geçmesi gerekirken amcası Mir Abdullah'ın zor kullanarak başa geçtiğini anlatmıştır.

Vr.15b-16a: Fakat Mir Abdullah'ın hükmü uzun sürmemiştir. Afgan ileri gelenlerinin tek düşüncesi Kandehar'ı kendi oğulları olarak gördükleri Mir Mahmud'a vermektir. Bunu duyan Mir Abdullah, Acem Şah'ından yardım istemiştir. Kandehar memleketini yine Şah'ın emri ve tasarrufuna geri döndürmek çabasına girmiştir. Afgan ileri gelenleri ise, Mir Abdullah'ı tahttan uzaklaştırmak amacıyla saraya hücum etmişler ve onu katletmişlerdir. Hemen davullar çalınmış ve elde edilen zaferle hükümete çıkılmıştır. Bir miktar asker toplayan Mir Mahmud, Kirman memleketine varıp orayı yağma ettikten sonra Kandehar'a geri dönmüştür. Şirvan ve Şemahiye'nin istilası dışında Erdebil de istila edilmiştir. Bu esnada Lezki tayfası da Şah'a isyan etmiştir.

Vr.16b-17a: Safevi Devleti'nin müneccimleri Safevi Hanedanını bekleyen tehlikeleri önceden tahmin etmiş, Safevi Devleti'nin yıkılacağını ve İsfahan'ın ele geçirileceğini söylemişlerdir. Bu söylentiler halkta korku yaratmıştır. Her ağızdan

bir ses çıkmaya başlamıştır. Beklenmedik bir esnada Mir Mahmud Kirman'ı yağmalamış, İsfahan'ı ele geçirmek için harekete geçmiştir.

Vr.17b-18a: Safevi Devleti için Osmanlı Devleti'ni bu durumdan dolayı bilgilendirmek ve ondan yardım istemekten başka çare kalmamıştır. Şah Hüseyin dahi bu isteğe razı olmuştur. Fakat ortalığı bozan bazı kişiler ile memleketin ileri gelenleri bu yardım isteğini uygun görmemişlerdir. Onlara göre eğer bu yardım istenirse 'Osmanlı Devleti'ne karşı küçük ve zayıf düşülmüş' olunacaktı. Şah Hüseyin, İsfahan'dan Kazvin taraflarına doğru hareket etmek istemiş, bazı kişiler "Şah, Mir Mahmud'tan kaçıyor" söylentisini yayarak Şah'ı bu gidişinden vazgeçirmişlerdir. Bu esnada Mir Mahmud ordusu ile birlikte Kirman'ı yağmalamış oradan İsfahan yönüne gitmeye niyetlenmiştir.

Vr. 18b-19a: Etrafta bulunan hanlar, beyler, askerler ve kapı halkı aceleyle İsfahan'a gelmişlerdir. Mir Mahmud, İsfahan'a yakın olan Rezine adındaki kasabaya ulaşmıştır. Mir Mahmud'a karşı Şah Hüseyin tarafından bir ulak gönderilip İsfahan eyaletine girmemesi için altı yüz akçe teklif edilmiştir. Mir Mahmud teklife yanaşmayıp yoluna devam ederek İsfahan yakınlarındaki Gülnabad denilen köye gitmiştir. Her iki taraf kuvvet toplamaya ve ordularını düzenlemeye başlamıştır. Şah'ın ordusu sayıca Afgan ordusundan çok daha fazladır. Şah'ın ordusunun çokluğu Afganlılara karşı bir üstünlük sağlamıştır.

Vr. 19b-20a: Safevi Devleti'nin ordusu Mir Mahmud'un karşısına çıkarılmıştır. Düzenli ve disiplinli askeriyle Mir Mahmud, Kızılbaş askerinin çokluğunu görünce içten içe korku ile firar etmeyi düşünmüştür. Bu esnada Mir Mahmud ile komutanı Amanullah arasında bir görüşme gerçekleşmiştir. Onlara göre Safevi Devleti ordusu daha çok halktan oluşuyordu. Onların ise halka karşı şiddet uygulamak gibi bir niyeti olamazdı. Afgan kuvvetlerine göre, halktan oluşturulan bu kalabalık ordu ile savaşarak ya ölünecek ya da sabır ve kararlılıkla kurtuluşa doğru gidilecekti.

Vr. 20b-21a: Afganlılar oturmuş bir harp tekniği ile düzenli ve disiplinli bir ordu kurarak işe başlamışlardır. Mir Mahmud askerini on bölüğe ayırıp, orduyu sağ kol, sol kol ve orta kola dağıtarak bölüştürmüştür. Asker düzeni açısından ise Kızılbaş esnaf ve halkı karışıklık içindedir. Mücadele başlayınca Kızılbaşlıların duruş ve düzenleri bozulmuş ve belirsizleşmeye başlamıştır. Safevilerin on iki

komutanı kendi aralarında alınacak kararlarda uyuşmamışlardır. Yine de belli bir düzene girerek üç kol oluşturmuşlardır. Savaş başladığında Safevi Hanedanı'nın dezavantajı askerinin karışık bir vaziyette oluşuydu.

Vr. 21b-22a: Afgan ordusu ile Safevi Devleti arasında şiddetli geçen savaşta Afgan emiri Nasrullah Sultan yenilmiştir. Arap askeri ganimet sevdası ile savaşmayı bırakmıştır. Ardından Mir Mahmud'a kendi ordusunun yağmalandığı haberi verilmiştir. Fakat Mir Mahmud buna rağmen teslim olmayı kabul etmeyip savaşmaya devam etmiştir. Acem askeri ise, Mir Mahmud'un askerinin sol kolda bozulduğunu görmüş, derhal sağ kol üzerine yürümeye gayret etmiştir. Komutan Amanullah kendi kolunda sahte geri çekiliş taktiğini uygulamıştır. Acem askeri yapılan hileyi anlayamadan Afganlıların içine dalarak hücum etmiştir. Acemler hiç beklemedikleri bir anda Afganlar tarafından gafil yakalanmışlardır. Yapılan yoğun top ateşi ile Acem'in topları ve cephanesi ele geçirilmiştir.

Vr. 22b-23a: Komutan Amanullah'ın kolunda Acem askerleri kaçışmış ve orta kolda korucu başı yenilmiştir. Ordu yağmasında olan Arap askeri savaş alanından kaçmıştır. Diğer Acem kuvvetleri de savaş meydanından kaçarak memleketlerine geri gitmişlerdir. Bütün bu durumlar Safevi ordusunun yenilgisini hızlandırmıştır. Afganlılar da Acem hilesinden korktuklarından tek bir fertleri şehre girmeye cesaret edememiştir. Bu arada Şah Hüseyin bir süre dinlenmiş ve bir nebze de olsa rahat nefes alabilmiştir. Bu vesileyle Acemliler savaş ile birlikte yıkılan kale ve surları onararak İsfahan'ı ulu bir şehir haline getirmişlerdir.

Vr.23b-24a: Bundan sonra Afganlılar, halkı Ermeni olan Culfa şehirlerine yönelmişlerdir. Culfa halkı kendilerini mufahaza etmek için Şah'tan asker istemişlerdir. Şah yardımdan aciz olup halkın ihtiyaçlarını karşılayamayacağını söylemiştir. Çaresiz kalan halk, Mir Mahmud ile bin sekiz yüz akçeye anlaşarak barış yapmışlardır. Culfa şehri Mir Mahmud'un itaatı altına girmiştir. Mir Mahmud, Culfa yakınlarında Ferahabad denilen sarayı ele geçirmiştir. Afganlılar, bundan sonra İsfahan şehrinin muhasarasına ağırlık vermeye başlamışlardır.

Vr. 24b-25a: İsfahan kuşatmasına yönelik Şah Hüseyin, Luristan Hanı Ali Merdan'ı İran ordusunun başkomutanlığına getirmiştir. Şah Hüseyin tarafından diğer hanlara İsfahan'ın yardımına gelmeleri için mektup göndermiş fakat Şah'ın emrine itaat eden olmamıştır. Mir Mahmud ise, hanlar ile Şah Hüseyin arasında

uyuşmazlık olduğu haberini almış o da bu fırsatla Nasrullah Sultan'ı komutan olarak atayıp hanlara karşı mücadele etmeye göndermiştir. Komutan, hanlara karşı başarılı bir mücadele vererek onları bertaraf etmiştir. Şah Hüseyin'in dördüncü oğlu Tahmasb Mirza bir miktar atlı ile İsfahan'dan kaçtığında Afganlılarla karşılaşmış ve onlarla ancak savaşarak Kazvin'e ulaşmıştır.

Vr. 25b-26a: Büyük bir şiddetin ve açlığın yaşandığı İsfahan kuşatmasında nice Abdullah telef olmuştur. Acemler, İsfahan şehrini Afganlılara teslim etmekten başka çare olmadığını görmüşlerdir. Şah Hüseyin de nice insanın öldürülmesi karşısında İsfahan'ın teslimi aynı zamanda İran tahtı, tacı ve sarayını Mir Mahmud'a bırakmaktan başka bir yol olmadığını kabul etmek zorunda kalmıştır. Şehrin teslimi esnasında yağmayı engellemek için Fransız elçisi hediyeler ile Mir Mahmud'un yanına gitmiştir. Şah Hüseyin gelene kadar elçi bir süre alıkonulmuştur. Şah Hüseyin tahtını ve tacını teslim etmek için sorgucunu başına takarak Mir Mahmud'un yanına gitmiştir. Şah geldiğinde, Divan hanın bir köşesinde oturan Mir Mahmud ayağa kalkmıştır. Mir Mahmud ve Şah Hüseyin burada selamlaşmışlardır.

Vr.26b-27a: Şah Hüseyin Mir Mahmud'u tebrik etmiş, başındaki mücevher tacı ve sorgucu alıp Mir'in komutanı olan Amanullah Sultan'a vermiştir. Fakat Mir Mahmud sorgucu komutanın elinden almayı kabul etmemiş ve Şah'ın kendi eliyle takmasını istemiştir. Şah Hüseyin Mir Mahmud'un bu hareketi üzerine sorgucu Mir'in elinden alıp kendi eliyle Mir Mahmud'un başına takmıştır. Sonra kahve ve kalyon tabir ettikleri nargirler getirip konuklara ikram etmişlerdir.

Vr.27b-28a: Mir Mahmud'un komutanı olan Amanullah dört bin Afgan askeri ile Şah'ın sarayını ele geçirmiştir. Mir Mahmud ile Şah Hüseyin at başında yan yana ilerleyerek İsfahan sarayına birlikte gitmişlerdir. Şah'ın haremi, Şah'a ait nakit paralar, cevherler, altın ve değerli eşya ile malları ele geçirilerek Mir Mahmud'a verilmiştir. İki üç gün sonra Mir Mahmud ile Şah Hüseyin bir araya geldiğinde Şah küçük olan kızını Mir Mahmud'a vermiş, kız kardeşini de komutan Amanullah ile evlendirmiştir. Şah Hüseyin'e ise beş cariye verilmiştir.

Vr. 28b-29a: Devletin konağında Şah Hüseyin'e bir yer ayrılmıştır. Sekiz buçuk ay süren İsfahan kuşatmasında nüfusun yüz altmış bini telef olmuştur. Esir edilen nüfus yüz bin olup, firar edip perişan olan nüfus yine yüz bine yakındır.

İsfahan şehri zorla ele geçirildiğinde şehirde bulunan yaşlı-genç, kadın ve erkeklerin sayısı yaklaşık olarak otuz bin civarındadır. Mir Mahmud'un tarikatına mensup olanlar zaferin ardından mal toplama sevdasına düşmüşlerdir.

Vr. 29b-30a: Mir Mahmud, İsfahan şehrinin şehirlisinden dört bin sekiz yüz kese haraç talep etmiş bu paranın çoğunu tahsil etmiştir. Hind tacirlerinden bin seksen kese akçe almıştır. Yozefo'nun tahmini İsfahan teslimi esnasında Şah'tan alınan nakit para, cevher, gümüş ile eşyanın dört bin kese akçeye mal olduğudur. Tahmasb'ın durumuna bakıldığında Tahmasb Mirza İsfahan kuşatması esnasında kaçmış ve Kazvin'e gitmiştir. Tahmasb İsfahan'ın kurtarılması için asker sağlamakla uğraşmıştır. Bu haber Herat'a kadar ulaşmıştır.

Vr. 30b-31a: Mir Mahmud İsfahan şehrinin alınmasından önce asker toplamada başarılı olamamıştır. İsfahan şehrini aldıktan sonra da halk Mir Mahmud'a riayet etmemiştir. Şah Hüseyin'in esir edilişi halkın tepkisine neden olmuş, halk Mir Mahmud'un yerine Şah Tahmasb'ı tanımış, onun etrafında toplanmışlardır. Mir Mahmud'un tek niyeti Şah Tahmasb'ı şahlık davasından uzaklaştırmaktır. Bunun için her türlü hileye başvurmuştur.

Vr.31b-32a: Şah Tahmasb, Afganlıların kış vaktinde herhangi bir müdahaleleri olmaz düşüncesiyle askerini kışlalara geri göndermiştir. Mir Mahmud ise şiddetli geçen kış mevsimini fırsat bilerek Amanullah Sultan komutasındaki orduyu Kazvin'e göndermiştir. Afgan ordusunun Kazvin'e yaklaştığı haberini alan Şah Tahmasb, Tebriz'e kaçmıştır. Kazvin'e ulaşan Afgan kuvvetleri karşılarında asker görememiş ardından Kazvin halkı savaştan şehri teslim etmek durumunda kalmıştır. On gün boyunca Afganlar şehre saldırarak, halkın mallarına el koyarak katliam yapmışlardır. Acem askeri bunun üzerine Mir Mahmud'a itaat etmeyerek devlet konağına yönelen altı yüz Afgan'ı katletmiş, sağ kalanlar İsfahan'a kaçmışlardır. Bu esnada Mir Mahmud'un tahtında gözü olan amcasının oğlu Eşref Sultan, fırsat bulup iki yüz askerle birlikte Kandehar'a kaçmıştır. Bu haberi duyan Mir Mahmud askeri yanından ayırdığına pişman olmuştur. İsfahan halkının bu bahane ile kendisine karşı isyan etmesinden korkmuştur.

Vr. 32b-33a: İran Sadrazamı, Kazvin muhasarası esnasında savaşmayıp İsfahan'a kaçan sekiz bin Kızılbaş askerini katletmiştir. Bu esnada Bağdad

valisinden gönderilen Osman Ağa bir elçilik heyeti ile İsfahan'a ulaşmıştır. Komutan Nasrullah, üç bin Afgan'ı Tahran yönüne göndermiş bunlar da Ramın şehrini yağmalamışlardır. Hemedan Han'ı üç bin Acem ile karşı çıkmışsa da yenilmiş ve kaleye kapanmıştır. Afganlılar ise kuşatmanın ardından zafer elde edememişlerdir. İsfahan yolunda önce Hünsa şehrini ardından Kaşan şehrini kuşatıp almışlardır. Afganlıların bir kısmı Kazvin şehrine yöneldiklerinde Acemlerin hilesi ile karşı karşıya kalmışlar ve katledilmişlerdir.

Vr. 33b-34a: Mir Mahmud'un askeri savaşların sonucunda yaşanan kayıpların ardından bir kat daha azalmıştır. Mir Mahmud'tan kaçan Eşref Sultan Mir Mahmud'un katlettiği amcası Abdullah'ın oğludur. Mir Mahmud'un tek endişe ve korkusu Eşref Sultan'ın isyanı ile devletin göreceği zarardır. Eşref Sultan ise onunla birlikte Kandehar dağlarında olan askerlerinin, Mir Mahmud'un yanına gitmelerine engel olmuştur. Şah Tahmasb Acemlerle birlikte bir toplantı düzenlemiştir. Osmanlı Devleti'ne müracaat ederek Osmanlı Devleti'den yardım istemeği düşünmüşlerdir. Fakat Sadrazam Fezrullah, yardım istenmesi durumunda Osmanlı Devleti'ne karşı zayıf ve perişan hallerini bildirmiş olacaklarından yardım alma isteğine karşı çıkmıştır. Şahlık ünvanıyla Tahmasb, Avusturya ile Rus Çar'ı ve bunun yanında Fransa Padişah'ı ile Osmanlı Devleti'ne birer elçi göndermiştir. Bu esnada Bakü Ruslar tarafından kuşatılıp alınmıştır.

Vr. 34b-35a: 1723'te bir davaya bakmak üzere İsfahan'dan Hunre'ye gelen Yozefo Tiflisi, Kızılbaş eşkiyası ile karşılaşmış ve bu eşkıya tayfası Tiflisi'yi iki yerinden yaralamıştır. Yozefo'nun eşya ve paralarını alıp çırılçıplak ortada bırakmışlardır. Yozefo binbir zorlukla Hemedan'a ulaşmıştır. Ona Kıbrıslı bir Ermeni eşlik etmiş önce Kazvin'e oradan Gilan'a varmış ve en sonunda Rusların zaptettiği Reşt adlı şehre gitmiştir. Orada Yozefo'ya sekiz altın yol masrafı verilmiştir. Tokat yoluyla İstanbul'daki Fransız elçiliğine ulaşmıştır. Yozefo bu varakta Safevi Hanedanı zamanında İran memleketleri ile onlara bağlı memleketleri sıralamıştır. Bunlar; Horasan, Kandehar, Secistan, Zabilistan, Mekran, Kirman, Faris, Huzistan, Luristan, Irak Acemi ve Hemedan Han'ıdır.

Vr.35b-36a: Bu varakta ise Yozefo, Cebel memleketlerini saymıştır. Bunlar; Mazendaran, Gilan, Azerbaycan, Revan, Şirvan, Gürcistan, Dağıstan ve Bahreyn adasıdır. Bunlar da Acem kanununa bağlı memleketlerdir. Bazı

memleketler alındığında yeniden imar olunmak üzere bir kaç eyalete ayrılmıştır. Ele geçirilen bu eyaletlerin her birine vali tayin edilmiştir. Bütün bu olayların ardından Yozefo, Mir Mahmud'un asker ve mallarının miktarının anlaşıldığını belirtmiştir. Mir Mahmud'un yanında zamanında ancak sekiz bin Afgan askerinin mevcut olduğunu tespit etmiştir. Ermenilerin iki bin, Mecusilerin iki bin, Acemlerin de beş altı bin askeri olduğu ortaya çıkmıştır. Yozefo, Afganlıların çoğunun bundan sonra mal ve servet tahsil etmek derdine düştüğünü ve bir rahatlık sevdası içine girdiklerini belirtmiştir.

3.4. El Yazmasının Metni (Transkripsiyon)

(1/a) Vâkı'ât-ı Mîr Veys ve Şâh Hüseyin bâ-hatt-ı ta'lik sat'r 15 **(1/b)** İsfahan'dan gelen Yozefo nâm-ı kimesne sekiz sene İsfahan'da meks idüp müddet-i merkûmede re'y-el-'ayn müşâhede ve vesîkdan vukuf tahsîl idüp 'ilm-u itla' hâsıl eyledüğü ahvâldir. Sene 1137.

Bu kulları Tiflisi el-asl olup zemân-ı sabâ ü temre tahsîl-i lûgat ve iktisâb-ı hüner ve ma'rifet mülâhazasıyla Frengistan'a kasr-ı râhî olup el-sene-i Efrenc ile âşinâlik hâsıl eyledik de Venedik sefinelerine süvâr ve Âsitâne-i Sa'âdete a'zîm olup ol vakitte Dîvân-ı Ali tercümanı olan Yenaki Bey'e intisâb ve Varadin Seferi 'avdetinde merkûma Eflak Voyvodalığı inâyet buyrulup ol cânibe müteveccih olmalarıyla hakîr ayrılıp hizmetinden münfekk oldum. Ve ol esnâ'da França Padişâhı tarafından Gardan nâmında Acem Şâhı olan Şâh Sultan Hüseyin yanında balyos olmak üzere elçi ta'yîn olunup Âsitâne'ye gelmiş idi. Bu hakîre râgıb olup tercümanlık hizmetinde istihdâm olunmak **(2/a)** üzere elçi-i merkûme intisâb eyledim. Merkûme dahi ahvâlini der-i devlete ârz ve i'lâm ve 'Acem hudûduna varınca emniyetine dâir iktizâ' iden o emr ve mektûbatı ısdâr eyledikte sefineye rakîb ve Karadeniz'den Trabzon'a varıldı. Andan Arz-ı Rum'a, Revan'a, Nahşivan'a Tebriz'e, Zencane, Sultaniye'ye Kazvin'e varılıp iş bu müsâferet Târîh-i Mîlâdî Hazret-i İsâ'nın bin yedi yüz on yedinci senesinde vâki' oldu ki Târîh-i Hicret-i Nebeviyye'nin bin yüz yirmi dokuzuncu senesi olur. Şâh Hüseyin dahi İsfahan'dan hareket ve ol senede Kazvin'e gelmiş bulunmağla anda bulup buluşup teblîg-i risâlet kılındı. Şâh merkûmun Kazvin câniblerine gelmelerine

sebeup budur ki ekalîm Acem'den ma'dûd Horasan iklimi zâtında vasîf bir iklim-i 'urfî ve 'Acem Şâhlarının zabt u tasarruflarında olup gerisi memleketin biri Medine Herat'dır. Ve biri dahi medfen imam Rıza olan Medine-i Meşhed Tavas'dır. Ahvâl-ı Herat bu iki şehir-i 'azîmin her biri havâlîsiyle başka eyâlet i'tibâr olunup Hânlar Hânlık ya'ni' beylerbeylik **(2/b)** olup Şâhlar tarafından birer mu'teber beğlerbeyliği vâlî nasb ve ta'yîn ve zabt oluna gelmiştir. Eyalet-i Herat'ın kâsibleri ya'ni re'âyâsı Acem ve Şîi mezheb olup sipâhî ve 'askerisi bi-l-cümle Sünnî Avgâniyân Abdâlân tesmiye olunur. Acem ve tâifeden olmalarıyla gayret-keşler ve zâtlarında bahâ-dârlar olup 'Acem Şâh'ı tarafından ol vakit de vâlî bulunan Mehmed Zeman Hân'ın tevâbi' ve 'askeri eşkiyâ' ve müfsidler olup halkın ehl ü iyâline menfûr tebâi cem'i 'âlem olan 'âdet-i kıbca-i 'Acem üzre ta'arruz ve dest-dirâzlıklar idüp bugüne vaz' ve hareketlerine Avgâniyân sabr tahammül etmeyüp bi-z-zarûre nâiren fitne-i iştigâl ve tâife-i merkûmenin fi-mâ-beyne-hüm mu'teber ve mu'temedleri olan Esdarallah nâm-ı kimesne zuhûr ve Avgâniyân yanına cem' olup 'Acem ile Avgâniyân beyninde kıtâl vâki' olur. 'Âkîbetü'l emr Hicret-i Nebeviyye'nin bin yüz yigirmi dokuzuncu senesinde Mehmed Zeman Hân bin beşyüz mikdârı 'askeriyle Avgâniyân hücûmuna tâkat getüremeyüp mağlûben ve münhezimen firâr idüp İsfahan'a gider. Ve eyâlet-i Herat **(3/a)** tasallut-ı 'Acem'den halâs bulup hükümet-i Avgâniyân ulûlarının ittifâk ve ittihâdleri ile Esdarallah nâm-ı mu'teberlerine ibka' ve takrîr kılınup müstakill hâkim olur.

Ahvâl-i Meşhed-i Tavas iklimi 'örfüne 'Acemiyân'dan iklimi Secistan bir vâsi' ve Tavlati-i iklimi olup ve memleket-i Kandehar'ın cânib-i garb ve cenûbuna ittisâlı vardır. 'Acem Şâh'ı tarafından hâkimi olan Melik Mahmûd Hân eğerçe Şîyâ'i mezheb ve lâkin ittisâl-ı memleket takrîbiyle Mir Veys zâde Mir Mahmûd ile müdârâ üzere zinde-gâne ve beynlerinde dostluk ile mu'âmele ile sebkât idüp Mir Mahmûd'un bâdiye Secistan'dan Kirman ve İsfahan'a 'ubûrını men' etmeyüp agmâz ve müsâmaha eylemiştir. Ba'dehu Mir Mahmûd İsfahan'ı muhâsara eyledikde Secistan Hânı merkûm dahi der-i kafâ sekiz bin 'askeriyle Şâh'ın imdâdına gelüp taşrada ordusun kurup Şâh'ın za'afını müşâhede etmekle tevaffuk ve tereddüt üzere oldu. Mir Mahmûd ise her bâr kendüsiyle ittifâk ve ittihâda tahrîk ve tergibden hâli olmayup ahz İsfahan'dan heman berây-ı

mukaddim mir-i merkûm ricâlinden Nasrullah nâm ser-‘askerini hân-ı merkûma gönderüp Nasrullah-ı merkûm dahi Secistan’ı el-asl **(3/b)** olmağla Hân ile ülfet ve muvâneset ve dostluğa vâsıta olup memâliki ‘Acemden eyâlet-i Meşhed-i ‘ali el-istiklâl Hân-ı merkûme ‘aid ve râci’ olmak şartıyla beynlerinde şurût ve kuyudu müştemil muhkem mevâdd-ı ittifâk ‘akd ve temhîd ve tahrîr ve imzâ’ olunup Mir Mahmûd ke-mâ fi’l-evvel şehir muhâsarasına meşgul oldu. Melik Mahmûd ise Secistan’a ric’at yüzün gösterüp sür’atle şehre vardı. Ve muhâsara eyledi. Medine-i merkûmenin ahâlisi ekseriya Şîf ve Rafizî olmağla ‘inâd ve muhâlefet de ifrât üzere ısrar etmeyüp kal’a-i şehri teslim ve evvel dahi ahz ve kabz idüp ol havâlî de başlu başına hâkim ve ‘Acem Şâhı itâ’atinden münfek ve rü-gerdân oldu. İzn-i cânib biz dahi elçi ile on ay Kazvin’de meks ve ikâmet eyledikde İsfahan’a azîmet kıldık. Şâh Hüseyin elçimize şehri-i İsfahan’da bir mükellef serâyı ihdâ’ eyleyüp ol serayda mukîm olduk. Tedârik-i ‘asker bir ay tahlîs-i gerdân Herat ve Tedmir Esdarallah Şâh Hüseyin bu esnâ’da Kazvin’de ikâmet ve otuz bin ‘asker tedârik ve techiz idüp ve sağ kolu nâm-ı hânı üzerlerine ser-dâr nasb ve ta’yîn Herat’da Esadallah ile mukâvemete irsâl eyledi. Esadallah **(4/a)** dahi Şâhın ‘asker vâfire tedârikinden habîr ve âgâh olup Selatin-i Özbek’den istimdât ile ve Belh Sultani on iki bin Özbek ‘askerini Esadallah imdâdına gönderüp ‘asker-i merkûm kazâ’ ve kader ile bir mahallde ‘Acem ‘askerine musâdaka edüp gâfil ve bî-habir bulunmalarıyla cümlesi ‘Acem ilinden maktûl ve şerbet-i şehâdeti nûş eylediler. Tâife-i Kızılbaş gayet ile bî-rahm ve bî-mürüvvet olup fırsat buldukta sebî ve esîr etmekle kanâ’at etmeyüp katli’âm eylemek ‘âdet-i kadîme kıbçasıdır (?). Bu vech üzere Safi Kulu Hân sür’at ve mübâderet ve Herat’a vâsıl olup Esadallah dahi habîr olmağla on üç veya on beş bin mikdârı Avgâniyân Abdâlân ‘askeriyle Safi Hân’a karşı çıkup dillerde destân olmuş bir ‘azîm cenk olur. Ve beş sa’at mikdârı zaman kâr-zâr harb ve cidâl imtidâd bulup bil’âhire Safi Kulu Hân toplarını Avgân’a havâle ve nizâm-ı meşgalesinde iken Esadallah ‘askeri cânib-i âhirden yani ‘Acem ‘askerinin sür’atiyle kafâsından hücûm edüp atılan tobların mazarratı bâ-hikmet-i hüdâ bi-l-külliyeye ‘Acem ‘askerine isâbet idüp hâlleri teşvîş ve ihtilâle **(4/b)** vârid ‘Acem ‘askeri bu hatâ’yı idrâk itmeyüp hileye içlerinden bagi ve hyânet zuhûruna haml edüp ‘Acem ‘askeri kararı firâra tebdîl idüp mağlûb ve münhezim olur. Sekiz bin Kızılbaş katl olunup üç bin Avgân düşer ve Safi Kulu

Hân katl olunup cebe-hânesi ve yigirmi bâre tob Esadallah tarafından ahz ve zabt olunur.

Ahvâl-i garet-i gerdân Mir Mahmûd memleket-i Kirman'da Şâh Hüseyin yine Kazvin'de meks ve ârâm üzre olup Mir Mahmûd Kandeher'da 'asker tedârik ve memâlik-i 'örfüne 'Acem'den ma'dûd olup Kandeher memleketi garb ve cenûbda bahr-i muhîtisinde muttasıl ve Secistanıyla hem civâr-ı memleket Kirman'a kasd ve 'azîmet ve bâdie-i Secistan'dan geçüp memleket-i Kirman'a vâsıl olur. Kandeher hudûd-u ittisâlında Belluc nâm bir tâife sâkin olup bunlar dahi Avgâniyân misillû olmağla Kirman garetinde mir-i merkûma mu'âvin olurlar. Memleket-i Kirman ahâlisi Şîfî Kızılbaş ve but-perest ve gâyet mâl-dâr olup ekseri garet ve yağma ve niceleri Sünnî ve esr ve katl olunup ka'iden memleketleri olan Kirman nâm şehri dahi garet idüp **(5/a)** kal'a halkı firâr idüp boş bulunmağla bırakup Kandeher'a 'avdet iderler. Memleket-i Kirman'da 'Acem Şâhı tarafından hâkim olan Vahtan Hân'ın taraffuz iden küçük karındaşı bu esnâ'da anda bulunan Acem müstahfizlarıyla firâr idüp İsfahan'a gittiler. Bu vak'adan sonra Şâh Hüseyin Kazvin'den kalkup Tahran şehrine varup bir müddet anda ikâmet eyledi. Tahran şehri Kazvin'den üç merhâle şarkda Horasan yolu üzre âb ve havâsı Kazvin'den bir mikdâr eyüce ma'mûr şehirdir. Taraf-ı Devlet-i 'Aliyye'den elçilik ile Devlet-i Safeviye'ye irsâl olunan Dürri Efendi Tahran'a gelüp merâsim risâleti anda tekmi'l eyledi. Ahvâl-i İmâm-ı Müskit ve vilâyeti Bahreyn Bahreyn ta'bir olunur memleket Basra'dan aşağı beş konak mesâfede Basra Körfezinin sâhil garbında Cezîretü'l-'Arab ta'bir olunur. İklîmden ma'dûd bir nâhiye olup sâhile karîb Bahreyn tesmiye olunur. Bir cezîresi dahi vardır ki fi el-asl sayd-gâh dürri mürvârîd rûv vasat cezîrede bir metin kal'ası vardır. Memleket-i merkûmeye **(5/b)** bir müddetten berü ve 'Acem Şâhları müstevlî olup Şâhların zabt ve hükümetinde olmağla taraflarından bir Sultan ya'ni mir livâ-yı mutasarrıf olurdu. Ba'de-z-zamân yine Basra Körfezi'nin sâhil garbında Bahreyn'den aşağıya Cezîretü'l-'Arab iklîmden ma'dûd Umman memleketi hâkimi kimi Müskit İmâmı ta'bir ederler. Ve bu memleket halkı mezheb-i Abaziyye (?) üzre bir âlâyı Arab tâifesidir. İş bu Bahreyn'e müstevlî ve 'Acem elinden ahz ve kabz eylemiş idi. Çünkü 'Acem tarafından Cezîre-i Bahreyn'e ve sevâhiline mürûr ü 'ubûr sefinelere muhtâc 'Acem'in ise bu hâcete kifâyet ider,

sefineleri olmayup bu emirin temşiyetinde lâ-mahalle gayriye muhtâc oldular. Ve çünkü 'Acem ile Portekal arasında dostluk üzere mu'âmele cârî ve Portekal tâifesi deryâ-yı muhît ile Hind şarkı câniblerine yol buldukları müddetten berü benâdir-i Hind'ten ve Cezayir'inden nicesine müstevlî ve mâlik olmalarıyla ol taraflar da vâfir sefineleri bulunup Bahreyn'in tahlîsi bâbında Portekal tâifesine mürâca'at münâsib görülüp 'Acem Şâh'ı tâife merkûmeden istimdât eyledi. Ve bu tâifenin eşbâhları Hind iklimini ile sened iklim-i fâsıl-ı Hind **(6/a)** nehrinin muhît-i Hindiye mansıb olduğu mahalle karîb vâki' deyü nâm-ı Cezirede sâkin olmağla donanma techîz ve Bahreyn tahlîs kasdıyla donanması Basra Körfezi'ne müteveccih olur. 'Acem tarafından dahi vâfir asker tedârik olunup Bahreyn'e karşı Fars memleketi iskelesi olan Bender Künk ve Bender vin(?) nâm mahalde tecemmu' ve Portekal donanması gelüp sefineler ile Bahreyn Cezire'sine güzâr eylemek üzere intizârda iken Portekal donanması gelüp Bender Künk önünde lenger endâz oldu. Donanma-yı merkûm kapûdânı bu hizmeti edâ' ve bu emr hitâra mübâşeret zımninde 'Acem Şâhı tarafından bir meblağ akçe talep idüp bu nizâ'da iken Müskit İmâmı'nın donanması zuhûr idüp bu Portekal donanmasıyla ceng ve cidâl idüp 'Acem 'askeri sâhilden seyr ü temâşa iderler idi. Müddet-i medîde mürûrunda gâlib ve mağlûb ma'lûm olmayup Portekal sefineleri 'avdet ve ric'at Dedyev (?) Cezire'sine vardılar. Ba'dehu bu husûs temşiyeti için Portekal elçisi Tahran'da Şâh'a gelüp Dürri Efendi henüz anda iken buluştu. Ve lâkin bu hizmet için meblağ-ı vâfire talep etmekle uzlaşılmadı. Ba'dehu Bender Abbas nâm-ı mahallde Kümrükçü **(6/b)** olan Kızılbaş mütemevvil mu'teberleri olmağla Şâh tarafından Müskit İmâmı'na iki yüz seksen kise akçe virilmek üzere Bahreyn tahlîsini der-i uhde ve bu vech üzere tahlis olunup yine 'Acem Şâh'ı tasarrufuna 'avdet eyledi. Ve lâkin Mir Mahmûd'un İsfahan'ı almak takrîbiyle yine Müskit İmâmı Bahreyn müstevlî olmuş deyü istimâ' olundu.

Ahvâl-i Mir Veys ve galib şuden Şehnevaz Hân ve ahz-ı gerdân Mir Veys Kandeher memleketi'l-asl Hindistan muzâfâtından olup Hind padişahlarının zabt ve tasarrufunda iken Hind hükâmîyetin tekâsülü ve su'î vaz' ve hareketleri takrîbiyle Hindiler ahâlî-i memlekete cevr ve zulm idüp Kandeher memleketi ise kal'a misillü dört taraftan 'azîm dağlar ile muhâta olup turuk ve mevâridi her cânibden düşvârü'l-sulûk olduğundan gayri ahâlîsi Avgâniyân Kılıçyan (?) ta'bîr

olunur. Serkeş tâifeden olmağla Hindlerin cevri ve teâdisine tâkat gütmeüyü ve diyâr-ı 'Acem'de Şâh 'Abbas'ın kuvvet ve meknîni ol esnâ'da şöret bulmağla Avgâniyân'ın mürâcâatlarıyla Şâh Abbas yüz bin Kızılbaş 'askeriyle Kandeher'a müteveccih olur. Hind (7/a) padişahı dahi Kandeher'ı hıfz ve hirâset ve Şâh 'Abbas ile mukavemet için hadd ve hesâbiden bîrûn 'asker tedârîki ve birer şeh-zâdesini ser-dâr nasb idüp üç defâ mukabile ve 'azîm cenk ve kîtâlden sonra 'âkıbet- i Avgâniyân'ın imdâd ve i'nâtlarıyla Şâh 'Abbas galib ve Hind 'askeri bil-küllîye mağlûb ve münhezim olup memleket Kandeher 'Abbas'ın zabt tasarrufunda karâr ve tarafından Kandeher'a bir beylerbeği vâlî nasb ve ta'yîn olunur. Ve bu hizmet mukâbelesinde Avgâniyân'a nice nice isti'mâlet ve mukâvemet ve serbestlikler virüp kendüsü 'avdet ider. Mürûr-i eyyâmıyla Kandeher'da vâlî olan hânlar Avgâniyân'ın muâfilerine i'tibâr etmeyüp zulm ve ta'addî tarîkine sâlik olurlar. Ve Avgân tâifesi dahi görür. Zemaniyle kesret ve vefret bulup 'Abbasi zamanında elli bin ev iken şimdi yetmiş bin eve bâliğ olmuşdular. Bu tâife-i Türkman misillû konup göçüp yaylâklara râgıbler ve bilâd-ı vâfir elleri (?) ve mütemevvil tâcirleri vardır. Yirmi dört sene bundan esbak içlerinden Mir Veys nâm kimesne zuhûr idüp fi mâ-beyne-hüm 'âkıl ve gayet belîğ ve mütekellim olmağla iştihâr bulur. Ve 'Acem Şâhı'na (7/b) bağı ve isyân semtine zâhib olup Kandeher memleketinde fitne nâiresi iştigal bulmak üzere iken Şâh Hüseyin'in küşine bu haber sem'-hırâş lâhik olur. Ve Vahtan Gürcü Han'ın 'amîtisi Yorgi Hân birkaç sene mukaddem taraffuz idüp adına resm-i 'Acem üzere Yorgi Şehnevaz Hân demişler idi. Ve bâlâda mezkûr Kirman ülkesi buna tevcîh olunup ol memleketinde vâlî idi. Ve merkûm zâtında bahâdır ve dil-âverlikde nâm-dâr olup 'asâkir-i İran'a sipâh-sâlâr nasb olunup Gürcistan kendüsüne tevcîh ve Vahtan Hân bunun tarafından Tiflis'de nâib oldu. Ve kanûn-ı Safeviyan üzere Tebriz ediyelik(?) virilüp Kandeher dahi maân tevcîh olunup ol taraflarda îkâz olunan bağı ve isyân fitnesi nâiresinin itfâ ve teskîni ve bed-hâhların te'dib ve küşmâlîm. Merkûmun zâi' ve tedbîrine havâle ve sipârîş olunup dört bin Gürcü ve yigirmi bin Kızılbaş 'askeriyle Kandeher'a vasl oldu. Hân-ı merkûm gaddar ve cabbar ve zâlim olup bu bahâne ile Avgâniyân'ın nicelerin bi-cürm katli ve mâlların ahz edüp miskin Gürcü bu tarikle memleketi zabt ü (8/a) rabt eyledim sanup kendüye i'timâd geldi. Ve Gürcü 'askerini yanında koyup Kızılbaş 'askerini

geri gönderdi. Ve Mir Veys'i tutup mûhkem koydu. Bend ile Şâh Hüseyin'e gönderdi. Ve Kandehar'da karin ikât[z] olan fitnenin muhdisi ve sebeb-i müstakilli Mir Veys'dir deyü arz idüp katl ve izâlesi bâbında hitâm kıldı. Ve bu tarîkiyle mir-i merkûm İsfahan'da zindâna vaz' olundu.

Halâs şuden Mir Veys ve katl-i gerdân Yorgi Şehnevaz Hân ra der-i Kandehar Yorgi Şehnevaz Hân civ[â]n bu takribiyle pâyê kat' edüp Sipâh-sâlâr-ı İran 'ûnvanı nâm bed-nâmına tahsîs kılındı. Cehl-i mürekkeb bed-cibillet ve miskîni ve süfliyyet hasb ve nisbî 'akıbet dimâğını ifsâd ve gerü 'azamet da'vâsına sevk eyledi. Devlet-i Safeviyye ricâliyle tek bîrâne muâmele ve su'î zinde-gâne birle bed-nâm oldu. Tarîk-ı cadde-i hikmet olan müdârâ yoluna sülûkuyle dimâğında vâki' fesâd isyânı ketm ve derûnunda câ-gîr yani fitnesini setr ve ihfâ' idemeyüp ba'z ricâl-i 'Acemi tahkîr ve tezlîl takrîbiyle kendüye adû eyledi. Su'î tedbîr hasbiyle bir mertebeye vardı ki 'Acem Şâh'ına bagi ve 'âsî olan Mir Veys değildir. Belki Şehnevaz Hân kendüsüdür. Ve itâ'at Şâhiden rü-gerdân olduğuna su'î mu'âmele **(8/b)** burhan-ı kavîdir. Heman müterakkıb fırsattır. Dedirtti ve inandırdı. Pes ricâl-ı Devlet-i Safevi'den delîl Fetih Ali Hân Lezki-ül-asl olup henüz tıfil iken pederiyle maân Dağistan'dan sebî ve esir olup serây-ı Şâh'ide perverde ve enzâr-ı şâhâne birle terbiye bulmuş reşîd ve kâmil ve sâhib-i zâyî' rezîn ve müdebbir hâyır-hâh devlet olup ol esnâ'da şikâr bâşı ya'nî Şâh'ın ev ağası bulunup rütbesi 'ali ve Şâh'ın mücerreb ve mu'temedi olmağla Kullarağası nasb olunur ve heman ez zamanda kat'i merâtib edüp kurucu başı i'timâd-üd-devle nasb olunmak üzere iken Şâh'ın meyl ve rağbeti Fetih Ali Hân'a gâlib olduğundan takdîm olunup i'timâd-üd-devlet ta'yin olunur. Ve hâll ve akd-ı umûr-ı devlet ve konuk (?) ve ratk-ı müşkilât-ı memleket zâi' ve tedbîrine tefvîz kılınur. Han-ı merkûm ise Şehnevaz Yorgi Hân'ın ez-dil ve derûn-u adûsü ve zevâl ve hâh-ı olup çün Şehnevaz Han Şâh'a 'isyân eylemek kasdıyla müttehem olmuş idi. Fetih Ali Han fırsatı ganîmet bilüp zevâli yanında ve kahr ve tedmîr hakkında harf-i (?) makdûrlar kıldı. Kezâlik Şâh'ın **(9/a)** nazırını yani Kızlarağası ol esnâ'da nazır ve kethüda bulunup ol dahi Şâh'ın mu'temed mukarreblerinden ve rütbesi i'tibâriyle nâfiz ül-kelâm ricâl-i devletinden olup Şehnevaz Hân'dan dil-gîr ve sînesi pür-kin olmağla katl ve zevâli maslahatında teşmîr-i sâk 'adâvet eyledi. Mir Veys ise çün aslen ipti (?) Avgân olmuşdu. Mazanne-i bagi ve isyân

bu töhmet ile hâlâ-ka'r zindânda nâlân ve Afgan ve lâkin 'âkıl ve fasîh ve belîğ ve fûnûnda kâmil ve küll vukû' bulan ahvâlden gafil pes ol dahi ittifâka dâhil olup halas-ı irâdi cân için irâdî yolları kurdu. Şehnevaz'a turşuyla (?) heman bu emr-i düşüvâr ül husûlün(?) tenfiz ve temşîti için kavm ve kabîlesi olan Avgâniyân mütevellilerinin imdâd ve i'nâtlarıyla yigirmi bin mikdârı dahi kayyum tırma şâlların sarf ve nukûd-ı kesire masraf eyledi. Hülâsa-i kelâm sa'y ve ihtimâm bütünü müntic oldu ki Şehnevaz Hân'ın bagi ve hıyâneti derûn-ı Şâh'da câ-gîr ve Mir Veys'in Şâh'ın sadâkat-endîş kullarından olduğuna i'timâd ve itimân-ı küll hâsıl olup mir-i merkûm zindândan ıtlak ve nevâziş-i hâtır ve terbiye ile vatan-ı asliyyesi olan Kandehar'a irsâl olunup **(9/b)** merkûm ile hüsn-i mu'âmele ve nevâziş-i hâtır bâbında Şehnevaz'a hitâben evâmir ve mektûbât tahrîr olundu. Ve lâkin Şehnevaz'ın katl ve iftâ' olunması vâcib görülüp Şehnevaz nezâret ve bu emre mübâderet sırren ve hafiyeten Mir Veys'e tenbîh ve sipâriş olundu. Mir-i merkûm dahi Kandehar'a varup Şehnevaz Hân'la hüsn-i mu'âmele kemâl tevâzu' ve meskenet ve medâr üzre Zindegane tarîkine sâlik olup gayet ile ülfet ve hoş muâneset temledileri (?) bu hâli görenler mâ-cerâyı nisyân nisyân ferâmûş ettiler sandılar. Mir-i merkûm potesinde kâd ve kîni mektûm biline ma'dûm mertebe setr ve mahtûm kalmış iken nâ-gâh bâd fırsat cânibi Mir'e ve zân olup Avgâniyân'dan Tilâl-i Cibâl'de sâkin bir tâife harâc Şâh'ı idâde 'inâd ve muhâfelet eyledi deyü vâlî-i Kandehar Şehnevaz Hân'a şikâyete geldiler. Meşveret için mir-i merkûmu taleb edüp mir-i merkûm bu hâli istimâ' eyledüğü birle izhâr-ı hulûs ve sadâkat yüzünden gazab izhâr ve ol tâife muhâfelet âyîn-i bil-küllîyye katl ve mâlları gâret ve müsâdere olunmak cezâ-yı âmâllerine ancak mükâfât ve sâirlerine mücîb gayret olmaludur deyüp **(10/a)** Hân'ı terkîb ve Gürcü 'askerini bu emrin tenfiz ve temşîyyetine göndüre deyü kermiyyet ile tahrîk eyledi. Miskin Hân derûn-i dilde muzmer ke[y]d ve hîle ihtimâlin endişe dâm ve keyd olmak imkânın fikr ve mülâhaza etmeyüp harâc Şâh'ide taksîrât iden Avgâniyân te'dibine yanında mevcûd Gürcü 'askerini dağlara saldı. Bilmez ki kendüsün girdâb-ı fenâ'ya bıraktı. Çünkü mir-i merkûmun Hân'ın yanından 'askeri tard ve teb'îd eylemek maksûdu husûl-ü pezîr oldu. Hân'a halâs ve sadâkatini bir kat dahi temhîz ve te'kid belki Hân'ın hâtırına nedâmet zuhûr hâtırası yol bulup hâtırını bu ihtimâlden hıfz ve sıyânet tarîkine sâlik olup dediki

bundan akdem ümerâ-i Avgân'dan Şâh'a isyân eden iki neferin kulları nâdimler ve cürmlerine mu'terifler olup hak-pây-ı Hân'a i'tizâra gelüp afv olunmaları bâbında gınâ'yet-kez-i tazarru' niyâz iderler. Eğer cürmleri afv olunmak şâyesten görölür ise itâat-i şâhid sâbit-kadem râsihü'd-dem olacaklarını yez üsta (?) veriniz. Tekeffül ideriz. Heman münâsibe-i olan budur ki yarın ki günde bu bendlerinin kal'a Kandeher'dan bir buçuk saat **(10/b)** mesâfede vâki' cifliğime teşrîf buyurup hakîr Hânemizi kudûm meymenet-i âsâriniz ile terfî' buyurup bir lâhze mihmân olasız. Bu lûtfunuz ile hakîrinizi beyn-el akrân mümtâz ve kavm ve kabîlede ser-efrâz buyurasız. Ol iki bekler kulunuz dahi mükemmel hedâyâ ile gelüp hâk-pâyınıza yüzler sürsünler. Hüsn-ü ta'bîr ve belâgat-ı ibâret gene Şehnevaz Hân'ı karîb kalup hile ve hüdâ ihtimâlin fikir etmeyüp esbâb-ı ziyâfet müheyyâ ve ertesi gün kapu halkı ve mevcûd zâbitâniyle Mir'in cifliğime varup mihmân oldular. Hem-ân-dem ol âsî olan iki Avgân Bekleri gelüp Hân'ın ayağına düşüp i'tizâr eylediler. Ve mükemmel hedâyâ 'arz idüp 'âkıbeti nice serzenişlerden sonra tazarru' ve niyâz ile cürmleri afv olundu. Âlet-i 'âiş ve 'işret ve âlât-ı şâd ve tarab tamam hâ-hâzır ve âmâde kılınup ümmü'l-fesâd olan duhter-i rez meclisde celû-ger oldu. Maslâhat-ı tarz ve tavr-ı İslâmi ihmâl ve resm ve âyîn-i sohbet Gürcü yanı ihyâ' idüp 'âiş ve nûş âgaz kıldılar. El-hulâsa mihmân-dâr mir-i merkûm mihmânı olan hanı bir mertebede konukladı ki **(11/a)** Han ve tevâbi' ser-cümle mest-müstagrık oldular. Eyyâm-ı sayf olup harâret-i şems ziyâde olmağla tüccâr ba'den lâ'l gün dimâğlarını ifsâd ve zâhir ve bâtıdan teşvîr-i harâretin cümleye hücum ve müstevlî olup tebrid ve tazlîl ârzû idüp hâb-ı gafletleri derdü belâya giriftâr olmalarına kifâyet etmez sanup hâb-ı tabîi berle istirâhat taleb eyleyeler. Hân-ı merkûm kendü himâyesinden derhâl soyunup fi'l-hâl hevâya vardı. Ve sâir tevâbi' ve zâbitanı Avgâniyân garet ve ikrâmiyle kendü çadurlarına teklîf idüp tevzî' eylediler. Her ferd mest ve alûde-i gaflet varduğu çadırdı pey-bân ve endişe soyunup âh ül-mevt olan hevâya giriftâr oldular. Mir Veys dahi temşiyet-i mâ-fî-z zamîri için kifâyet mikdârı pür-sâlih adamlar tedârikinde taksirat etmeyüp fırsat-ı ganîmet rû-nümâ olduğu birle ketm ve âdemden zuhûr ve râi-yı perde-i hafâdan sudûr idüp şitâb ve sür'at birle şimşîr Huveyze ile tevâbi' ve Hân'ı **(11/b)** ser-tâ-pâ tum'a-i şimşîr kıldılar. Hân'ın haymelerine mübâderetlerinde yedi sekiz hizmetkâr katl olunur iken Hân-ı

merkûm hâb-ı gafletten uyanup neye uğradığını bildikçe fâide ba'd harâb el-Basra heman Hân dahi şimşire teşebbüs ve sekiz nefer Avgân'ı katl idüp 'ahz ol dahi Avgân'dan katl olunur.

Tedbîr tahlîs-i gerdân kal'a-i Kandehar râ ez-dest bakıyye-i Kızılbaş çün Hân tevâbi'inden bir ferde necât müyesser olmayup kal'ada bâkî Kızılbaş müstâhfızlarına vâkî hâli i'lâm ve mâ-cerâdan âgâh ider bir kimesne bulunmayup ol taraf dahi gafil ve böyle bir emr-i garîbenin zuhûru ihtimâl ve imkânı fikr ve mülâhazasından ser-cümle âkılları âtil oldu. Avgâniyân ise kal'aya istflâ' hüdâsında dahi taksîrât etmeyüp hem-ân-dem Mir Veys tebdîl-i câme kalup Şehnevaz Hân'ın libâsiyle ser-tâ-pâ melbûs oldu. Sâir Avgâniyân dahi maktûl olan zâbitân ve tevâbain libâslarıyla mülbes olup tağyîr câme kaldılar ve Hân'ın tertîbi ve nizâmî üzere âlâyaların kurup ahşâma karîb kal'a cânib-i kal'aya müteveccih oldular. **(12/a)** Ve çünki bu emr-i hatîre tasaddî derûn-i Mir'ide eğerçe mektûm ve ketm(?) melhûz ve musammim idi. Ve kal'a-i Kandehar civârında bir nehr-i kebîr cereyân edüp gerek kal'a ve gerek hâricinde vâkî' şehr sûr ile mahât olup nehr-i mezbûr vasatından cereyân edüp kayıklar ile hurûc ve duhûl de suhûlet olmağla birkaç gün mukaddem Avgâniyân'dan kal'a ve şehre içine vâfir kimesneler seren ve hafıyyeten girüp müterassıd fırsat olmuşlar idi. Pes mir-i merkûm Kandehar Hânı'nın tarz ve tavr ve takımıyla gurub-u iftâ' iden heman bir saat mürûrunda kal'a karîbinde tulû' idüp müstahfızlar ve berâberler hânları geldi sanup katar ve meş'aleleriyle istikbâlinde şitâb kıldılar. Avgâniyân dahi istikbâle şitâb edenleri şitâb ve sür'at ile 'ahz ve derhâl katl idüp dil çıkarmayup kat[a]r meş'aleleri Avgân illerine virdiler. Çün muhâfızlar Hânları gelmesine intizârda idiler. Kal'a kapuları meftûh ve güşâde bulunup bilâ-mâniyen duhûl ettiler. Derhâl Kızılbaş'a kılıç üşürüb katli'am eylediler. Ve kal'a-i Kandehar'ı zabt ü rabt ettiler. Etrâf-ı kal'a ve şeherde münâdîler **(12/b)** nidâ idüp ol gece sabaha dek her ferdin önünden çıkmasını muhkem men' ve tenbîh eylediler. Ertesi günü 'â'yân ve ahâlî gelüp anlar dahi Avgân olmağla tehniye-i kudûm ve tebrikin gazâ' ve teşekkürler idüp mâl ve cânların dest-i tasallut Kızılbaş'dan halâsa bezl-i fedâ' edecekleri bâbında ahd ve emânlar idüp Mir Veys kendülerine veliyy-i ni'met ve sebeb-i saâdet ve hâkim bilüp ser-tâ-pâ tâbiyyet eylediler. Ve hükmüne râzîler olup mahkûm oldular.

Avdet-i gerdân Gürcüyan Zeftegan berâ-yı te'dib Avgân heman ertesi gün edâ'yı cerâh Şâhi de muhâlefet iden Avgân tâifelerini te'dib ve tecrîmine giden Gürcü 'askeri gelip şehre tekarrüb eyled[i]ğinde kal'adan toblar mesfûrlara havâle olunup hâl ne iduğuni bildiler. Fûrâde yüz tutup cenk iderek halâs buldular. Ve kaçup Gürcistan'a gittiler.

Sefer-i gerdân Şâh Hüseyin der-i cânib-i Kandehar bu esnâ'da Şah Hüseyin Tahran'a kalkup İsfahan'a 'azîmet etmiş idi. Ve Avgâniyân'dan 'ahz-ı intikâm sevâsına düşüp kendüsi bi-z-zât bu emre mübâşeret kasdında oldu. Ve 'asker-i vâfire mühimmât-ı kesîre görüp **(13/a)** Meşhed yoluyla Kandehar'a müteveccih oldu. Ve Meşhed'e varup civârında nasb-ı hiyam eyledi. Avgâniyân bu hâli işitüp nâdim oldular. Ve havf ü hırâşe düşüp Tilâl-i Cibâl'e kaçup tahassun ittiler. Mir Veys dahi kal'a da bir mikdâr muhâfazacı koyup dağlara ilticâ' eyledi. Ba hikmet-i hudâ Şâh Hüseyin'in kalbine havf târî olup İmâm-ı Rıza ziyâretiyle iktifâ idüp Meşhed'den ric'at eyledi. Şâh Hüseyin bu hareketiyle kendüsünde za'f-ı külli izhâr idüp kalup Avgâniyân'a takviye-i tâmme viridi.

Sefer-i gerdân Hüsrev Hân der-i Kandehar ve inhi[z]âm şuden üst Şehnevaz Hân'ın karîndaşı oğlu Gürcistan terakkuz idüp adına Hüsrev Hân'a denilüp ve Şâh Hüseyin'in sefere hareketinde İsfahan'da kâim-makam nasb olunup Şâh âvdet eyledik de Hân-ı merkûmun Kandehar'da maktûl umûmeti Şehnevaz Hânın intikâmın Hüsrev Hân'a sipâriş kılup ser-'asker ta'yîn eyledi. Ve kırk bin Kızılbâş 'askerini virüp Kandehar'a irsâl eyledi. Ol dahi varup muhâsara eyledi. Mir Veys kal'a da muhâfız koyup 'asker tedârîki bahânesiyle dağlara çıkdı. Birkaç gün muhâsara **(13/b)** olduk da 'askeriyle gelüp etrâf-ı Kandehar'da köy ve kendü tarla ve mer'a ve 'alâka-zâr komayup bi'l-cümle âteşe virüp ber-yâd eyledi. 'Acem 'askerine kaht müstevlî olup firâra başladılar. Ez zamanda telâşını(?) dağulup ancak bir sülâsîni kaldı. Ol dahi muhât ve fakya tâkat götürmeyüp firâr ve 'ahz Hüsrev Hân iki yüz nefer Gürcü neferatıyla meydânda kalup Avgânlar hücum ve bâşına tobuslar urub tepelediler. Bundan böyle her cend ki Gürcistan'dan Kandehar taraflarına 'asker tedârîkin murâd ittiler. Gürcüler ibâ' edüp gittiler. Ba'dehu Mehmet Rüstem Hân ser-'asker ta'yin olunup ol cânibe irsâl olundu. Ve ol dahi Avgânıyla mukavemete cesâret idemeyüp henüz ol vakit de Herat ve şehri 'Acem tasarrufunda olmağla ol tarafların hudûd-u muhâfazasıyla mukayyed oldu.

Hafî buyurulmaya ki Şehnevaz Hân ve Hüsrev Hân Hüseyin Kulu ve Vahtan Hân ve Mehmed Kulu Hân cümlesi Gürcü tâifesi beylerinden olup Kızılbaş olmuşlardır. Ve bunların evveli Gürcistan Hanlarının meşhûru Timures Hân olup Mehmed Kulu Han erkek evlâdlarından ve Vahtan Hân kız olanlarından zuhûr idüp Gürcistan hükümeti nizâ'sı (14/a) beylerinde bir ân hâli olmamıştır. Hatta Tiflis hükümeti def'a evvel de Şehnevaz Hân'a teveccüh olunduk da Mehmed Kulu Hân'ın babası Nazar Ali Hân Şehnevaz'dan havf idüp Moskof'a firâr eylemiş idi. Ba'dehu Şehnevaz 'isyân tarîkine sülûk etmekle yine Nazar Ali Han'ı bir takrîbiyle Moskof'dan getirüp Gürcistan tevcîh olundu. 'Acem 'askeri muâvenet idüp Şehnevaz'a galib olup dağlara kaçtı. Ba'dehu İsfahan'a da'vet olunup cürm-ü afv olunup bir müddetten sonra Kirman teveccüh ve bâlâda mestûr olduğu üzere bir zamandan sonra Sipâh-sâlâr-ı İran ve Kandeher vâlisi olmuştur. Vahtan Hân bundan sonra İsfahan'a da'vet olunup teraffuz eylemiştir. Ve Gürcistan kendüye tevcîh olmuştur. Mehmed Kulu Hân İsfahan'da birkaç sene Şâh'ın kâim-mâkamı olmuştur. Ve karındaşı Timures Kaht vâlisi olmuştur. Ve Gürcistan içinde hâlâ makbûl ve mu'teberlerdi. Mehmet Kulu Han'dır. Vahtan Hân İsfahan imdâdına da'vet olunup icâb etmiş. Moskof Çârıyla yek-dil olup Şâh'a isyân etmiş. Ve Şâh Hüseyin giriftâr oldukda Tahmas Şâhlık iddiâ'sın idüp Gürcistan'ı (14/b) Mehmet Kulu Hân'a tevcîh eyledi. Hulâsai-i ahvâl Lezkiyan, Dağıstan iş bu senelerde Dağıstan Lezkîleri 'isyân idüp Şirvan'a müstevlî ve Nütümahi (?) şehrini alup zabt iderler. Henüz ol vakit de Mir Mahmûd'un zuhûru nümâyân olmayup ve Moskof Çârı ile Şâh Hüseyin yanında dostluk bulunup ve dostluğa binâen Şâh-ı merkûm Şemahiye'nin tahlîsi ve Lezkîya'nın te'dibi için harc ve masrafların gördükten sonra Çâr'a bir meblağ akçe virmek şartıyla Çâr'dan on iki bin 'asker talep idüp Çâr dahi Vahtan Han'ın şen mahalini (?) tahrikleriyle kendüsü bi-z-zât 'askeriyle gelüp hile ile dost sûret ve edâ'sıyla Derbend kal'asını alup içine muhâfız ta'yîn eyledi. Ve çünkü ol esnâda Mir Mahmûd İsfahan'a vâsıl olur. Moskof Çâr'ı dostluk lâf u güzâfin ziyâde idüp musâfât kâvbe(?) ve muvâlât sahten mi zâhirde inandırmak için "*Gilan'a sefâin ile iki bin 'asker gönderir. Reşt nâm şehirde çıkup 'Acem tâifesi imdâdları geldi*" deyü şâd olurlar. Kazvin'e ve İsfahan' a gitmek üzere tedâriklerin görmek murâd ittiler. Anlar dahi biz az 'askeriz ve bundan sonra çok 'askerimiz (15/a) gelir

deyü 'illet ve bahâne idüp gitmekten ibâ' iderler. Ertesi sene dört beş bin mikdârı Moskof 'askeri dahi gelüp yedi bin olurlar. Çünkü İsfahan ol vakit de 'ahz olmuş bulundu. "*Bari Kazvin muhâfazasına gidün. Yol tedârikinizi görelim. Didiklerinde bizim Çâr'dan bundan öte gitmeye henüz tenbîhimiz yokdur*" diyüp bahâne ve sâhil-i bahirde metersler yapup tahassun ve bu hâl üzere kalup bunlardan gayri Moskof 'askeri Gilan'a ve Mazenderan Esterabad'a geldiği istimâ' olunmadı.

Vefât-ı Mir Veys der-i Kandehar hâkimi şuden Mirullah'a birader. Mir-i merkûm bu hâl üzere bir müddet memleket-i Kandehar'da hük ve hükûmet idüp 'Acem ve gayriler tasallutunda ahâlî-i memleket rahat ve âsûde hâl iken ecel gelüp vefât ider. Mir Mahmûd on sekiz yaşında tıfl olup hükümet-i Kandehar irsîyle le hakk-ı mevrûsu iken umûmeti Mir Abdullah'a tegallüb idüp Mahmûd'u tard ve Kandehar hâkimi olur.

Katl-i gerdân Mir Mahmûd Mir Abdullah' râ ve hâkim şuden ve Mir Veys'in 'Acem ile vâkî ser-güzeşti gayetiyle çok olup Kandehar memleketi Kızılbaş bed me'aş istîlâsı (15/b) tasallutundan tahlîsden hadd ü safdan bîrûn zahmetler çeküp ve retalar ve mehlâkeler irtikâb eyledüğü ecelden ekser Avgâniyân mu'teberlerinin ve ahâlîsinin meyl ve rağbetleri ferzendi olan Mir Mahmûd'a masrûf olup bu hâlden Mir Abdullah'a havf ve endişeye düşüp kendüye takviye virmek için 'Acem Şâh'ına mürâcaât tarîklerine zâhib ve Şâh'dan 'asker talep idüp memleket-i Kandehar'ı yine Şâh'ın zabt ve tasarrufuna avdet ettirmek yollarına 'azîm olur. Bu hâl-i hayret iştimâl-i Avgâniyân Kalçeyan(?) uluları fikr ve mülâhaza idüp mükedderü'l-hâl ve münfailü'l-bâl olup def' ve men' tedârikin fikr ve endişe kırlarlar. Pes Mir Mahmûd'u tahrîk ve umûmetinin tard ve izâlesi husûsunda imdâd ve lâ'net ve sarf-ı miknet edeceklerini müteahhid olurlar. Mir Mahmûd'un bu tarîkiyle dil ve derûnunda ârzû-yı riyâset ve heva-i hükümet nâiresi tamam iştigâl ve istîlâ' bulup heman bir gün iki yüz mikdârı adam cem' idüp bâd'el zuhûr umûmeti hâb-ı rahatında iken ale'l-gafle serâyına sür'at ve şitâb ve hücûma fırsat bulup (16/a) katl eder. Ve hem-ân-dem tabl ve nakare çaldurup makarr-ı hükümete suûd ider. Fi'l-hâl münâdiler ta'yin idüp etrâf ü eknâf ve esvâk kal'a ve şehir de Mir Abdullah'ın vefâtı ve Mir Mahmûd'un makarr-ı hükümet Kandehar'da istifrârın nidâ iderler. Ahâlî-i memleket gelüp sâgîr ve kebîr tabiiyyet ve hükûmüne mahkûm olurlar.

Sefer-i gerdân Mir Mahmud ber memleket Kirman. Mir-i merkûm birkaç sene makarr-ı hükümetinde istifâr bulup Avgâniyân'dan 'asker cem' ve memleket-i Kandeher ittisâlında mütemekkin Belluc ta'bir olunur. Tâifeden dahi bir mikdâr 'asker alup bâlâ da mezkûr Kirman memleketine varup garet idüp Kandeher'a ric'at ider.

[Ve Şirvan ve Şemahiye istilâdan gayri Erdebil dahi nehb ve garet tasaddî etmiş oldu]. İhrâc-ı şuden dirkân (?) i'timâd-üd-devlete bu cânib de. Çünkü i'timâd-üd-devlete Dağistan ve Lezki-ü'l-asl idi. Ve bu esnâ'da Lezki tâifesi Şâh'a 'isyân etmiş bulundu. Ve merkûm Fetih Ali Hân i'timâd-üd-devlete iken Mir Veys'in zindândan ıtlâkı ve Kandeher'a irsâli husûsunda ihtimâmı ve sa'î belîğ müşâhede olunmuş idi. Vücûhuyla mazanne hıyânet oldu. Ve Şâh'ın ve ba'z ricâl 'Acem'in kulûbuna şüphe 'arız olup hân-ı merkûmun sini ittiğüne ve etrâfta **(16/b)** vuk'u bulan nâire bag'i ve 'isyân anın re'y ve tedbîr ile îkâz olduğuna haml idüp azl ve iki gözünü çıkarup a'mâ kıldılar ve 'Acem-ü'l-asl olup ol vakit de kurucubaşı bulunan Mahmud Kulu Hân'ı yerine i'timâd-üd-devlete nasb iderler.

Azîmet-i gerdân Şâh Hüseyin ez-Tahrân ba-İsfahan ve Nümut'dan alâmet-i semâviyyete 'Acem Devleti'nin erbâb-ı nücümü birkaç seneden berü ve Devlet-i Safeviye'nin inkırazından ve bâ-husûs şehri-i İsfahan'a müstevlî olacak. Kaza-i Esmânen istihâr-ı eçleri üzere kâh hafiyeten ve kâh alâmiyyeten haber virmekten hâli olmazlar idi. Ve geçen senelerde zuhûr iden kırânât-ı nücümiyye ile istidlâl idüp bu haleti da'vâlarına sened ittihâz etmişler idi. Ve havf ü endişe derûnlarında galebe eylemiş idi. Hatta Şâh Hüseyin'in Tahrân'dan İsfahan'a ric'atında bir gün ittifâk-ı hevâda tebdîlât ve tagarrüyat-ı azîme peydâ olup bir âteş pâresi misillü sehâb zuhûr ve Şâh Hüseyin'i ser-tâ-be-pâ kapulup bir güne ihatâ eyledi ki süvâr oldu ki atının ancak ber mikdâr ayakları yerden in-'ikas iden âteş-i şâibeleri görünüyordu. Ve bu hâleti cümle-yi nâs âyâna müşâhede **(17/a)** idüp engüşt-i tahayyürü nadan tefekküre komuşlar idi. Şehrü İsfahan'da bel ki tamamen memâlik-i İran'da kûft u kû (?) olup Şâh'ın İsfahan'a 'azîmetinde teşamlar ettiler. Ma'nâlar virüp ekseri halk şehri İsfahan'a kaza-ı Esmâni müstevlî olacağıyla hükm idüp, ba'zılar Tebriz misillü zelzeleden harab olur. Ba'zılar tâûn zuhûr ider, ba'zılar semâdan âteş-baran olur. Ba'zılar fitne ve katl

olur deyüp havf-i 'azîme düşürülür. Ve kâim-i sâimler olup duâ'lara çıktılar. La'mâni'a ve lâ-gitâ-yı kazâya mâ-sâdıkin ba'de-z-zaman idrâk ittiler.

'Azîmet-i gerdân Mir Mahmûd be-cânib-i İsfahan pes Şâh'ın 'avdetinden sonra dokuz ay mikdârı İsfahan'da 'ikamet olunup her ferd bu kaza-yı mirim def' oldu sandı. Mir Mahmûd'un yine Kirman'a gelüp Kirman'dan İsfahan'a kasdi imkânı ihtimâlin bir ferd fikr ve endişe etmedi. Bu hâl üzre cümle alem gaflet de iken nâ-gâh Mir Mahmûd tekrâr Kirman'a garet idüp cânib-i İsfahan'a kasd ve 'azîmete haberi geldi. Meşveretler idüp çok kıl û kâl oldu. Ba'z ukalâ ve hayr-hâh devlet olan **(17/b)** ehl-i insâf Devlet-i 'Aliyye tarafına nâme yazılup bu hâlden devleti icmâlen âgâh eylemek nice menâfi' müstemelidir deyüp zımnen(?) istimdât târifine sevk eyledi. Ve Şâh Hüseyin dahi zâtında hâlim-ü'l-tab' ve munsif olup bu cânibe râgıb ve mâil oldu. Ve lâkin müfsîd ve müteaddîleri bu tedbîrden âbâ ve vücûhuyla na-ma'kul görüp Devlet-i 'Aliyye-i Osmaniye'ye za'f-ı îzhâr etmiş oluruz didiler. Ve bu fikr ve mülâhaza gayet su'î tedbîrdir deyüp ketm eylediler.

Yine Şâh Hüseyin İsfahan'dan Kazvin taraflarına hareket murâd idüp bu el-fusûl-ferzend gücenen süfâ-yı devleti bir türüdiden ne bâkîmiz var ve Şâhımız bir zorbadan kaçdı. "*Didirtmek naks-ı şân ve şevket-i Devlet-i Safeviye'dir*" deyüp çok münakaşa ile Şâh bu 'azîmetten dahi ferâgat ittirdiler. Zirâ bu husûsu emr cüzni sandılar. Mir Mahmûd ise mukaddime Kirman'ı garetinden sonra bir mikdâr Kandehar'da ârâm ve istirâhat idüp 'asker tedârikiyle meşgul olur. Ve Belluc kumandan iki bin adam alup on altı bin Avgâniyân'a zâm ider. Cemi'an on sekiz bin 'asker olup kemâ-fi-l-evvel Secistan ba'desiyle memleket Kirman'a 'azîmet ider. **(18/a)** Kal'a-i Kirman'nı ta'mîr olunmuş metîn ve müstâhkem bulup üç ay muhâsara eyledi. Ve şehri dahi garet eyledi. Âher kal'a halkıyla ferâgat ve ri'cat eylemek üzere yüz kise akçeye sulh oldu. Kirman'dan İsfahan cânibine kasd ve 'azîmet etti. Ve Kandehar'dan İsfahan'a Kirman yoluyla yetmiş merhâle mesâfe olup on merhalesi bâdiyeden ibâret olmağla taab ve meşakkat bâdiyeden havf idüp ber sultaniyle iki bin adamı bâdiyeden ri'cat idüp iki bini dahi der-mâide-yi bâdiye ve Kirman maârîkelerinde telef olup cem'an on dört bin 'askeriyle anar beyaz ve Yezidet şehirlerinden 'ubûr ve eyâlet-i İsfahan'a 'ale'l-gaflet vâsıl olduğu haber bir gün İsfahan'da tevâtür buldu. Çün bundan akdem vâki' re'y-i

ukalâ' ile 'âmel olunup ihtiyât olunmadı. İş bir mertebeye vardı ki ve firâra yeküne karâra medârene tehâşîye mecâl ve ne istifâ' seye hâl var[i]s bi-z-zarûre 'ali'l-kudret-üt-taka 'asker cemiyete ve mühimmât-ı cenk ve kıtâl edâvatı tedârikine teş'ali kadar el-tâka ebbüse muhtâc oldu. Ve eyâlet-i İsfahan ma'mûr ve âbâdân olup bin iki yüzden ziyâde karyeleri olmağla **(18/b)** ve Hemedan ve İsfahan mâ-beyni on iki konak mesâfe olup altı konak mesâfede vâki' yerler Hemedan mülhakatı bâkîsi İsfahan muzâfâtı olup her tarafı ma'mûr olmağla ceng-âver tüfenk-endâz piyade 'asker cem' için acâleten müekked adam sav olup on sekiz bin tûvâna tüfenk-endâz 'asker fûrâdan tedârik olundu. Etrâf-ı civârda vâki' Hanlar ve bekler dahi kimi 'askeriyle, kimi kapusu halkıyla, kimi beş on adamıyla sür'at idüp İsfahan'a geldiler. Mir Mahmûd dahi 'ali'l-kudret-üt-taka ta'cilde taksîrât etmeyüp İsfahan'dan dört konak öte ve Rezine nâm-kasabaya vâsıl oldu. Bu mahalde mir-i merkûma karşı İsfahan'dan kasid gönderülüp İsfahan eyâletine girmeye deyü Şâh tarafından altı yüz kise akçe 'arz eylediler. Lâkin mir-i merkûm kat'en iltifât etmeyüp kasdı koyardı. Ve sür'at idüp bin yüz otuz dört mâh-ı Cemâzi-yel-evvelinin sekizinci rûz-i şenbe şehir-i İsfahan'dan dört saat mesâfede vak'ı Gülnabad nâm-karyeye geldi. İsfahan'dan fevc fevc ve mevc mevc 'asker hurûcün işitüp tevakkuf ve mahall-i mezbûrda ordusun kurdu. Tarih-i milad sene 1722 Tarih-i Hicret 1134 **(19/a)** mikdâr 'asâkir-i Kızılbaş tedârik şuden der-i İsfahan ve ser-dârân işân İsfahan'da 'asker tedârikinde cedd ve ihtimâm olunup i'tirâf-ı kuradan on sekiz bin tüfenk-endâz piyâde ihzâr olundu.

[Gelen Hânlardan ve Arap'dan ve bek ve bek zâde ve kapu halkı ve cebeci ve topçu ve İsfahan'dan otuz bin 'asker cem'i oldu. Sahh]. Fellâhlardan ve hammâldan kazma kürek ile dört bin adem müheyyâ kılındı. On aded bal yemez ve on dört pâre şâhı toplar yüz yük barutu ve vâfir gülle ihrâc olundu. Ve yanlarında aslı Fransız bir mâhir topcuları dahi var idi. Ve-l-hâsıl Şâh Hüseyin şehirde kalup ricâli devletinden i'timâd-üd-devlete Mehmed Kulu Hân ve alâ tertîbihim kurucubâşı Şeyh Ali Hân ve Kullarağası Vahtan Hân karındaş Mehmet Rüstem Hân ve tüfenkçi ağası Lûtf Ali Hân ve Eşik ağaları başı Hüseyin Kulu Hân ve Arabistan'dan Huveyze Vâlîsi Mir Abdullah Hân ve Hemedan Hân'ı Ferzullah Hân ve Kuvucuklu (?) ya'ni Fars vâlîsi Ali Rıza Hân bahtiyârı Hanı Kasım Hân ve Toycu (?) Mehmed Han ve sâir ma'zûl Hanlar ve Beyler on iki ser-

dârân bed nâm-dârân olup cemi'an elli iki bin Kızılbaş bed meaş 'askeriyle tekbîr ve taazzumda nısf-ı cihân demekle iftihâr bulmuş sevâd (19/b) vâsi'ü's-şân ya'ni şehri İsfahan'dan taşra çıkup Mir Mahmûd'a karşı gittiler ve mir-i mûr sanup mâr buldular. Şenbe günü çıkup heman rûz-i bazar kâr-zâr cenk ve gaye ber-âzim bâzâr kâr-güzâr kurdular.

Tertîb ve tanzîm 'asker-i Mir Mahmûd berâ-yı mukabele bi's-şükür Kızılbaş Mir Mahmûd 'Acem 'askerinin kesret ve vâfîretini ve şekûh ve şevket ve haşmet ve heybetini nazar ve müşâhede idüp bi-z-zarûret derûnuna havf ve hıraş târî zamîrine firâr sevdâsı müstevlî oldu. Ve 'askerinden bin nefer çabûk süvârî imtiyâz idüp bu niyete 'azîmet üzere iken serdâr-ı ekberi olan Amanullah Sultan derhâl âgâh olup yanına tâb ve şitâb etti. Bâb-ı Nesabini güşâde kalup pend ve nasîhat virdi. Ve hitâblar idüp diğeri beye Mir'im der. Ve yanına havf ve endişe vürûdüne ve hâtırına teşevvüş sû-i niyyet hutûruna bâis ve bâdine oldu. Müşâhede kıldığın Kızılbaş kesreti bize göre mahfi nîmet ve cânib-i hakdan kerem ve inâyet ve hidâyettir. Zîrâ görülen 'asker bi-l-cümle esnâf ve diğ-gân kapu halkı ahlât olup onların hakkında sebât ve şiddet (20/a) kâr-gâz ve gaye-i musâberet mutasavvir değildir. Belki anlarda ifrât-ı kesret mûcip teşvîş ve muhâlefet ve bize göre vesîle sühûlet ve dâmet kıyamete değin sebep-i müfâheret olduğundan gayri bu vartâdan halâs ve bu mehâlik girdabından ve selâmet necât tarîkleri mevâridi mâr ve mûra güzâr âdem imkânda olduğu mertebede mesrûdu ve meşdûd olup mutlak necât ve selâmet ve devlet-i dünyâ ve âhiret buna mahsûrdur ki gazâ' ve cihâd ile ya iftâ-i vücûd idüp nâ'il-i devlet-i şehâdet ve yâhûd devâm ve sebât ve icthâd ile mazhar inâyet ve sezâ-yi muzâheret bâdî olmavaz deyüp kem min fitne-i kalîle Gilbeş fitne-i kesret Yazanallah kelâm-ı belâgat muhâcir ve saâdet makrûn kanûn-u İslâm üzere tezkîr eyledik de mir-i merkûm sem'-i basîret ile iz'ân ve mîzân âklıyla yendi. Hoş-güvârı vezn idrâk idüp kasd-ı firâri karar ve sebâta tebdîl ve havf ve teşvîş-i dil ve derûndan mahv ile ceraate tehvîl idüp hem-ân-dem cân ve dilden mukavemet a'dâde bezl-i mechûd bu emr-i düşü-vârde sarf-ı makdûrlar eyledi. Pes kaiden fenn-i harb üzere orduyu (20/b) kafâya koyup tertîb-i sufûf ve tanzîm-i ecnâda mübâşeret kıldı. 'Askerin üç bölük idüp sağ kolu sol kol ve orta kol deyüp tevzi' ve taksim eyledi. Ser-dâr evveli olan Amanullah Sultan'a beş bin adam ile sağ kolu sipâriş eyledi. Secistan'ı el-asl yek çeşm

Nasrullah Sultan'a üç bin adamıyla sol kolu tefvîz eyledi. Bu vech üzere meymene ve mir-i nizâm virüp bâkî altı bin 'asker ile mir-i merkûm miyânede karâr eyledi. Tertîb-i leşker-i Kızılbaş çün 'asker nuhûset âyîn-i Kızılbaş esnâf ve ahlât idi. Her cend terkîb-i mizâcî hüsn-ü tertîb ve tanzîm kabûl etmeyüp kıvâm-ı hâlleri muhtell-i müşevveş idi. On iki serdârın re'y ve tedbîrleri ittifâk ve derûnları ittihâd-pezîr olmadı. Bu hâl üzere iken yine mühemmâ imkân-ı tertîb sufûfe-i riâyet ve tanzîm-i ecnâda teşebbüs idüp üç kol oldular. Sağ kolu i'timâd-üd-devle ve Luristan Hân'ı Hemedan Hân'ı ve Eşbek ağası bâşî ihtiyâr ettiler. Sol kolda Kullarağası ve Huveyze Hân'ı durdular. Orta kolda korucubaşı ve tüfenkçi ağası **(21/a)** ve topçubaşı mekân tuttular. Kabl-ül-mukabele emr-i müşâvereye riâyet idüp i'timâd-üd-devlete ve taraf-gîrleri Mir Mahmûd üzerine varmayalım. Heman metersler alup toplara nizâm-ı mâhüve-ü'l-merâm virüp bil-cümle tüfenkci meterslere girüb süvâri olanlar iki kol kanad olup hasmının gelmesine bu hâl üzre müterakkıb âmâde olalım ve tedbîr kıtâlde gayet basîret üzere hareket edelim. Zîrâ 'askerimiz ıhlât ve ecnâs olduğundan kat'i nazar emr-i devletimiz nihâyete varup netice-i devletimiz heman bu cenke mevkûf ve nuhûset ve saâdet bugünde zuhûra menûtdur deyü vâfir ihtimâm eyledi.

Hücûm-u gerdân leşker-i Kızılbaş ber 'asker Mir Mahmûd ve mukabele-i îşân ve lâkin Kullarağası ve Huveyze vâlisi bir beğîn aslı Arab ve biri Gürcü ikisi dahi fikr-i sayıbden hâli re'y-i rezîne kail olmayup ve tedbîr isâbet-kârîne rızâ' virmeyüp saîr bu el-fusûl nice 'Acem ferzendeleri muvafıkıyla böyle 'asker kesîre ve mühimmâtı vâfire ve ser-dâran-ı kâmilin ve umûr-ı dide mevcûd ve 'âmâde iken 'asker-i kalile ve ta'ib tarîkden feth-i 'amîkden şiddet-i seferden kemâl zaâfa varmış. Kavm ve kabîleye karşı **(21/b)** meterslere tahassun naks-i arz ve namus Hân'dan Safeviye varulup Kullarağası sağ koldan hem-ân-dem Mir Mahmûd'un sol koluna yürüyüp hamle ve hücûma şitâb etti. Şiddet ve kermiyyet üzre cenk ve Nasrullah Sultan mağlûb ve ol kol edbâr idüp cenk iderek tâ ordularına varınca cenke ikdâm ittiler. 'Arab 'askeri ganimet sevdâsına düşüp vâlifleri olan Huveyze Hân'ıyla Kullarağasının sağ yanından dolaşup Avgân ordusun garete mübâşir oldular. Ve Mir Mahmûd'a ordusu garet oldu deyü haber getürdüler. Mukayyed olmayup dediki "eğer bize inhizâm vaki olursa kendümüz ve ma'lûmuz onlara memlûk olmuş oluruz ve eğer bâ-inâyet-i hüdâ müteal yad zafer Hânımıza zann

olup galip olursun. Anların nüfûs ve emvâli bize mâl ve mûlk ve memlûk olur deyüp her ferde me'mur olduğu yerde sebât ve kıyâm ve hizmet lâzimesiyle ikdâm bâbında hükm tenbîh eyledi. 'Acem 'askeri ise Mir Mahmûd 'askerinin sol kolda bozulduğun görüp derhâl sağ kol üzerine yürüyüp gayret etdi. Bu siyâk üzere i'timâd-ı üd düvele Amanullah (22/a) koluna hamle ve hücûm edüp kıtâl ve cidâl istidât buldu. Amanullah kolu edbâre yüz tutup gerü çekilmeye başladı. 'Acem 'askeri hile-i cerimeyi fehm ve idrâk etmeyüp gerçek bozuldu sandı. Ve hamle ve hücûmda ifrâtıyla ısrar eyledi. Ye'sede kapulan olduğun iz'an etmedi. Meğer isen 'Acem'de Zem-yürk tesmiye olunup kol meburuna (?) şekilde yapılmış develere tahmîl olmuş ve develer dahi diz çökmüş her cânibe idâren mümkün olmak için mangalanmış ve leb ber leb sahibe ile imtilâ' bulmuş yüz pâre tob hazır ve âmâde bulunup bir fitilden 'Acem üzerine 'ale'l-gafle âteş ittiler. Avgân'da tob idigün bir ferd fikr ve mülâhaza itmeyüp bu hüdâdan gafil olmuş nâ-gâh 'asker 'Acem'den niceleri hâke düşüp şaşdılar. Ve mütahayyir olup fi'l-hâl karârı firâra tebdil ve ikdâmı edbâre ve sebâti inhirâfa tahvîl idüp şehri müteveccih oldular. Amanullah ise derhâl 'askeriyle dönüp ve sür'aten ve âcâleten 'Acem'e hamle ve hücûm ile 'Acem'in tobların ve ceb-hânesin 'ahz ve zabt idüp toblar yanında mevcûd iki bin neferiyle tobçubaşı tum'a-i şimşîr kılup (22/b) derhâl tobları orta kolda kurucubaşı ve tüfenkçi ağası kolu üzerine havâle idüp toblar kaçırdı. Mir Mahmûd ise kendü kuluyla miyânede henüz mefîn ve müstahkem ve gör ki kimi sâbit-kadem olup hasmın hareketine nazar ve meymene ve Mir'e dide-bân lâzım gelen imdâd ve i'nâd da bezl hücûd iderdi. Çün Amanullah kolundan 'Acem'in inhizâmın ve tobların ahz olunup orta kolda kurucu bâşının dahi mağlûbiyet ve firâra teşebbüs eyledüğün müşâhede kıldı. Ve çün mukaddemâ kendü 'askerinde Nasrullah koluna zaaftari olup Kullarağası koluna mağlûb olmuş idi. Ve henüz Kullarağası Nasrullah koluna havâle ve musallat idi. Mir-i merkûm derhâl kendi kolunda olan 'askeriyle ol cânibe tevcîh ve 'Acem'in kafâdan yolun kesip ol kolu Kullarağası ile maân yek pâre söndürüp tum'a-i şimşîr kaldı. Ordu garetinde olan 'Arab 'askeri bu hâli gördük de aldığı hâl ile firâr eyledi. On sekiz bin dihkani tüfenkci 'Acem 'askerinin kazasında bulunup cenke vakt bulmayup firâr eyledi. Taşradan gelen Hânlar İsfahan'a girmeyüp şehre imdâd için 'asker tedârik eylemek bahânesiyle memleketlerine (23/a) bakıyyet-üs-süyûf olan şehirlü şehre

kaçup tahassun ettiler. 'Acem 'askerinden altı binden mütecâviz adam katl olunup Avgâniyân'dan Nasrullah kolunda beş yüz nefer maktûl oldular. Şehr İsfahan bu gecede devr-i Âdem'den görmemiş hâller görüp matemler giydi. Kimi kaçur ve kimi ağlar ve kimi hayretde kalup ölmüş devâ'sı yok derde giriftâr. Şâh Hüseyin dahi firâra niyet ve bu kazâ-yı mübremden müddet tehaşiye 'azîmet kaldı. Yine halkı men' idüp rızâ' virmedi. Avgâniyân dahi 'Acem hîylesinden ihtirâz idüp şehre bir ferd girmedi.

Ahvâl ba'del mukabele, mukabeleden sonra meydân-ı maârikede mir-i merkûm on gün istirâhat ve teneffüs idüp bu takrîbeyle 'Acem dahi ârâm bulup bir mikdâr aralık bulunmağla şehrin istihkâmı tedârikin gördüler. Nefs-i İsfahan'ın şehri tû-barakdan kal'a ve hendek birle muhât olup zimâmı olan muhâlât dahi her biri bir şehir gibi olup hanedik ile muhât ve mecmû bir sevâd-ı azîm olmuşdur. Pes meters ve hendeklere tahassun olunup şehir İsfahan'da yüz elli mikdârı toblar ve vâfir ceb-hâne bulunmağla etrâf-ı şehre çıkup tobları dizdiler. Dördüncü günde **(23/b)** Şehr-istân tabîr olunur. Varoşa Avgâniyân hücum idüp yürüyüş eylediler. Toblar ile men' olunup yetmiş seksen maktûlları olduk da ric'ât idüp zafer bulamadılar.

Ahvâl-ı şehri Culfa, Culfa şehri İsfahan karîb ve ittisâlında nehr-i zenderüdük(?) cânib-i cenûbunda altı yedi bin oldu. Müştemel bir ma'mûr ve âbâdân şehir olup muhâfaza için Şâh'tan 'asker talep talep eylediler. Şâh imdâd ve îânetden âciz olup ahâlîsi bi-z-zarûre Mir'e mürâcaat ve i'timân ittiler. Ol dahi kabûl ve lâkin tecrîm için akçe talep idüp iki bin sekiz yüz kiseye sulh oldular. Sekiz yüz kîsesin peşin virup bakıyyesi için temessük virdiler. Ve altmış kız oğlan inticab idüp virdiler. Ve kızları etrâf-ı kara garetinden sonra azad ittiler. Çün Culfa bu tarîkiyle itâat idüp zabt ve tasarruflarına girdi. Mir-i merkûm ordusun kaldurup Culfa karîbinde kurdu. Ve Culfa'ya karîb ve ittisâlında Şâh Hüseyin'in imârâtı Ferahabad tesmiye olunur. Bağî ve bağçesinin cermi üç **(24/a)** saat mesâfe olur. Bir mükellef-i serâyı Şâh'ı olmağla Mir Mahmûd kendisü ol saraya kondu. Bundan sonra şehir istihkâm bulup Avgâniyân bi-d-def'ât şehre hücum idüp zafer-i yâb olmadular. Ve vâfir Avgân kırılıp hücumuyla şehri almak müyesser olmaduğun bildirilmiş.

[Tedârik-i şuden zâhir îrâ'yı muhâsaraya]. Pes tarîk-i âhir-i zâhib olup etrâf ve eknâftan şehir-ü muhâsaraya mübâşeret kıldılar. Mevâriz[d] ve terayıkı muhkem seddi idüp zehâyir duhûlin ve vâridîn ve sâdırını men' idüp yolları bend eylediler. Ve şehre zafer tûl ve ved[r]az muhâsaraya muhtâc ettiğün fehm idüp zevâd ve zehâyir fikr ve mülâhazasın ittiler. Derhâl etrâf karaya 'asker salup emvâl ve erzâkların yağma ve garet ve niceleri katl ve esîr kıldılar. Ve az zamanda heman dört beş seneye kifâyet ider zâd ve zahîre cem' ettiler. Ba'dehu İsfahan şehriden bir ferd çıkmak veya girmek hadd-ı imkânda olmadığı mertebede emr-ü muhâsaraya istihkâm virdiler.

Ahvâl-ı Hanat ve 'asker-i tedârik-i gerdân îşân-ı berây-ı imdâd İsfahan **(24/b)** inhizâm-ı akında Luristan Hânı Ali Merdan Sipâh-sâlâr-ı İran nasb olunup sâir Hânlarıyla İsfahan imdâdına acâleten gelmek üzere Şâh Hüseyin tarafından tenbîh olunmağla Hân-ı merkûm on bin askeriyile Luristan'dan Huvenaz nâm mahalle geldi. Hânlara mürâsele gönderüp yanına gelmeleri intizârında iken emrine inkıyâd etmeyüp itâatından rû-gerdân oldular. Ve her ferd mümkün mertebede 'asker cem' idüp bâşlu bâşına boy çeküp imdâd 'azîmetinde oldular. Mir Mahmûd ise bunların ihtilâfından haber ve âgâh olup yine fırsatı ganîmet bildi. Altı bin 'askeriyile Nasrullah nâm-ı ser-'askerini ta'yin idüp Hânlar ile mukavemete gönderdi. Ve ol dahi hîyle-i ceriye de mâhir olup muktezâ-yı hâle göre hareket eyledi. Ol emirde Hemedan Hân'ını altı bin kalem-rev ve 'askeriyile 'ale'l-gafle basup bozdu. Ba'dehu memleket-i Faris Hân'ı 'Ali Rıza ile on iki bin 'asker İsfahan'a 'azîmet etmiş iken yolda bozdu. Kezâlik on bin necyar-ı (?) 'askerini **(25/a)** Kasım Hân'ıyla hareket üzre iki 'ale'l-gafle hücûmuyla basup bozdu. Bu cümlemin münhezim olduğun Luristan Hânı işidüp ol dahi ri'cat ve kendi mukarri' olup Luristan'ın Kerti memleketi olan Haramabad'tan istihkâm virmek gailesine meşgul oldu. Etrâf ü eknâfdan imdâd havfetden bu vech üzere Avgâniyân emin oldu. Firâr-ı gerdân Tahmas Mirzâ ez muhâsara ve 'azîmetmiş der-i Kazvin çün emr-i muhâsara beş aya bâliğ oldu. Şâh Hüseyin'in sinnen dördüncü ferzendi Tahmas Mirzâ şeh-zâde beyin mikdâr-ı atlu ile İsfahan'dan firâra kasdü niyet idüp bir şeb-i târikde şehirden çıkup Avgân metersleri üstüne uğrar. Bâ-hikmet-i hudâ-i azîm cenk idüp selâmet bulur. Ve Kazvin şehrine vâsıl olur.

Teslîm-i şuden şehr-i İsfahan Mir Mahmûd râ şehr-i İsfahan kesîr-ül-beşer sevâd-ı azîm ve mecmû-ül-nâs şehr-i muazzam olup muhâsara-yı medîde de nâr-ı kâht ve fâka cânlara kâr idüp nice Abdullah'ın heremin vücûdun yakup yandurup bâd-ı fenâ'ya **(25/b)** virdi. Ve şiddet-i alâ-cû' nice Bey'in cânları hark idüp ketm ve âdeme gönderdi. Pes bu kazâ-yı minberime ve bâlâ-yı âsmâniye yine rızâ'dan gayri çâre olmaduğun bilüp hâh nâ hâh şehr-i İsfahan'ı Avgâniyân'a teslîme kail oldular. Şâh Hüseyin dahi bu nice nüfûs-u beşer ve gayretinin bu yüzün telef ve helâkın mülâhaza ve yine bu cümle-i birle necât ve selâmete vusûl-ü âdem-i imkânda olduğun fikir ve endişe kılup şehr-i İsfahan'a teslîme ve tac ve taht-ı İran'ı Mir'e kasid ve ferâgate mecbûr oldu. Ve bu haber ile Mir'e adam gönderüp efhâm etdi. Çün teslîm-i şehre rızâ' haberi eşedledi. Ve kasd-ı niyet nümâyân oldu. Şehrü esnâ'-yı teslîmde yağma ve garet olur. Havfiyle ve mücrim ve gayri bu takrîbiyle pamâl olmak ihtimâli endişesiyle Françe elçisi mükemmel hedâyâ ile bu fakîri Mir cânibine irsâl eyledi. Ve muâfiyyet ve himâye ve sıyânet bâbında Mir tarafından emr-i ricâ iltimâs eyledi ve ricâ ve iltimâsın kabûle karîn olup husûsumuza müşâhede olundu. Ve lâkin Şâh'ın teslîm-i taht ve tac için Mir'e geleceğinden haberleri olmağla Şâhiyle **(26/a)** maân gelecek ricâl ve emir ve ümerâ ta'rif için bu hakiri el yakup salu virmediler.

Teslîm-i-gerdân Şâh Hüseyin tac ve taht-ı İran'ı Mir Mahmûd için emr-i muhâsara sekiz buçuk aya bâliğ olmuş idi. Ve şiddet-i fâka ve nâr cû' yakmadık derûn ve yakmadık vücûd komamış idi. Ve tes'ir etmedik taş ve timur kalmamış idi. Bir gün Şâh Hüseyin tacını giyüp şâhâne sorgucun başına takındı.

Ve i'timâd-üd-devlesi ve Huveyze vâlîsi ve sâir-i mevcûd ricâl ve ümerâsı maân atlara süvâr olup Mir Mahmûd'un huzûruna 'azîmet itdiler. Ve çün serây-ı Ferahabad'tan karîb oldular. Şâh Hüseyin geliyor deyü Mir'e haber virdiler. Nîm sâat mikdârı zaman serâyın taşra tevakkuf ettirdüp destûr virdiler. Ve dîvân hanına gelmeye işâret ittiler. Mir Mahmûd dîvân hanının bir köşesinde oturup Şâh geldikde kıyâm eyledi. Şâh Hüseyin selâm virüp "selâm'aleyküm" dedi. Mir Mahmûd dahi resm-i selâma riâyet etmeyüp ol dahi "selâm'aleyküm" dedi. Dîvân hâne merkûma eğerçe zî kıyem kalîleler ile şâhâne mefrûş ve melbûs idi. Ve lâkin **(26/b)** resm-i 'Acem üzere müşedded ve bâş olmayup ancak iki köşe senede birâz teftik kebehe ve üzerlerinde süzme mak'ad döşenip birer bâlîn konmuş idi. Ve

birinde Mir yerinde Şâh oturup sâirler bil-cümle ayağ üzere durdular. Bu vech üzere bir lâhza teneffüs ettik de Şâh Hüseyin kelâma ağız idüp “Allahütüm mâlik-ül melîk kıraatine bi- ahîrine değîn kıraat idüt[b] lisân-ı Farsi üzere mefhûmun sadakat-ı muallîn hulâsa idüp direğine mâlik ve devlet-i mutlak-ı hudâya müteallikdir. Ve kime dilerse ona verir. Mülk-ü İran’ı bir zaman ben âcize virüp şimdi sana lâyük gördü. Pes benim ferzend ahmendim ben dahi teveccüh-ü derûn ile sana teslîm eyledim”. Heman Allah mübârek eyleye dedik de bâşından mücevher ve murassa’ sorgucu Şâhiyi alup kendi eliyle çıkarup Mir Mahmûd’un bâşına takmak üzere makam-ı hizmetde olup Mir’in ser-dâr-ı evveli olan Amanullah Sultan’a virdi. Ol dahi alup Mir’in bâşına takmağa şitâb etdi. Mir Mahmûd ibâ’ sûretin gösterüp kafâya rû-gerdân oldu. Şâh Hüseyin’in (27/a) Mir’in derûnunda muzmer-i ma’nâyı fehm edüp kendisü kıyâm itdi. Ve sorgucu eline alup Mir’in yanına varup sorgucu kendi eliyle Mir’in bâşına sokdu. Ba’dehu kahve getürdüler. Ba’dehu kalyon ta’bir ettikleri nargirler getürüp duhân ve çay götürülüp ekberiyle ve Mir Mahmûd Şâh’ı bir mikdâr teselli-i hâtır kaydında olup lisân-ı Farsi ile dediki “*Şâhim derûnun cây-gîr-i hüzn olmasun. Böyle olur. Dünya devleti ilden ile ve saltanat ve riyâset şahısdan şahısa nakl olunmak takrir-i hudâyı la-yez[a]l birle cârî bir âdettir. Sen dahi benim peder ağız ve ikrâmım makamında olup mücerred senin re’y-i tedbîrin muvaffakâtı olmadıkça ben dahi bir işe mübâşir olmam*” deyü hitâm-ı kelâm eyledi. Belluc Hânı dahi hazır olup tarîk-i serzeniş yollu Şah’a hitâp idüp dedi ki “*Şahım ne iş işledinki biz sana reâyâ iken bizi Avgân’a reâyâ ettin*”. Şâh Mir’in kelâmıyla Hân’a cevâb virüp “*el-hükümüllah-ı vahid*”dedik de Şâh’a kalkmak için işâret olundu. Pes Şâh Hüseyin ricâliyle serây-ı merkûma zâviyelerinde âher öteye (27/b) teklif idüp anda meks ettirdiler.

Ahvâl-ı zabt-ü şehri ve duhûl-ü Mir Mahmûd necât ü devlet bu esnâ’da Mir’in ser-dâr-ı evveli olan Amanullah dört bin nefer ağa Avgâniyle serây-ı Şâhi olan devlet-hâne zabtına irsâl olunup zabt olundu. Ve şehri kapularu zabt olunup Avgân’dan muhâfiz ta’yin olundu. Çünkü şehri lâşe ile memlû’ ve müteaffin olmuş idi. Bir mikdâr dîvân yolu ve devlet-hâne tathîr olunmak murâd olunmak ol gün ve ol gece ve ertesi gün Şâh Hüseyin sarây-ı Ferahabad’da Mir Mahmûd’a mihmân olup üçüncü günki Hicret-i Nebeviyye’nin bin yüz otuz beş Muharrem

ül-Herameyn'in on beşinci bazar günü idi. Ale's-seher ile âlâylar tertîb olunup Mir ve Şâh at başı beraber yürüyüp şehr-i İsfahan'da devlet-hâneye maân teveccüh ettiler. Şiraz Köprüsü nâm cısrâ varıldık da Şâh Hüseyin ruhsât talep edüp diğerk tarîkden devlet-hâneye gitti. Mir Mahmûd ise Dîvân yoluyla gidüp Şâhlar takımıyla mükemmel ve müsellâh âlâylar ile on nefer münâdî Avgân'dan emâmende savt **(28/a)** belend ile mezheb-i Şîî râgıblarına lâ'net iderek ve şehr-i İsfahan'ın Haçu nâm kapusundan devlet-hâneye varınca yollar atlas ve kumaş ve kutnu ve derâyı ve zer-bâft ve devlet-hâne kapusu içerisü ve dîbâ ile döşenüp Mir'in at ayağı basduğı kumaşları tevâbî ve halk fî'l-hâl yağma ederek bu hâl üzere râh-ı Şâh râheyle resm-i şâhân üzre devlet-hâneye vâsıl oldular.

Zabt-ı gerdân Mir Mahmûd harem Şâhı râ hem-ân-dem Şâh'ın haremi zabt olunup on üç nefer şeh-zâde ve iki nefer dühter-i Şâh mevcûd bulunup ahz olundu. Kezâlik bulunan nukûd-u kalîle ve cevâhir ve zî kıyem eşyâ' ve emtia-i kesr bil-cümle zabt olunup Mir'e rac'î oldu. Heman iki üç gün mürûrunda Mir ve Şâh kâin ata ve dâmad olup Şâh'a sinnen asgar olan dühterini mir-i merkûm tezvîc ve sinnen kebîre dühterini Mir'in meyâncısı ya'ni müftisi olana tezvîc ve Şâh'ın hâherini ya'ni kız karındaşını ser-dârı Amanullah'a tezvîc eyledi. Ve Şâh-zâdegân mâderlerinden beş nefer câriyeyi Şâh Hüseyin'e virdi. Devlet-hâne zâviye **(28/b)** lerinde Şâh'a ber-mahall ta'yin idüp anda iskân eyledi. Şâh'ın câriyelerinden birkaç câriye mir-i merkûm kendü hidmeti için imtiyâz idüp bakıyyelerini ricâline taksim eyledi. On üç nefer şâh-zâdeler için yine devlet-hâne zâviyelerinde mahsûs mahall ta'yin olundu. Zann-ı galibim budur ki anların hermin vücûdu bâd-ı fenâyâ verildi. Şâh'ın iki nefer dühteri dahi olup bunlar devlet-hânedede sâkin olmayup biri Şâh akrabalarından tevâb-ü's-sadr olan âleme ve yine akrabadan Mirzâ ebu el-kerîm nâm kimesneye tezvîc olunup İsfahan alunduktan sonra tebdîl-i nâm ve tagayyür-ü câme kılup birer takrîbiyle erleriyle maân İsfahan'dan firâr ve Tebriz'e vardılar.

Sülûk-ü mir bî-telîf kılup 'Acemiyân bundan sonra mir-i merkûm Şâh-ı rah hikmet-i ameliyye olan medâra ve istimâlet ve nevâziş-i hâtır ve te'lif kılup tarîklerine müteveccih olup rıfk ve melâyemet izhârıyla kılup Kızılbaş te'lif ve te'yîs kaydında oldu. Ve bu emr-i mahall mümkündür sandı. Pes ser-cümle Devlet-i Safeviye ricâline meyl ve râğbet gösterüp her ferdi 'ali merâtibihim ve

yine **(29/a)** ve mansıbında ibka' ve mukarrer kaldı. Ve etrâf-ı şehirde münâdîler nidâ idüp min ba'd Avgâniyân'dan bir ferd Acemyanın ehl ve iyâline ve emvâl ve erzâkına duhûl ve taarruz ider olursa eşedd ukubet ile cezâsı tertîb ve katl olunur deyüp bir mikdâr halk rahat ve ârâm buldular ve evlerine gelüp sâkin oldular. 'Aded-i maktûlen ve mürde-gân ez-fâka ve esîr şudengân Şerhgan ehl ve haber ve erbâb-ı tecrübe olan ukalânın re'y-i ittifâkları bunun üzerine cârîdir ki iş bu maârikede ve sekiz buçuk ay muhâsarasında cenk ve cuğdan sâir âfâtdan telef olan nüfûs-u beşer yüz altmış bine bâliğ olur. Ve Sünni ve esir olunan nüfûs-u bes[ş]er yüz bine ve firâr edüp perîşân olanlar dahi yüz bine bâliğ olup şehir İsfahan kabz olunduğu günde şehir de bulunan zükûr ve inâs ve ricâl ve sıbyân ancak otuz bine bâliğ olurdu deyü tevâtîr-i birle sâbit oldu. Sülûk-ü gerdân Mir Mahmûd tahsîl-i mâl ve servet bundan sonra Mir Mahmûd mâl ve servet tahsîl ve cem' sevdâsına düşüp şehir-i İsfahan'ın heman şehirlüsünden dört bin sekiz yüz **(29/b)** kise cürüm talep edüp ekserini tahsîl eyledi. Ve müvlânâ(?) fi tabîr olunur. Hind ta'cirlerinden bin seksen kise akçe aldı. Şâh Hüseyin'in hekîm bâşısı olan Mirzâ Kerim nâm kimesne Şâh'ın gayet nazar-ı gerdesi ve mu'teberi ve Şâh'ın yanında nâfiz el-kelâm mukarribi ve İran diyârında nâmedâr mütemevvil kimesnelerden olmağla andan sekiz yüz kise talep ve teslîm vaktinde altunun ve cevher ve gümüş murâdları üzere vezân ve çakıl taşı ile elmas yek-sân i'tibâr olunup benim tahmînime göre merkûmdan alınan nukud ve cevâhir ve eşyâ' dört bin kiseye bâliğ oldu. Esnâ'-yı muhâsarada fevt veya firâr idenlerin evlerin zabt idüp mâl firâvânları bulundu. Muâmele-i Mir Mahmûd bâ-elçiyân-ı mülûk nasârâ elçiler içinde France elçisi riâyet ve himâyete mazhar olup çünkü İsfahan'da vâki' müddet ikamet kılılar idi. Henüz ticâret tarîkiyle sâir balyoslar misillü mâl ve servet tahsîl olmamış idi. Bu bahâneler ile himâye ve müsâade olunup ancak hedâyâ nâmıyla on kise akçelik eşyâ' sarf olundu. İngiltere **(30/a)** balyosu tarafından virilan nukud ve eşyâ' beş yüz kiseye bâliğ oldu. Portekal kapu kethüdası eğerçe mütemevvil ve lâkin zâhirde bir meskin papaz görülüp henüz hâline vakıf olmadıklarından bir şey alınmamış idi. Felemenk balyosundan ahz olunan nukud ve eşyâ' iki bin dört yüz kırk kiseye bâliğ oldu. Zîrâ balyos-u merkûmun birkaç meczen (?) leb-ber-leb dolu cürûn ve fûrûht olmadan kalmış sekerrî bulunup muhâsaradan evvel vâkiyesinin kıymeti kırk akçeye iken revâc

bulmamış muhâsarada ise kırk guruşa vakiyyesin fûruht idüp şehre imdâd ve kendisüne mâl-ı kesîr cem' eylemiş idi. Mir-i merkûm bu hâlden habîr ve âgâh olup balyos ile sûret mürâfi' ve vakiyye-i sükkere altmış akçe bahâ' takdir idüp fazlasın tahsîl ve ahz ve kabz eyledi.

Ahvâl-ı Tahmas ba'dehu el-firâr ez İsfahan ve vusûlûş der-i Kazvin çünkü şâh-zâde Tahmas Mirzâ muhâsaradan firâr idüp Kazvin'e vâsıl olmuş idi. İsfahan imdâdımı için ol dahi 'asker tedârikinde oldu. Ve her ne kadar sâî kıldı. **(30/b)** 'Asker cem'ine kadîr olmadı. Ve ahz-ı İsfahan'dan mukaddem halk i'tibâr etmedi. Çün İsfahan ahz olunup Şâh Hüseyin giriftâr oldu. Bakıyye-i 'Acem Tahmas'ı Şâh i'tibâr idüp tebaiyyet ittiler. Ve bir mikdâr halk yanına cem' oldular. Ol dahi şâhlar takımını nizâmına mübâşir olup mukaddemâ bedri pîrinde İsfahan'da kaim-makam olmuş Receb Ali Hânı i'timâd-üd-devle nasb ve Devlet-i 'Aliyye'ye elçilik ile gelen Murtazâ Kulu Hânı korucubaşı ta'yin eyledi.

Ahvâl hâremine Mir Mahmûd firistâde şuden becânib-i Kandeher berâyı tahrîr-i gerdân 'asker çün İsfahan ahz olunup zabt olundu. Ve bâlâ da meşrûh vech üzere Mir Mahmûd'a vâfir mâl ve akçe âid oldu. Ve tûl zeman ve kesret-i muhârebe sebebiyle Avgân zed olunup 'askerleri adedine killet âriz oldu. Pes hazîne gönderüp Kandeher'dan 'asker götürmek murâd eyledi. Ve nukud ve eşyâ' Avgânların kavlı üzere altı bin kiseye bâ'liğ olup on beş bin adam götürmek murâd etti. Ve altı yüz Avgân'a hazîne-dârı olan monla Musa'yı bâş idüp gönderdi. **(31/a)** Badiye-i Secistan'a vâsıl olduklarında Bemsî kal'ası muhâfazı Mirzâ İsmail bin beş yüz neferiyle 'ale'l-gafle Avgân'ı basup bozdu. Ba'zısını katl idüp ba'zıları firâr eyledi. Ve ekser-i hazîneyi alup şâh-zâde Tahmas'a gönderdi. Bundan akdem Tahmas Mirzâ'nın hâli gayet mükedder olup müzâyakası kemâlde idi. Bu mâl ile bir mikdâr hâl olunup kapusun düzdü. Firistâde şuden 'asker-i ezhâb mir-i berâyı muhâsara-yı Kazvin. Mir Mahmûd Tahmas Mirzâ'nın şâhlık da'vâsına zâhib olup 'Acemlerin bîat eyledüğün işidüp hile ile ele götürmek veya Tahmas'ın bu murâd-ı temşîyyetini ifsâd ve ibtâl eylemek kasd ve 'azîmetinde oldu. Ve bu bâbda nice tarîk-i fikir ve endişe kıldı. Pes Şâh Hüseyin'e rakamlar ya'ni fermânlar yazdırup Şâh Hüseyin tarafından etrâfda vâki' olan halkı müyesser Mahmûd'un itâatına da'vet eyledi. Ve lâkin murâdı husûl-pezîr olmadı. Ancak Tahmas'ı bu takrîbiyle iğfâl eyledi. Zîrâ Tahmas bu hâli işitmek ile eyyâm-

ı şitâda hareket olmaz sanmağla i'timâd-üd-devlesinin tedbîriyle olanca 'askerini **(31/b)** kışlalara gönderüp hasmından ihtirâz etmedi. Mir Mahmûd ise, savlet-i şitâyı fırsat âd edüp yedi bin Avgân'a Amanullah Sultanı ser-dâr idüp Nasrullah'ı ve Eşref Sultan'ın umûmîsi Mir Abdullah zâde der maân gönderdi. Ve İsfahan'da olan 'amelen 'Acem'in itâat da sebât ve devâmın tecrübe ve az müedde eylemek murâd idüp kimin ferzenden kimin karındaşın ve akrabasın İsfahan'da koyup dört bin 'Acemi Avgânıyla maân gönderdi. Bu cümle 'ale'l-gafle İsfahan'dan hareket ve Kazvin'e şiddet-i şitâda 'azîmet idüp Kazvin'e karîb olduklarında Tahmas haber alup Sultaniye ve Zencab yoluyla Tebriz'e firâr eyledi. Kazvin'de 'asker bulunmayup boş buldular. Ve Kazvin ahâlîsi piş baze ya'ni istikbâle çıkup bâlâ-cidâl şehri teslîm ettiler. Amanullah ser-dâr Avgâniyân devlet-i haneye konup eyyâm-ı şitâ berdün şiddeti zamanı olmağla sâir 'asker şehrin hânelerine tevzi' olunup kondular. On gün mikdârı bu hâl üzere olup Avgânlar taaddî ve tecavüze âgaz itdiler. Fitne-i zuhûr **(32/a)** idüp vâfir cenk ve kıtâl etdiler. 'Acem 'askeri itâat-ı Miriden rû-gerdân olup el-ceş ma' el-ceş (?) oldular ve devlet-hâneye tahassun iden Avgân'ı Amanullah ser-dârıyla maân mahsûr kıldılar. Âher serâydan bir kimesne yol gösterüp çıktılar ve mağlûb olup bin altı yüz mikdârı Avgân katl olunup âher İsfahan'a firâr itdiler. Ve Amanullah ser-dârı bu cenk de mecrûh kıldılar. 'Acemlerden dahi çok kimesne maktûl ve mecrûh oldular. Mir Mahmûd'un umuzâdesi Eşref Sultan bu takrîbiyle fûrce bulup iki yüz nefer Avgânıyla Kandehar yolun tutup kaçdılar. Ve hezâr zahmetleri ile vâsıl oldular. Mir Mahmûd bu haberi işidüp hâli gayet muhtell müşevveş oldu. 'Askeri yanından ayırduğuna nâdim oldu. İsfahan halkının bu bahâne ile isyânından ziyâde havflar çekdi. Bu hâli setr için derhâl donanma emr idüp tabl ve nefere çaldırup derûn-u devletden Amanullah'ın vürûduna muntâzır oldu. Az zemanda bakıyye-i 'asker gelüp itmînân buldu. Ve lâkin Kızılbaş bâşına tûfân belâ-yı revân itdi. İ'timâd-üd-devle **(32/b)** Mehmed Kulu Hân'ı afv itti. Çün karındaşı Hüseyin Kulu Hân Kazvin maârikisinde Avgân'a yol gösterüp selâmına çıkardı. Ol dahi karındaşı sadâkatiyle ber-i iş[ş]e necât buldu. Pes mir-i merkûm katile mübâşeret ve ricâl ve ümerâ kapu halkı ve sâirlerden on beş gün içinde sekiz bin Kızılbaş katl eyledi. Kazvin'de ittikleri hiyânet cezâ'sın İsfahan'da istihkâklarına göre tamamı tertîb etti. Bağdad vâlisinden elçilik ile firistâde kılınan Osman Ağa bu

esnâ'da İsfahan'a gelüp vâsıl oldu. Firistâde şuden Nasrullah'a ser-'asker berâyı tertîb-i gerdân bilâd-ı kurriye yine mir-i merkûm etrâf-ı kurriye ve bilâdın neheb ve garetine mübâşir oldu. Nasrullah ser-'askeri üç bin yine Avgânıyla Tahran câniblerine gönderüp ve Ramın şehrinin etrâf-ı karalarını garet ettiler. Andan Hemedan Hânı üstü pan virdi. Hân üç bin 'Acem ile karşı çıkup bozulup kal'aya kapandı. Yedi sekiz gün muhâsara idüp zafer bulmadılar. Etrâfın garet ederek Dergezin'e vardular. Dergezin halkı bil-cümle Sünnî olmağla garet **(33/a)** etmedi. Ve lâkin İsfahan imâreti için halkını sürüp götürdü. Anlar dahi fırsat buldukça firâr eyledi. İsfahan yolunda Hünsa (?) nâm şehri alup tarafından hâkim kodu. Kaşan şehrini muhâsara idüp vire ile alup hâkim nasb eyledi. Şehri aldık da Kızılbaş'ını kırmak murâd idüp hileye zâhib olup Kazvin ahâlîsinden intikâm almak için 'asker talep eyledi. Üç bin müsellâh 'Acem intihâb edüp şehrden taşra çıkarup Avgân'ı üşürüb cümlesin katl eyledi. Şiraz yolunda Kavimşâh nâm şehri halkı teslîm idüp hâkim ta'yîn eyledi. Huveyze Arablarından yedi sekiz bin Arab tecemmu' idüp Şiraz yolunda bi-z-zât has nâm-ı kasaba karîbinde Nasrullah merkûm hüçüm idüp bozdu. Ve başları olan Mir bağı tutup başın kesdi. Şiraz'dan istîmân için adam gelüp hâkim talep eylediler. Kum şehrini sekiz ay muhâsara ile aldı deyü bu taraflara geldüğümde işittim. Firistâde şuden-i hazîne der-i Kandeher berâyı **(33/b)** tahrîr-i gerdân 'asker ez-cânib Mir pes kesret hareket ve muhârib sebebiyle Mir Mahmûd'un 'askerine bir kat dahi killet ve noksan tari olup 'asker götürmek sevdâsında oldu. Ve bin nefer Avgân'a iki yüz Ermeni koşup Eşik Ağası olan Mahmûd Nişan Sultan'ı bâş idüp bir mikdâr hazîne ile Kandeher'a gönderdi. Selâmet ile ve savlları haberi İsfahan'a geldi. Ve lâkin 'asker gelmedi. Zirâ' Kandeher'da Mir Mahmûd'un kaim-makam olan vâlidesi eğerçe bu husûsa çok sa'y eyledi. Ve lâkin Kazvin inhizâmı takrîbiyle Mir'in maiyyetinden Kandeher'a firâr iden Eşref Sultan Mir'in eliyle maktûl olan Mir Abdullah'ın ferzendi olup Mir Mahmûd'un zıttıdır. Ve andan bîzâr olup dimâğında fesâd olmağla Mir Mahmûd'un bed endişi ve devletinin zevâl-i hevâhıdır. Merkûm ise Kandeher dağlarında güşt-güzâr idüp Avgâniyân'ın Mir Mahmûd'un yanına gitmelerine mâni'dir. Ve bu bâbda makdûru masrûfdur.

Ahvâl-ı Tahmas Mirzâ ve meşveret-i 'Acem der Tebriz ve Nahşevan Tahmas **(34/a)** Tebriz'de iken ricâl ve halkını cem' idüp meşveretler eylediler.

Devlet-i ‘Aliyye’ye mürâcâât idüb istimdâd murâd ettiler. İ’timâd-üd-devlesi Ferzullah kail olmayup Devlet-i ‘Aliyye’ye za’fımızı izhâr etmiş ve perîşân hâlimizi bildirmiş oluruz deyü burhanlar îrâd etti. Ba’zıları güya “*Devlet bizim hâlimizden habir değıldir*” deyüp “*bu burhanluğu lağviyâtta ve sihriyattandır*” didiler. Tebriz’de bir nefer Fransız bulunup Şâhlık unvanıyla Tahmas tarafından rim bâ-pâye ve Nemçe Çâsâr’ına ve Françe Padişahı’na nâmeler yazup ol Fransız ile gönderdiler. Ve Moskof Çâr’ına İsmail Bek nâmında bir kimesneyi elçilik ile gönderdiler. Ba’dehu yine Hafız Bek nâmında bir elçi ta’yin idüp galibâ vâsıl olmadı. Ve taraf-ı Devlet-i ‘Aliyye’ye dahi elçi gönderildi. Bu esnâ’da Moskof ‘askeri Bakü’ye gelüp muhâsara ittiler. Cenk idüp yedi günden sonra vire ile virdiler. Rus ‘askerinin Gilan’a geldüğün Avgâniyân işidüp “*ne menend tâifedir*” deyü bu hakîrden vâfir tecessüs itdiler. Ve anlardan elem-dâr olmadılar. Taraf-ı Devlet-i ‘Aliyye’den Tiflis alındı deyü (34/b) istimâ’ eylediklerinde izhâr havf ve hüzn ettiler. Bu tâife âdetleri üzere umûrlarını kasd ve ‘azîmetlerini gayet ile setr ve ihfâ iderler. İhfâ ile çüst ve çâlâklık ile şiddetlere sabr ile ‘Acem’e galebe iderler. Bu hakîrin dahi tûl ve derâz muhâsara şiddeti ve kesret-i tagayyürât ve tebdîlât ve vakayi’ mühişe havf ve endişesi ve ahvâl-ı menfûra ve mahûfa fikr ve mülâhazası cânıma kâr idüp bin yüz otuz beş senesinin Mâh-ı zi-l-hiccesinin sahlında İsfahan’dan firâr Hunre(?) geldiğimde Kızılbaş eşkiyâ’sı râst gelüp iki yerimden mecrûh ve sekiz kiseye bâliğ olur eşyâ’ ve nukudumu alup beni üryân bıraktılar. Hizmetkârlarım gerü firâr ettiler. Hezâr-ı zahmetle Hemedan’a geldim. Hisâr ta’mir olunmuş ve henüz tamam olmuş buldum. Andan Kıbrıslı bir Ermeni tâcir ile yoldaş olup Kazvin’e vardım.

Kazvin halkı cümle müsellâh ve hâzır ve âmâde muhâfaza üzerelerdir. Andan Gilan’a varup Reşt nâm şehirde Moskof zabtına vardum. Ve hâlimden âgâh edüp tâcirin masrafın virdi. Ve bana sekiz altun harc-i râh virdi. Ve anda kalam deyü vâfir teklif eyledi. (35/a) [Ve Hemedan Hânı Ferzullah Hânın mukaddimen karındaşı Hemedan’da Avgân hücûmunda bozulduğu için Ferzullah’ın dilini kesdiler. Ve Kapanistan Ermenileri Nahşevan Haı Moskoflunun tahrikiyle katliam eylediler. Sahh]. Ve lâkin Gilan’ın havası gayet sikil olup Moskoflu dahi tahammül idemeyüp çok adamları kırılmış idi. Gilan’dan beyaz evler ta’bir olunur. Sünnîler içinden Erdebil’e geldim. Andan Karadağ’a

gelüp nehr-i Aras'dan Urduba'dan geçdim. Andan Nahşuvan'a varup Tahmas dahi Tebriz'den Nahşuvan'a gelmiş idi. Murtaza Kulu Hân'ı anda katl eyledi. Ve Abdullah Paşa Hazretlerinden Tahmas'a adam gelmiş idi. Yollar bil-cümle mesdûd olmağla Eglis nâm Ermeni karyesinde meks idüp çün Revan ve Nahşevan taraf-ı devletden teshîr olundu. Yollar güşâde kervanıyla Erzurum'a ve andan Tokat yoluyla İstanbul'da Françe elçiliğinin yanına geldim. Bâkî emr-ü fermân ve kerem ve inâyet minle'l-emrindir. Hândan Safeviye ya'ni 'Acem Şâhlarının kabza-i tasarruflarına girüp bir müddet taht-ı hükümetlerinde karâr bulan memâlik-i İran ve muzâfâtı bunlardır: Memleket-i Horasan, Kandehar, Secistan, Zabilistan Mekran, Kirman, Faris, Huzistan, Luristan, Irak-ı 'Acem ki **(35/b)** İklîm-i Cebel dahi dirler. Mazenderan, Gilan, Azerbeycan, Revan, Şirvan, Gürcistan, Dağistan ve Cezire-i Bahreyn memâlik-i merkûmeden her biri kanûn-ı 'Acem üzre bir iklîm-i örf-i i'tibâr olunur. Ve ba'zıları vâsi' ve kesîr-ül-imâret olmağla birkaç eyâlete taksîm ve her birinde vâlî nasb olunup zabt oluna gelmiştir. Bu cümlelerin ahvâli ve bu senelerde zuhûr iden hâdise acîbe takrîbiyle 'Acem Şâhı zabt ve tasarrufundan intizâ' ve infikâk o ne tarîkiyle yüz tuttuğu mazmûn takrirden ayân ve nümâyândır. Ancak memleket-i Mekran tarafından bu maârek-i 'azîm esnâ'sında İsfahan'a ber-dürlü imdâd kâd ve 'azîmeti zuhûr eylememek galibâ garet olunan Kirman canîblerine karîb civârı ve ittisâli olup İsfahan'dan dahi baîd olduğundan nâşîdir. Kezâlik Gilan ve Mazenderan'dan Şâh'ın imdâd ve inâyetine 'asker veya vâlî geldüğü işitilmemiştir. Zabilistan Kandehar ile hem civâr olduğundan gayri Secistan'a mülhak olup Secistan Hânı hûd Şâh'a 'isyân idüp Mir Mahmûd'un ittifâkıyla meşhede **(36/a)** müstevlî olduğu bâlâda beyân olunmuşdur. Bâkî, Irak-ı 'Acem ve 'Azerbeycan ve Revan ve Şirvan ve Gürcistan ve Dağistan ahvâli ve Şâh'ın imdâdına gelen ve gelmeyenlerin hâli mazmûn-u takrirden ve gayriden kezâlik Mir Mahmûd'un ahvâli ve 'askerinin tavr ve tarz ve mikdârı ma'lum ve mefhûm olmuşdur. Ve bu hakîr, İsfahan'dan çıkup bu tarafa 'azîmetim vaktinde Mir Veys zâde Mir Mahmûd'un yanında mevcûd Avgân 'askeri sekiz bin ancak olur olmazdı. Hatta Ermeniler iki bin ve Mecûsîlerden iki bin ve 'Acemlerden dahi beş altı bin 'asker tahrîr eylemiş idi. Ve Avgân'ın çoğu mâl ve servet tahsîl etmekle anlar dahi gayet ile ârzû-yu ve zann idüp râhat sevdâsına düşmüşlerdir.

DÖRDÜNCÜ KESİM

GENEL DEĞERLENDİRME

4. BULGULAR, GENEL SONUÇ

Bu bölümde el yazmasında farklı olarak hangi bilgilere ulaşıldığı “Bulgular” adlı başlıkta ele alınacaktır. Bunun dışında çalışmada anlatılan bazı konuların nedenleri ve sonuçları el yazmasında elde edilen bilgiler ışığında değerlendirilecektir. “Sonuç” kısmında konunun bütünü irdelenerek genel bir değerlendirme yapılacaktır.

4. 1. BULGULAR

Yozefo Tiflisi'nin “*Vâkıât-ı Mir Veys ve Şâh Hüseyin*” adlı el yazmasını incelediğimiz bu çalışma, 1722-1723 yılları arası İran tarihini kapsamaktadır. Bu eser, İran-Afgan ilişkileri açısından detaylı bilgilere ulaşılabilecek bir kaynak mahiyetindedir.

Eserde Mir Veys'in isyanından önce 1717 yılında İran Acemlerinin de gözü olduğu Bahreyn adalarının zaptından bahsedilmiştir. İran Acemlerinin kısa bir süre de olsa Bahreyn adalarına sahip olduğunu ve burada yapılan ticarete el koyduğunu görüyoruz. İran, Portekiz gemilerinin yardımı ile Bahreyn adaları Umman asıllı Müskit İmamı'ndan alınmıştır. Fakat İran, Afgan işgaline uğrayınca İran'da yaşanan kargaşalıklarından ötürü bu adaları kaybetmiştir.

El yazmadan tespit ettiğimiz diğer bir husus, Afganlıların toprağı olan Kandehar'ın İran'dan önce Hindistan'ın tasarrufunda olduğudur. Bu bilgi ile aslında aynı zamanda Mir Veys'in hareketinin nasıl ve ne şekilde başladığını, Mir Veys'in Şah Hüseyin'e karşı neden ayaklandığını da anlamış oluyoruz. Şöyle ki; Afgan halkı Hintlilerin düşmanlığı yanında zulmüne maruz kalınca, Şah Abbas'a müracaat ederek yardım istemiştir. Kandehar memleketini ele geçirmek için Şah Abbas'ın kuvvetleri ile Hind kuvvetleri karşı karşıya gelmiştir. Bu muharebede Afganlıların yardımlarıyla Şah Abbas galip olmuştur.

Kandehar'a sahip olan Şah Abbas buraya bir vali atamıştır. Kandehar'a atanan bu vali, Afgan halkına zulmetmeye başlamıştır. Mir Veys işte bu valiye karşı ayaklanmıştır. İsyanın bastırılması için Şah Hüseyin Kandehar'a vali olarak atadığı Gürcü asıllı Yorgi Şehnevaz Han'ı görevlendirir. Yorgi Şehnevaz Kandehar'da Afganlılar üzerinde baskı ve şiddet uygulamıştır. Fakat bu konu ilgili çeşitli kitaplarda yazılan bilgiler daha farklıdır. Mir Veys'in isyan nedeni Gürcü asıllı Yorgi Şehnevaz Han'ın kendisiymiş gibi gösterilir. Halbuki elyazmasında tespit ettiğimiz bilgi Mir Veys'in isyanı Şah Abbas zamanında atanan bir valiye karşı başlamıştır. Mir Veys'in isyan etmesi üzerine Şah Hüseyin Gürcü asıllı Yorgi Şehnevaz'ı Kandehar'a vali olarak atamış ve isyanı bastırmak üzere görevlendirmiştir.

Afganlıların bu tarihten itibaren hiç dinmeyen isyanları Mir Mahmud zamanında had safhasına ulaşmıştır. Mir Mahmud az kuvvetiyle İran ordusuna ve topraklarına yöneldiğinde sırasıyla Kandehar, Kirman, Meşhed, Gilan, Yezd, Kazvin ve son olarak başkent İsfahan'ı ele geçirmiştir. Bu şehir kuşatmaları Yozefo Tiflisi tarafından, tek tek ve ayrıntılı olarak ele alınmış, her iki tarafın ordu güçleri, savaş düzeni, kuşatmaların tarihleri, kuşatmanın ne kadar sürdüğü, her iki tarafta ne kadar zaiyat verildiği, kaç kişinin öldüğü ve kuşatmaların sonucu izah edilmiştir.

Yozefo Tiflisi, Mir Mahmud'un son kuşatması olan İsfahan'ın zaptını anlatırken İsfahan'ın alınmasıyla Tebriz'e kaçıp orada Şahlığını ilan eden II.Tahmasb'ın tahta geçtiği sürece de değinmiştir. Bu süreçte II.Tahmasb, Tebriz'de iken devlet adamlarını ve halkını toplayıp Afganlılara karşı Osmanlı Devleti'nin yardımını alıp almama konusunda görüş alışverişinde bulunmuştur. İran sadrazamı yardım istenmesine karşı çıkmış eğer yardım istenirse kendi güçsüzlüklerini ve perişan hallerini Osmanlı Devleti'ne karşı belli ettirmiş olacakları endişesini dile getirmiştir.

Şah Tahmasb, daha sonra kendi cülusunu bildirmek için Osmanlı Devleti başta olmak üzere Avusturya ve Fransa hükümdarlarına yanına birer elçi göndermiştir. O esnada Rus askeri Bakü'ye girmiş Bakü'yü işgal etmiştir. Bu olayları müşahede eden Yozefo Tiflisi, 1723 senesinde başka bir mevzuya bakmak üzere İsfahan'dan Hünar'a gelmiştir. Burada Kızılbaş olarak adlandırdığı

İran tayfasından bir eşkıya grubu ile karşılaşır ki, bu eşkıya tayfası Yozefo Tiflisi'ye saldırmıştır. Kızılbaş tayfası Tiflisi'yi iki yerinden yaralayıp bütün eşya ve paralarına el koymuştur. Bu korkuyla yanındaki hizmetkarları da kaçmış kendisini yalnız bırakmışlardır. Pek çok zorluk yaşadığını anlatan Tiflisi, Hemedan'a zorlukla ulaştığını orada Kıbrıslı bir Ermeni ile Kazvin'e gittiğini anlatır. Ordan Gilan'a varıp Rusya'nın zaptettiği Reşt adındaki yere gelir. Burada kendisine gerekli masraflar verilince Rum topraklarından Tokat yoluyla İstanbul'daki Fransız elçiliğine zorluklarla geçer.

Son olarak Tiflisi, İran hakkında edindiği bilgileri, İran'ın kaybettiği yerleri, Mir Mahmud'un içinde bulunduğu son durumunu ve Afganlıların ne kadar kuvvetleri kaldığını belirterek yazmasını sona erdirmiştir.

4.2. GENEL SONUÇ

İran'da iki buçuk asır hüküm sürmüş olan Safevi Hanedanı'nda Şah İsmail'le birlikte başlayıp Şah Hüseyin'le devam eden baskıcı Şii politikası 18.yy.ın başında Afgan sorununu ortaya çıkarmıştır. Yozefo Tiflisi'nin el yazması, İran Devleti ile Afganlılar arasında meydana gelen mücadeleleri ele almıştır.

Afganlılar, İranlı yöneticiler tarafından baskı ve zulme uğrayınca tepki olarak ayaklanırlar. Bundan sonra İran, 18.yy.ın başından ortalarına kadar Afgan sorunu ile uğraşmak durumunda kalır. Bu sorun İran Devleti'ni o denli sarsmıştır ki, az kuvvetten oluşan Afgan ordusuna karşılık İran çevredeki hanlardan yardım temin etmesine rağmen verdiği mücadelede başarılı olamamıştır. Mir Mahmud'un ortaya çıktığı dönemde ise, ilk zamanlarda ordunun başında Şah Hüseyin'in de yer aldığı taarruzlar yaşanmıştır. Aralıksız bir şekilde Afgan hücumuna uğrayan İran, bu saldırılar sonucunda zayıflamış, kıyasıya yaşanan savaşlar, açlık ve hastalıklar yüzünden şehirlerini Afgan istilasından kurtaramamıştır. Bu durum Safevi Hanedanı'nın çökmesini hızlandırmıştır.

İsfahan'ın Afganlılar tarafından ele geçirildiği ve II. Tahmasb'ın Şah olduğu bu dönemde, İran iç mücadelesinde zayıf kalmış böylece dışa açık müdahalelere sahne olmuştur. II.Tahmasb, karşı karşıya kaldığı bu müşkül

durumda Osmanlı Devleti ve Rusya'dan yardım istemek zorunda kalmıştır. Bu durum İran Devleti'nin vereceği tavizlerle ciddi anlamda toprak kaybetmesine neden olmuştur. İran'ın düştüğü bu durum karşısında her iki devletin sergilediği tutum ayrı bir değerlendirme konusudur. Rusya, kendisine bir takım şehirlerin verilmesi karşılığında Afganlıları İran'ın saldırılarından koruma sözü vermişse de onun gerçek niyeti, İran topraklarını işgal edip Kafkaslar yoluyla Hazar denizine inmektir.

Osmanlı Devleti bu durum karşısında ihtiyatlı davranmakla beraber politik çıkarlarını da önplanda tutmuştur. Başkent İsfahan kuşatıldığı esnada, Osmanlı Devleti başlarda İran'la sınır komşusu olması nedeniyle İran şehirlerini Afganlılardan korumaya karar vermiştir. Daha sonra verilen talimatta İsfahan alınsa dahi Mir Mahmud'un niyetinin ne olduğu anlaşılmadan harekete geçilmemesi kararını almışlardır. İsfahan alınca Bağdat valiliği tarafından Osmanlı Devleti'ne gönderilen namede; İranlıların İslam halifelerine dil uzattıkları belirtilince bu bilgiye istinaden Osmanlı Devleti, İran halkını Afganlılara karşı değil, Müslüman Afgan halkını İran Devleti'ne karşı korumaya karar vermiştir. Bütün bu gerekçelerin yanı sıra Rusların Osmanlılardan önce Kafkaslara kadar olan yerleri işgal etme girişimi de Osmanlıları İran'a karşı harekete yöneltmiştir.

Afgan halkı ile İran arasında başlayan mücadelede hem İran Devleti'nin hem de Afgan halkının Osmanlı Devleti'ne olan bakış açısını ortaya koymak ve değerlendirmek gerekmektedir. İran'la sınır komşusu olan Osmanlı Devleti'nin bu zor durum karşısında sığınılan ve yardımı Ruslardan önce istenilen tek devlet olduğu görülmektedir. İran topraklarında Afgan işgali İran yönetimini güç durumda bırakınca toplanan divanda, öncelikle insafli ve iyiliksever olarak nitelendirilen Osmanlı Devleti'nden yardım almak düşünülmüştür. Keza, İran'ın yoğun baskısına maruz kalan Afgan halkının da sığındığı ve yardımını istediği devlet yine Osmanlı Devleti olmuştur. Buna karşılık, daha önce Afganlılara karşı İran'ın yanında yer alan Osmanlı Devleti, daha sonra tutum değiştirerek dini yakınlığı hasebiyle Afganlılara yardım etmeye karar vermiştir. Böylece Osmanlı Devleti kaybettiği yerleri İran'dan geri almak amacıyla siyasi çıkarlarını ön planda tutmuş, İran'ın karşısında yer almıştır.

Bu çalışmaya Afgan tarihi açısından bakıldığında İran'ın doğu sınırında bir topluluk, bir kabile olarak yaşayan hatta önceleri Türkmenler gibi konar-göçer bir hayatları olan Afgan halkının İran Devleti'nin yönetiminde dini açıdan rahat yaşayamadıkları görülmüştür. Buna rağmen Afgan halkının Mir Veys ve Mir Mahmud'un önderliğinde Şiilerin baskısına maruz kalarak başlatmış oldukları bu isyanları sadece dini bir mücadele olarak açıklamak elbette yeterli değildir.

Tarihte verilen bu bağımsızlık mücadelesi Afgan halkının aynı zamanda devlet olma mücadelesinin de ilk nüveleri sayılmalıdır. Afganlılar dini baskıdan kurtulmak için yalnızca kendi memleketleri olan Kandehar'ı ele geçirmeleriyle yetinselerdi verilen mücadelenin sadece dini boyutu düşünülebilirdi. Fakat onlar Kandehar'dan başka Kirman, Meşhed, Gilan, Kazvin gibi şehirlerin yanısıra başkent İsfahan'ı da ele geçirmişlerdir. Bu durum İran'da ortaya çıkan Afgan sorununun dini boyutlarının ötesinde siyasi boyutunun da incelenip değerlendirilmesini gerektirmiştir. Bu açıdan bakıldığında Şah Hüseyin'den sonra Nadir Şah döneminde de Afgan sorunu devam etmiş, dönemin sonlarına doğru Afgan Devleti kurulmuştur. Buradan hareketle Afgan Devleti'nin temellerinin Mir Veys ve Mir Mahmud ile birlikte atıldığı söylenebilir. Özellikle Mir Mahmud'un önderliğinde İran'a karşı verilen dini mücadelenin siyasi açıdan bir bağımsızlık mücadelesine dönüşmesi, Afganlıların bir devlet kurmak niyetinde oldukları fikrini güçlendirmiştir.

KAYNAKÇA

AKTEPE, Münir (1970), **1720-1724 Osmanlı-İran Münasebetleri ve Silahşör Kemani Mustafa Ağa'nın Revân Fetih-nâmesi**, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları

ALLOUCHE, Adel (2001), **Osmanlı-Safevi İlişkileri, Kökenleri ve Gelişimi**, (Çev.Ahmet Emin Dağ), Anka Yayınları

ALTINAY, Refik (1932), **Lale Devri**, İstanbul:Hilmi Kütüphanesi

ANDREASYAN, Hrand D.(1974), **Osmanlı-İran-Rus İlişkilerine Ait İki Kaynak**, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları

ERAVCI, Mustafa (2002), "Safevi Hanedanı", **Türkler**, Ankara:Yeni Türkiye Yayınları, Cilt 6,s.882-933.

FLEMMING, Barbara (1968), **Verzeichnis Der Orientalischen Handschriften, Türkische Handschriften İn Deutschland**, Band XIII,1, Wiesbaden

KUNT, Metin (1995). **Türkiye Tarihi (1600-1908)**, AKŞİN, Sina (Ed.), Cilt 3, İstanbul, Cem Yayınevi

ÖZTUNA, Yılmaz, **Büyük Türkiye Tarihi**, İstanbul: Ötüken Yayınevi

SARAY, Mehmet (1999), **Türk-İran İlişkileri**, Ankara: Atatürk, Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi

SARAY, Mehmet (2002), **Afganistan Ve Türkler**, Avrasya Staratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları

TAPPER, Richard (2004), **İran'ın Sınır Boylarında Göçebeler**, (Çev.F.Dilek Özdemir), Ankara: İmge Kitapevi

TAŞAĞIL, Ahmet (1999), "Hüseyin Mirza" **İslam Ansiklopesidisi**, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt.19,s.1-2.

TİFLİSİ, Yozefo, **Vâkı'ât-ı Mîr Veys ve Şâh Hüseyin**,
Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmaları, Revan Köşkü, R.1487,
İstanbul

UZUNÇARŞILI, İ.Hakkı (1988), **Osmanlı Tarihi**, Cilt 5, Ankara: TTK

ZENKER, Julius Theodor (1994), **Türkisch-Arabisch-Persische Handwörterbuch**, Cilt I / II, Newyork : Georg Olms Verlag
Hildesheim.Zürich

EKLER

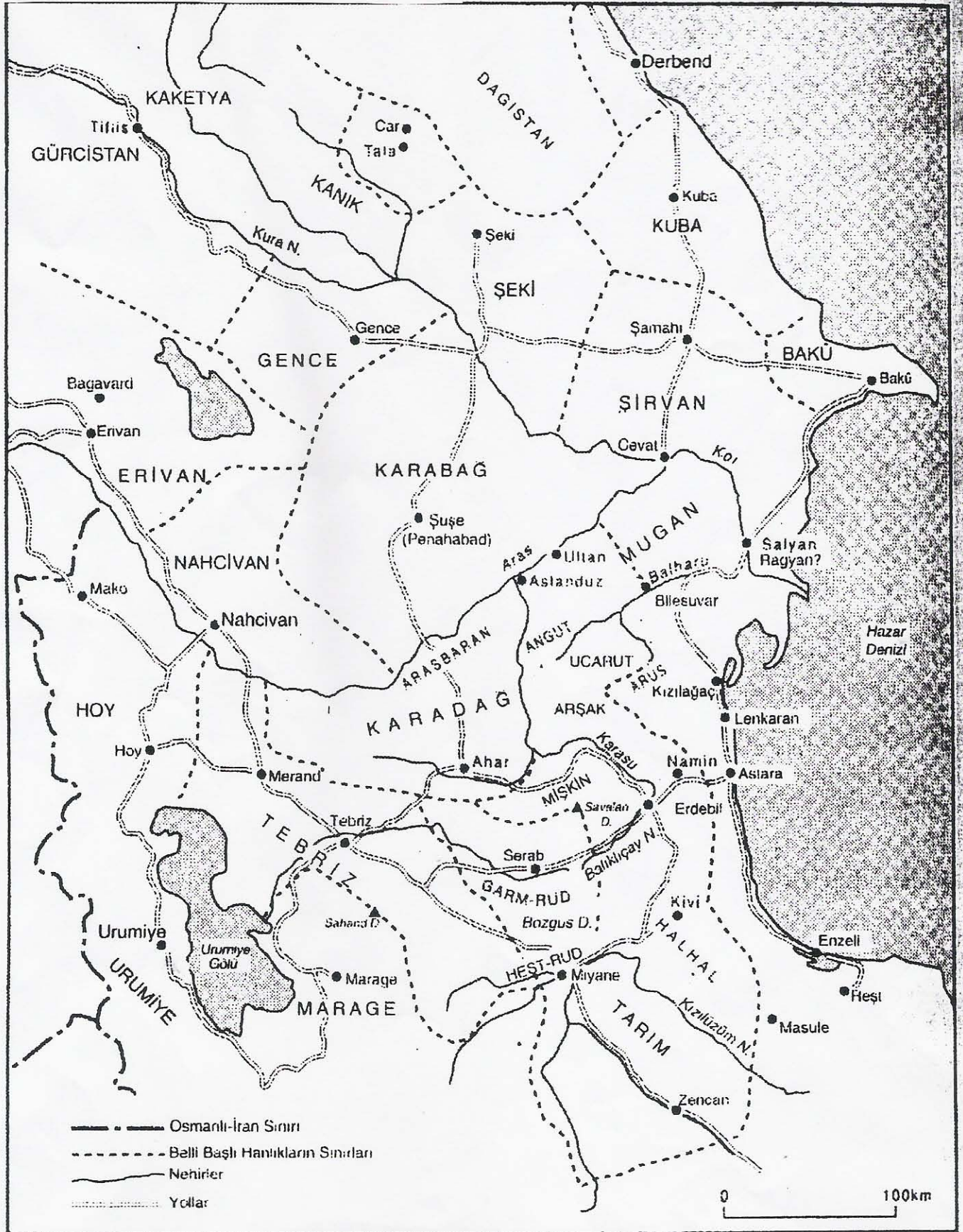
Ek-1:Kuzey-Batı İnan'ı Gösteren Harita*

*TAPPER, Richard (2004), İnan'ın Sınır Boylarında Göçebeler, (Çev.F.Dilek Özdemir), Ankara: İmge Kitapevi

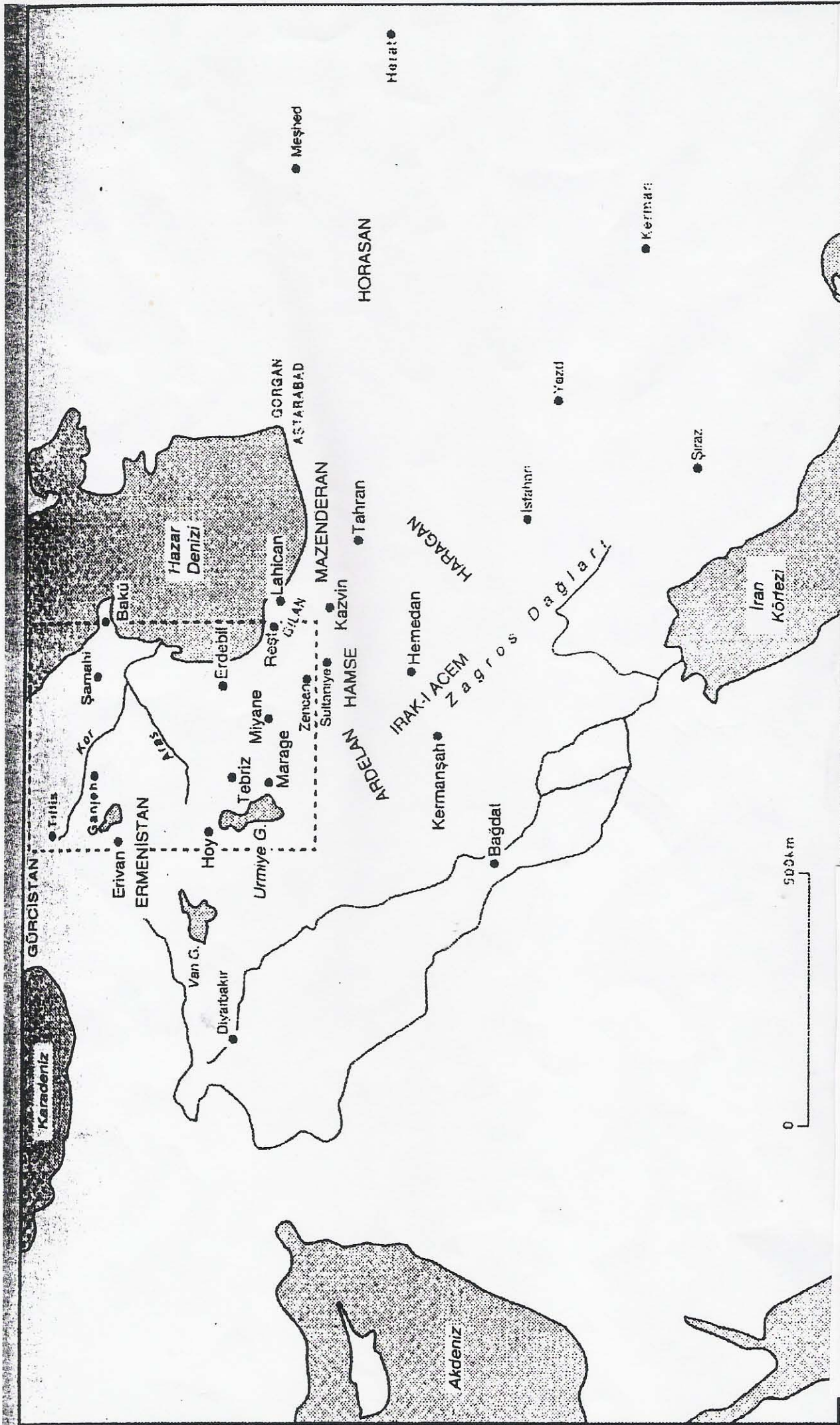

Ek-2:Kuzey-Batı İnan'ı Gösteren Harita*

*TAPPER, Richard (2004), İnan'ın Sınır Boylarında Göçebeler, (Çev.F.Dilek Özdemir), Ankara: İmge Kitapevi

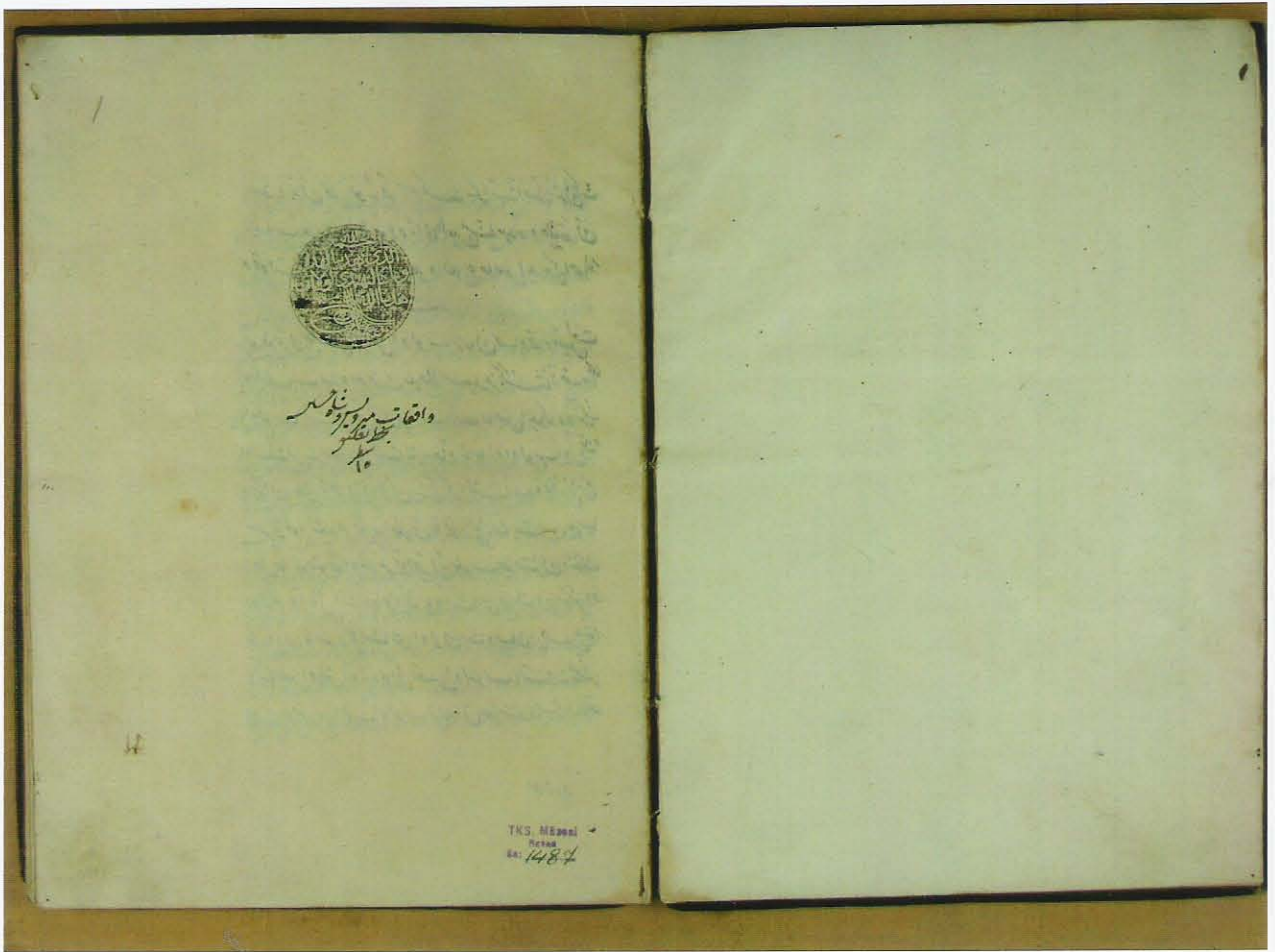

Ek-3: Güney-Batı Asya'yı Gösteren Harita*

*TAPPER, Richard (2004), İran'ın Sınır Boylarında Göçebeler, (Çev.F.Dilek Özdemir), Ankara: İmge Kitapevi

Ek- 4: El Yazmasının Tıpkıbasımı

واقعات در تاریخ
۱۰

TKS. H. Saad
No. 1484

اصغر ما ترون کلان یوزر قوم نام کسند سکرانده اصغر ما ترون کلان
ایروپ مدت مرقوم در رای العین شامده و یقینان
وقوف خلیل ایروپ علم و اطلاع حاصل ایروپ کی احوال
سنة

بوفولری تهابسی المصل اولوب زمان صبا و قده قیامت
و کتاب بنیز معرفت طر حظه سید و کنگنه شانه قده و
اولوب السنه افریح ایروپ اشکالت حاصل ایبرکه و یقینان
سینه لریه سوار و اسنانه سعاده عازم اولوب اول وقت
دیوان عالی ترمانی اولان بناکی بکده انتساب و و از دین
سفری نمودند مرقوم افلاق و یوزر ایلی عنایت بیروپ
اول جانیه متوجه اولدی بوجعیر ایروپلوب خدمتتون مشقت
اولدم و اول اناده ذرا بخره یادشاهی طرفندن نومی و
فانوان نامده بجم شاهی اولان شاه سلطان حسین پانیز
بالیکس اولق اوزره ایلی تعیین اولوب استانه کلیم
ایلی بوجعیر و راجب اولوب ترجمانی خدمتده استقام اولم

اوزره

اوزره ایلی مرقوم انتساب ایلموم مرقوم و فی احوالی
و یرو و لته عرض و اعلام و قلم حدودینه و اربکجه آمیخته و اینتر قضا
ایرن او امر و مکتوباتی اصدار ایبرکه سفینه به را کب و قوه
و کزدن طر حظه یوزر و اولدی ایزون ارض روم و روانه طر حظه
قریزه زنجانه سلطنتیه به قزوینه و ایروپ استیستاق
تاریخ سینه و حضرت عیسا کنگ بیکت یروپ زاون بریحی سینه
واقع اولدی تاریخ بجزت نبویه کنگ بیکت یوزر بکرمی طر حظه
سندی اولور شاه حسین و فی اصغر ما ترون حرکت و اول سینه
قریزه کلیم ایروپ اولوب اولوب اولوب کلیم سینه رست
قلندی شاه مرقوم قریزه بین جانیله سینه کلیم سینه سب
بودر که اقلیم عجم معد و خراسان اقلیمی داننده و آت
بر اقلیم عربی و بجم شاهی بکنت سینه و قهر فلانده اولوب بکرتا
ملککنت بری سینه هر اندر و بری و فی مدفن امام رضا اولان سینه
سینه طر حظه احوال بجات یو ایلی شهر عقیلک بربری
حوالیله سینه ایالت اعتبار اولوب خانرا کلیم یعنی کلیم کلیم

اوله بستانها طرقتن بر روضه بگری وانی نصب تعیین
 و ضبط اوله کشت در ایالت پراگت کاسپری یعنی رعایای
 بچ و شیخی مذیب اوله بستانهای و کرسی باجلر شیخی و اوجا
 او کانیان انبالان تسیه اوله و طرقتن دن او ملکر طرقتن
 و ذاکر نوره بستان اوله بستانهای طرقتن اوله و قنده
 عالی بولان محمد زمان خانک توابع و عسکری استیفا و خمدار
 اوله بستانهای امین و عیالین منفور طرقتن بستانهای عالم اولان
 عادت فیضه بچ او زره توغن و دست در اذالقرایه و ب
 بوکونه وضع و حکم بستانهای بصر کل اید میوب بالقره
 تا بزرگفته استیفا و طرقتن مرقومک فیضه معتر و معتر
 اولان استیفا نام کسکه طرقتن او غانیان یا نزه اوله
 بچ اید او غانیان بستانه قتال واقع اوله رعایت الامم بچ بستان
 بستان بوز بگری طرقتن سسند و محمد زمان خان بستان بستان
 مقداری عسکر او غانیان بچ بستانه طرقتن کتوره میوب
 معنویا و منزه کافزار ایدوب استیفا کتوره ایالت بهرات

ساز

ساز بستان خلاص اوله بستان حکومت او غانیان اوله بستان
 اقیان و انکار بستان نام معین بستان ابقا و تقریر طرقتن
 مستحق حکم اوله **اوله بستان** اقالیم عقیقه عقیقون
 اقلیم بستان بر واسع و طولانی اقلیم اوله بستان مملکت طرقتن
 ماتب غرب و جنوب اقیان و اردو بستانهای طرقتن حکمی اوله
 ملک محمد خان اکر بستانهای مذیب و لکن اقبال مملکت تقریر بستان
 داده میر محمد ایدر مدار او زره بستان کانه و بستان بده و دستن ایدر
 حامد بستان ایدوب میر محمد کانه بستان بستان کانه
 اصفهان تقریر بستان ایدوب اغاز و ساسا ایدر بستان بستان
 اصفهان خامره ایدر که بستان خان مرقوم و فی در قضا سکر بستان
 عسکر بستان بستان ایدر بستان بستان و ده او در و سبب قور و
 بستان بستان بستان بستان بستان بستان بستان بستان بستان
 ایدر بستان بستان بستان بستان بستان بستان بستان بستان
 اغاز اصفهان بستان بستان بستان بستان بستان بستان بستان
 بستان بستان بستان بستان بستان بستان بستان بستان بستان

اولمقل خان اید القوت و توانست و در سنه ۱۰۱۰ سطر اولوب
 محاکمه بخندان ایالت مشهور علی الاستقلال خان مرتجع و در راج
 اولمقل شهباز بیگلر بنده مشهور و خودی مشغول محرم مواد اتفاق
 عقد و تمهید و خبر بر امضا اولمقل بمرجو و کانی اولمقل مشهور کلمه
 مشغول اولمقلی ملکتم کلمه و اسب بجهت نامه زجست بودین کوسه و
 سر خیزه مشهوره و آردی و محاکمه ایلدی امرینه مرخومه نکت ایلدی
 شنبه و رافنی اولمقل و محاکمه و افراط او زره امر را مقرب
 قلعه مشهوری سید اولمقلی اختر و قبض ایدوب اولمقل حوالیه
 باشد حکم و غیرت می اطاعتند منگت و در کردان اولمقلی
جانب بزودی ایلدی ایوانی قزو بنده ملک و اقامت ایلدی
 اضفها نه عزیمت فدی شاه حسین ایلدی و شهر استغنا فدی
 ایدو ایلدی اولمقل سید و سید اولمقل **تواریک** **عسکر** **برای** **توسعه**
کردن **جرات** **و** **توسعه** **شاه** **حسین** **بوا** **شاه** **قزو** **بنده** **است**
 و آه تواریک عسکر تواریک و غیره ایدوب و ضعیف خولی نام خانی او
 سردار شهباز بیگلر بنده اسب ایلدی و متدار سال ایلدی

دقی

دقی شاهان عسکر و افرو ندرکن خیره و اکاه اولوب سولطین
 او ز یکدن استر ایلدی و بیخ سلطان او ان ایلی بیگ او ز یکدن عسکر
 اسب الله مکن ایدوب کونرو ب عسکر مرقوم قضا و قدر ایلدی
 عجم عسکر بنده مصداق ایدوب عاقل و بی خبر اولمقل بیگلر بنده
 مشغول و مشبهت شهره و فی نوازش ایلدی و ملائکه قراباش غایت ایلدی
 نماز و بی مروت اولوب فرست اولمقل سیدی و اسب بجهت
 ایتوب قتل عام ایلدی عادت غیره قسیمه سید و به او کتبه
 خولی خان سرعت و مهارت و بهرته و اصل اولوب اسب ایلدی
 خیزه و ملخا و ان اوج و یاوه ان ایشم بیگ معذاری او خانیان ایلدی
 عسکر بیگ خانی قار شوشه و کوه دایستان اولمقل بیگلر بنده
 اولمقل و لوش ساعت معذاری زمان کارزار خوب و جدال ایلدی
 اولوب بالاکر صبی خولی خان طوبی بیگ او عاقلانه بهواله و افغان
 سنده ایکن اسب از عسکر بیگ ایلدی و ان یعنی عجم عسکر بیگ
 مرعبله قضا سندن هجوم ایدوب ایلدی ان طوبی بیگ معذاری بیگت
 خدا بالکلیه عجم عسکر بنده اصابت ایدوب حالری شوشه و ایتوب

وارد و پنج عسکری بو خطابی ادراکت ایز میوب حیدر ۱۹ بخیر
 ایسی و حیانت ظاهریه هم ایدوب بیچ عسکری فراری فراریه
 ایدوب مغلوب و منزه ام اولو رسکر بیگ فری لباش قتل اولونو
 اوج بیگت اوغان دوست و منی قوی خان قتل اولوب جیب قتل
 و بگری باره لوب اسانه تلمنن انده و نبطاه انور اوج
 عادت کردن میر محمد و مملکت کرمان شاه حسین یه فرود
 مکت و آرام او زره اولوب میر محمد قتل باره و عسکر ناراگ
 و مملکت عرفیه بیدون سده اولوب قتل باره مکتی قریب و جیب
 بر خط سینه مستقر و جیب نیند مجرای مملکت کرمانه قصد و عت
 و باریه جیب تاندان کوب مملکت کرمانه و اصل اولو رفتن با جیب
 ایستاده بلوغ تام بر ملا یکنه ساکن اولوب بو ندرتی او غایبنا
 شلوه اولنده کرمان غارت و میر محمد و معاوین اولو در مملکت
 کرمان افسارسی ایسی فری لباش و بنت برست و غایت مالوا
 اولوب کنزی غارت و پانده و لری سینی و اسیر قتل اولوب
 ناعده مملکتی اولان کرمان نام شهری و فی غارت ایدوب

غارت

قلعه خلقی فرار ایدوب بوشن بولند بر اغوب قتل باره
 عودت ایدوب مملکت کرمانه عرش ای بر مندن حکم اولان
 و آنتان خانگه ترغیب این کو جنگ فری لباشی او اشد و انده
 بولان بزم مستحضر بید فرار ایدوب اصغرمانه کینه بید و قتل
 مکره شاه حسین فرود بیدن قاتلوب کلهر آن شهر نین و اید
 بر دست انده اقامت ایلدی کلهر آن شهری فرود بیدن ایق
 محل کشته فرود کسان بولی او زره آب و بیواسی فرود بیدن
 برست و ایدوب میر شهر در طرف دولت علیه دن الجبلک
 دولت صفویه ایدوب ارسال اولان قری ایستدی طهر آنه کلوب
 هر اسم رسالتی انده تکمیل ایلدی احوال امام مکت و اولان
 بجزین بجزین تغییر اولونور مملکت بجزین دن اشد لباش قویان
 مسنده بجزین کور فری بیک ساحل غریبینه جزیره العرب
 تغییر اولونور اقلیدان مسوده بر ناجیه اولوب ساحل فریب
 بجزین تسییه اولونور بر جزیره سی و تی و ادر کفی الاصل صحیه
 و فرود ایدوب جزیره و سطا جزیره بر زمین قلمه سی و ادر مملکت فرود

بر مدتی که در آنجا پلری مستوفی اولوب شاه بکر ضبط و
 حکومت او لغو نظر نکران بر سلطان یعنی میر لوی مستوفی اولوب
 بعد از آن ینه پلری و کور فریخت ساحل نرسیده بحر نیران اشان
 جزیره العرب اقلیدان معدود عثمان مملکتی عالمی که مکتب آنجا
 تغییر ایدرله یو مملکت خلقی مذہب ابا نسیه اوزره بر الای عرب
 ممالک سر آسپور نرسیده مستوفی و بحر النیران اخذ و قبض ایلدیندی
 یو کیم مملکتان جزیره جزیره و سواحل هر وره و یوسیفیندره
 ممالک ایلدیندی یو حاکم کفایت ایدر سفیندری اولوب یو اکر
 شیشده ایشا ایشیله قنجان اولدیله و یو کیم ایلدیندی یو اکر
 دوستان اوزره معاصیر جاری و یو اکر قنجان ممالک ایلدیندی
 هند شرقی جا نیرله یول اولدیله قنجان بره بنا و زمینان
 و جزایران کیم سنه مستول کیم مالک اولدیله اول نظر کرده
 و افر سفیندری اولوب بحرینت خلقی با بنده یو اکر قنجان ممالک
 مراجعت مناسبت کور یوسیفیندری ممالک ایلدیندی قنجان
 ایدری و یو اکر ممالک آسپور نرسیده اقلیدان ایلدیندی حاصل

تاریخ

تاریخ حقیقت سنه ۱۰۰۰ سنه اولدیله قنجان و ایشا
 ساکن اولدیله و ایشا پلری و بحرینت خلقی قنجان و ایشا
 مستوفی اولوب بحرینت خلقی و افر سفیندری اولوب بحرینت
 فارس و افر سفیندری اولوب ایشا ممالک ایلدیندی
 بحرینت یو اکر قنجان و ایشا ممالک ایلدیندی
 اوزره انتقال ایلدیندی و ایشا ممالک ایلدیندی
 لکر انداز اولدی و ایشا ممالک ایلدیندی
 ممالک ایلدیندی و ایشا ممالک ایلدیندی
 ایشا ممالک ایلدیندی و ایشا ممالک ایلدیندی
 سفیندری ایلدیندی و ایشا ممالک ایلدیندی
 خصوص شیشده ایشا ممالک ایلدیندی
 ایشا ممالک ایلدیندی و ایشا ممالک ایلدیندی
 و ایشا ممالک ایلدیندی و ایشا ممالک ایلدیندی

اولان فرزندش پنهان و معتبر لرزا اول فرزند و طرفش در مسکت
 امانت اکیه و اسکن کب انچه بر کس و زور و جرمین خلیفین در
 و بود و او زره فکس و انوشاب بیدار شایه فرزند عورت
 ابدی و گنیزه شود انک انصافان الحق از پیدای مسکت امانی
 جرمین پنهان اول مشن یواستماع اوله ای احوال میرا نویسد **و قضا**
شدن شهنازخان و اخگر در ان میرا نویسد را قدره با رنگی
 فی الامن است و استان و صفا فاشان اولوب پند پا و شایه
 ضبط و نفرقتن این پند حکایتک کما سلی و سوس و وضو و کتوف
 تقریب پند بر امانی ملکنه جو و ظلم ابرو و سب قند با رنگی آ
 فکده منقود و ورت کس طرفین عظیم طاعنرا یار کمانه اولوب طرفین
 و نوار و نومی میر جانیان و دشوار السکوک اوله و فرزند خرمی آقا
 او خانیان قلیان فکده اوله و نور کس طاعنرا فکده اوله و فکده
 بود و بعد است طاعت گنومو سب و و یا بجزه شاه عباس کس قوت
 و کس اول انانده شهرت یواستماع و انانک مرا جعفر پند شاه
 عباس بود یک فرزندش کس کس پند شاه پند شاه اوله و پند

پادشاهی

پادشاهی انچه قند باره منقود است و شاه عباس ازین قضاوت
 انچون حد و حسابان بیرون اسکنه ارک و بر شاهزاده سیسی
 لقب ابوب اوج و قند مقایده و عظیم حکمت و قتل ان کسده شاه
 او خانیانک امد او امانت بر شاه و پند شاه غالب و عین مسکری
 بالکلیه منقود منزه ام اولوب حکمت قند باره با سبک ضبط
 و انقوده فرار و طرفین فکده باره بر کلگی و انی لقب فکده
 اوله و بود خدمت مقایده اسنوده او خانیان کسده فکده استماع و قضا
 و سب کلگی و برو سب کتوف سب عورت ایدر حرور ایا سب قند باره
 و انی اولان خالک او خانیانک معاف کسده اعتبار از عیوب فکده
 قند سب طاعنرا فکده اوله و اوله و اوله ان طاعنرا فکده اوله
 را سب کسرت و وفرت به اولوب عباس کسده عین کسده اوله
 شدی کسرت اوله و انان اوله فکده اوله و انان کسده فکده
 کوجوب با یار قند را غنیر و باره و فراری و منقول تا چو لرزا و از کس
 دورت سب اوله ان اسبق فکده ان میرا نویسد ان کسده اوله
 بخانیان ماقبل و عاقبت بلین و منکلم اوله و انان شاه اوله و پند شاه

یعنی و عیان سینه و ارباب اولوب قندهار ملکستوه فرشته
 اینستمال توفیق اوزره اباکن شاه حبیبک کوشنده بو خیر نس چاش
 لایق اولوره آستان کورچی خانک عیسی یورکی خان برحق
 مقام نرفتن اربوب اویند رسوخ اوزره لورکی شهنوازخان
 و بشکری و بالادو مذکور کرمان او گلدهی یوکا توجیه اولوب
 اول ملکند و الی ایدی و حر قوم و شتر و حب در و اول و رفقه نامدا
 اولوب عا کر اینر آنه سینه است لار لقب اولوب که جریله کتده
 توجیه و آستان خان یوکت علسه فنون عقیده و نایب اولدی
 و قانون مشویان اوزره نیر آزید کتد و بریلوب خنده
 و بی معانوجیه اولوب اول طرفه ده ایضا اولان یعنی و عیان
 قندهارسی نابرسین اطفای و سینی و بر شو اهرکند تا اربوب و کوش
 هر قومک زای و نوبر بنحو اول و سپارش اولوب دورت کتد
 لورچی و کورچی بیگ قزلباش کور کتد باره و اولدی اولدی
 هر قوم خاره و جبار و ظالم اولوب او بهانه اید اوغایا کتد که این
 بی حرم عقل و مالکین اضا اربوب سیکون کورچی بو طرفه ملکتی ضبط

و ربط

و ربط ایدرم صانوب کند و به اتمه دکلمدی و کورچی عسکری یا توفیق
 قراباش عسکری کور و کوروی و بر اویسی تونوب حکم قیر و بیله
 شاه حسن کوروی و قندهار و قرین ایضا اولان قندهار
 عیدنی و سب مستقی بر اویسی اربوب عرض اربوب قندهار
 با سید ایتم مقدی و بو طرفه بر هر قوم الصوفی نه از غزاه و ضایع
 خلد صرشتان حیرت اوسته قتل کردن یوکا توجیه است شهنوازخان
 و ز قندهار یوکا شهنوازخان چون بو تفریب با به قطع اربوب
 سینه است لار نایب آن عساقی نام به نامنه ضمیمه قلمی می جریله کتد
 و سینی و سفلیت حسب نسبی عاقبت دما عینی است او کور و عظمت
 و عو استه سوق ایدی دولت صفویه رحالید کتد اید معامد و سینه
 بر لور نام اولدی طرفین جادده کتد اولان مدار اولوب سینه کتد
 و عساقی کتد و در و شنده جا کورچی شهنوازخان
 بعضی رحالی علی حقیر و ترکیب کتد و عذره ایدی است و تفریب
 بر طرفه یه اولدی و کورچی سینه باقی و عساقی اولان بر اویسی و کور
 خان کند و سید راه اطاعت است بیبون ره کردان اولور و سینه

برتسان قوم در بهمان مذهب فرستاد و بر رتی و آنان در دی بس
 رجال دولت شنویه آن فتح علی خان لژی ارض اولوب بنویس
 طغی ایمن پرور و مفاطحتان سبی و اسیر اولوب سالی
 پرورد و الله رستا جان برل تریه بولش رشید و کاس صاحب
 شای رزمین و مبر خیز خواه دولت اولوب اول اشاد و رشید
 یعنی شایک آه افغانی بولوب رشید کس علی و شایک برت
 و معزوی اولمش قوادر افغانی رشید و لشور و بهمان از زمانه طغی
 رشید ایرو و ب تورچی باشی افغان و المور و رشید اولوز
 ایمن شایک میل و رشیدی فتح علی خان خال اولوز و خندان
 اولوب اعتدال دولت تعیین و لشور و حق و قدر امور دولت
 و فتح و رشید شکست مملکت زای و رشید به لغوی طغی
 خان هر قوم ایب شنویه زور کی خاک از دل و وره ان حدیقا
 و زوال و خواهی اولوب چون شنویه از خان شایک ایمن
 مسد بر شایک اولوب شایک علی خان رشیدی بنیت بولوب
 یونس و رشید و رشید و رشید و رشید و رشید شایک

ناظری

ناظری یعنی قیصر افغانی اول اشاد و رشید و کتخ اولوب بول
 و شی شایک معتد بر بنان و رشید سبی اعتبار بدناضه الکلام
 و رشید اولوب شنویه از خان و رشید و رشید سبی بر کین
 قنور و زوالی مسقطه و شایک ساق و اوت ایلی بر او رشید
 چون اصغر ایبری او افغان اولمش رشید یعنی و رشید و اوت
 ایرو حاله رشید رشید و رشید و افغان و کس طغی و رشید
 رشید و کس و رشید بولان افغان طغی رشید اول رشید
 و رشید رشید جان ایچون رشیدی رشیدی رشیدی رشیدی
 بهمان بو اورد رشید رشید رشیدی رشیدی رشیدی رشیدی
 او افغان رشید رشید رشیدی رشیدی رشیدی رشیدی رشیدی
 رشیدی رشیدی رشیدی رشیدی رشیدی رشیدی رشیدی رشیدی
 اهتمام بوقی رشیدی اولوب رشیدی رشیدی رشیدی رشیدی رشیدی
 جاکیر و رشیدی رشیدی رشیدی رشیدی رشیدی رشیدی رشیدی
 رشیدی و الرشیدان رشیدی رشیدی رشیدی رشیدی رشیدی رشیدی
 قاطر و رشیدی رشیدی رشیدی رشیدی رشیدی رشیدی رشیدی

مرقوم ایده حسن معاصر و نوازش خاطر می باشد و مشهور از قلمها
 او ام و مکتوبات ظریف اولدی و لکن بشنوا رک قتل و افتا او کما
 واجب که بولوب شنوا از نظارت و بوازه مبادرت بشنوا
 میرا نیش نشینده و بسیارش اولدی میرم قوم و حی قتل باره و
 شنوا از خانه حسن معاصر و کمال تواضع و مسکت و مدارا اوزره
 زانجا نه نظریقه مساکت اولوب غایت ایله الفت و خوشتر
 علم تر بوعالی که زنا جراحی است تا فراموش ایندی بر جان بر میر
 مرقوم بو تیه سینه و ده قند و کینی مکتوم بگره سدوم هر شیه ستر و حقه
 این ناکه با فرقت جانیه میره و زان اولوب او غایب
 نکل جبار که نساکن بر طایفه حواج شایعی ادا ده عیاد و حیالت
 ایله می دی و یو والی و قند و عا رشنوا از خانه شکایت کله بر شورت
 ایچون میرم قومی طلب ایوب میرم قوم بوعالی استخراجه ایله
 برله اظهار خلوص و صداقت بو زین غنیمت اظهار و اول خاطر
 خالفت آتین بالکله قتل و مالدی غارت و مسوره اولدی غرق
 احوال برینه ایچو کما غایت و سایر لرینه موجب هجرت اوللو و در اول

خانی

خانی تر خیمه و کورچی عسکری بواحد تک تقیبه و نشینده کونده
 دیو کزینت ایله تر کیم ایله می کین خان درون اولده کیم کورچی
 احتمالین ازینش و دام و کید اولمق امکان فکره مله نظریه
 حراج شایه و تقصیرات ایلان او شان تا او بنده یا بنده بود
 کورچی عسکری ظاهره صالده بیکر که کند و سیرین کرده اب خنایه
 بونکره میرم قوم کما غایت با شتان عسکری طره و بنجید ایلمک
 مقصود ای حصول بزا بر اولدی خانه خلوص و صداقتی بر قات و حیالت
 و ناکه بگره شک خاطر نه نواست ظهور ای خاطر می بول بولوب
 خاطر می بواقتی لکن حفظ و حیانت نظریقه مساکت اولوب و بیکر
 بوندن اقدام امراء او شان زان شایه عیبت ایران ایچی نوز کیم
 تا و مردم هرینه معترف اولوب خاک می خانه اعتراف کله بولوب
 اولدی با بنده غنا بیکری لغت و نیاز ایله لر اگر هر مری عفو
 شایسته که بولور اب اطاعت شایه ثابت خدمت و راجع اندم
 اولدی بونش و نیکر بگفت ایله زینها مناسب اولان بود
 بار کله کونده بوندر لر کیم غلظت نشاندان بر بوجوق است

مسند و افع جملت شریف بیرو ب تحریفه مری قوم
 بیست اشار یکز این فرض بیرو ب بر خط مهران اوله سب بو
 لشکر ایله حیرت کوی بین الاقران ممتاز و قیلد و کس افر
 بیور سه اول ایکی بکره کوز و هی مکلن میدا یا ایله کلوب خاکیکه
 یوز لر سه سونر سه تغیر و ملاعت عبارت کنه شهنه از خان
 قریب قلوب جیلده مضره احتمالین فکر اتیموب استیضایات
 مریضا و ایرنه سی کون قبوضتی و موجود ضابطه بیکرک جیفقنه
 مهیا اولد بجهانده اول عاصی اولان ایکی اوغان بکری کلوب
 خاکیک ایفانده و سوب اعزاز ایلد ب و مکلن میدا یا عرض ایرو
 عافیت خیه سه زانلرون صکره تفریح و بنا زید جملری عفو
 اولدی التی جسم و عیبت و آن شاد و طرب بیجام باع
 و آماده مکنه ب ام الف و اولان و آخر زود حجابده جوب
 اولدی لفظی تلز و طول رسای اجمال و رسم و آیین محبت
 کوی جیانی احیا ایرو ب عشر و نوشته انکار قلم بطلان
 مهیا نازیم قوم مهمانی اولان خانی بر سر نه دو قوه قلا و یکله

خان

خان و نواح ستره جودت مستوف اولد ب ایام صیف
 اولوب حرارت شمشیر زیاده اولغیر بخار یاده اولغیر
 کون دماغلری افس و نظایر و باطلدن نشویر و ازین
 جمله بهجوم و سوب اولوب تبریز و قلعین ارزو ایرو ب
 خواب غفلت ای درد و بلا یه گرفتار اولد بینه کفایت اتمز
 صانوب خواب طلبی برله استرحت طلب ایلد بیدخان
 مرقوم کنده و خیمه کشنده و حال سوب نوب فی الحال خواب
 واردی و سایر توابع و ضابطاتی اوغانیان عزت و
 اگر ایسد کنده و جا در لر نه تکلیف ایرو ب توفیق ایلد بید بید
 مسنت و الود و غفلت و آرد و بیجا در و بی باکت
 اندیش سوب ب ان الموت اولان خوابه گرفتار اولد ب
 میرا و نیردی تشبیه مافی الصبری ایچون کفایت منف ای
 پرنسلیخ او ملر تدارکنده تقییر است اتیموب فرصت غیبت
 اولد و بی بر لکنم و عدیران ظهوره و رایج برده خفا و ان صدق
 ایرو ب شتاب و سرعت بر لشمشیر خوزیر ایرو نواح و خلق

سنة تا باطله ششمه قلم بد خانك خيمه كز نيا و ترمه يدي
 سكر خنك رقت اول نور ايگن خان م قوم خواب غفلت
 او يا نوب نيه او غزا و عيني طيلى چه فايده خيمه خواب البقرة
 همان خان دني شمشير شست و سكر تو او خاني قتل ايرود
 او اول دني او غنا ن قتل اول نور **تره خنك خيمه كز نيا**
تا اوست بعينه قز ايش چون خان نوا بعدون بر فوده
 خات بست اولير يوب قلعه ده باقى قز ايش شمشير نيه و ق
 حالى امدوم و عاجر اون اكاه اير بر كنه بو ليوب اول طرف
 دني خافل و بو يير برام غريگت ظهورى اضلال و اكلنى فكر
 و مواظف سترن سه حجه عقلى عاقل اولدى او غنايان اير
 قلعه به استيلا نده سنده دني اتقيرات اني يوب همانم اير
 تبديل تامه قلوب شهنوا از خانك لبا سيله تا با غلبت اولدى
 سايز او غنايان دني مقبول اولان ضالان و نوا ايكه كنه
 مابست لوب تغيير جامه قلم بد و خانك تر نيه و نطلمى او زره
 اليرين توروب انشا قز ايش جانب قلعه به متوقفا اولدى

و چون

و چونك بوا م خطيره قضى درون ميرده اگر چه ماسته قلم بد و ق
 ايرى و قلعه شمشير با جوار نده بر نهر كير جريان اير و ب كرك
 قلعه و كرك خارجيه واقع شهر صور ايرى ط اولوب شهر
 و سندن جريان اير و ب قيفر اير تسوج و د خوله و سهراب
 اولمغه بر قان كون نغمه او غنايان قلعه و شهر اير و ق
 كنده رسه او خيمه كير و ب مفرقه فرصت اولمش ايرى اير
 ميرم قوم خند عار خانيك طر زه طور و طائيله غروب انشا
 همان بر ساعت هر ور نه قلعه فر بنده طلوع اير و ب سخته
 و بوا يير خانك كدى صالوب فتارة و شمشير كز نيا استيلا نده
 شتاب قلم بد او غنايان دني استيلا شتاب اير نوي شتاب
 و سرعت اير اندر و در حال قتل اير و ب اى يقار مي يوب مفر
 و شمشير لى او خان الزينه و ب و يير چون خي خنك خنك لى
 انتظار ده اير يير قلعه قبول لى مفتوح و كنه ده بولوب بلوغ
 دخول اير يير در حال قز ايش خيمه اوسته و ب قتل عام اير
 و قلعه خند عار قاضيه و رباط اير اير اطراف قلعه و شهر و در

تا از وب اول کچر صیاده ک بهر فردک او بنون برسی حکم
 منع و نسیه ایله بر ابررسی کونی آتیاک و ایام کلوب المردقی
 اوغان اولمدر غنیه خروم و تبریک عراوتش کرا ایدوب حال
 و جانترین دست تسلط قرا لاشان خلاصه بزل و خدا ایله جگر
 با بنده عجب و اما فلان ایدوب میرا ویسی کند و لریه و فی نخت
 و سب سعادت و عالم کلوب شایان طبیعت ایله بر و کلید ایله
 ایلوب کلوم اولمیر عودت کردان کونجیان زلفه ان کلید
 تاویبش اوغان جان ابررسی کون او ای جرح کت میده فنا
 ایدن اوغان طایفه لرینی تاویب و بیخنده کیدن کورقی عسکری کلب
 شه و قربت ایله کانه قمدون کلومیر سفورده توال اولوب حال
 ایدر و غنی بلور فراده بو اطلو توپ جنگ ایدر ک طایفه بر اولمیر
 قاجوب که جیش کتیر بر سکر کرده ان کت قسین در جانب فنا
 بو انا و کت کسین بلور ان قاقوب المذنا نه عزیمت ایش اولم
 و او فلان ان ایشقام سوو اسد و سوب کند و سوبی باله شاد
 مباحثت قسندره اولدی و سکره افره و همایش کتیره کوروب

مشبه

مشبه یولیدر قسندره متوجه اولدی و مشبه واره و بیجا نون
 لقب ضیام ایله اوغان میان بو حال اشدوب نام اولمیر
 و خواننده دو سوب تولد بیله قاجوب طعن ایش بر سیر ایش
 قسندره بر قسندره ایله قسندره قسندره ایله ایله ایله ایله
 سناه حسیک قلب خوف طاری اولوب امام رضا زبارت کتیر
 ایدوب مشبه دن رحمت ایله سناه حسین بو کتیر کند و سناه
 صنف کلی الظهار ایدوب قلوب اوغان نیایه تقویه سناه و بر دی
سکر کرده قسندره قسندره و قسندره قسندره قسندره قسندره
 سینه زانک قسندره ای اوغنی کورجین تر قسندره ایدوب اینه
 قسندره قسندره و سناه حسیک سناه کسندره اصغر سناه قسندره
 سنام لقب اولوب سناه عودت ایله کده قسندره قسندره قسندره
 مقبول قسندره سینه زانک القابین حسد و خانه سبارش قلوب
 سکر قسین ایله و فرق سیک فرانس سکر قسندره ایدوب قسندره
 ارسال ایله اول و فی و ایدوب قسندره ایله ایله ایله قسندره
 حافظ قلوب سکر تراکی بهانه سب طایفه جقدی بر قسندره کون قسندره

اولمقدمه عسکر بکوب اطراف قندهار و کون و کندهارا
 و عربی و عسکر قوم یوب بالیو آنت و پروب بر باد ایلی ^{عسکر}
 قندهار سنوی اولوب فراره باشدیله از زمانه و نشانی طاغلوب افغان
 برینتی قالدی اول دنی خطه فاقیه طاغوت کتور میوب فراره
 شه خان ایلیوز نوز کوربی نوز ایلی میوانده فالوب اوغافان
 و باشنده طووز لر او روس بیدله یوز نوز یوسیله بریندی که کور
 قند یار خطه عسکر نوز کورین مراد ایلی کور جیرا با ایدو کتور
 بعد و عسکر شه خان عسکر نیشین اولوب اول جانبار سال
 اولدی و اولدی اوغافیل معاومه سارت ایدو میوب مینوز
 اول وقتده براتنه مشهریم شه قنده اولمده اول خطه کتور
 کافله سیدله قنده اولدی ^{نقی یوز ایلیه که} شه نواز خان ^{عسکر}
 و دشمنان خان و عسکر قوی خان جیکسی کوربی طاغوت سی بک نوز
 فرالیش اولمش درو بو نوز اولی که جیرستان خان بیک شه نواز
 نیمور شه خان اولوب قور قوی خان ارک اول اولرند و دشمنان
 خان قنده اول اولرند و ایدو ب کور جستان کلوتی نوز

بینه

بینه نوز براتن عالی اولمش در حقی قندیس کلوتی و قنده اولی و شه نواز
 خان نوز قنده اولمش قنده عسکر قوی خانک با باسی افغانی خان شه نواز
 خوف ایدو ب سقوه فرار ایلیش ایدی عسکر شه نواز عسکر
 طاغوت سقوه سقوه سقوه سقوه سقوه سقوه سقوه سقوه سقوه
 کور جستان نوز قنده اولمش عسکر معاومه ایدو ب شه نواز
 غالب اولوب طاغوت قنده عسکر ایدو ب عسکر ایدو ب عسکر
 جرمی عسکر اولوب بریندن عسکر کورخان نوز قنده و مال ایدو سقور
 او زره بریندن عسکر ایدو ب ایدو ب ایدو ب ایدو ب ایدو ب
 و دشمنان خان بونون عسکر ایدو ب عسکر ایدو ب عسکر ایدو ب
 و کور جستان کور قنده عسکر ایدو ب عسکر ایدو ب عسکر ایدو ب
 سنده سقوه عسکر ایدو ب عسکر ایدو ب عسکر ایدو ب عسکر
 و ایدو ب عسکر ایدو ب عسکر ایدو ب عسکر ایدو ب عسکر
 خاندر و دشمنان خان ایدو ب عسکر ایدو ب عسکر ایدو ب عسکر
 ایدو ب عسکر ایدو ب عسکر ایدو ب عسکر ایدو ب عسکر
 حسین کور قنده اولمش عسکر ایدو ب عسکر ایدو ب عسکر ایدو ب

محمد قوی خان فوجید ایلدی **خلاصه احوال ترکیه ای طایفه عثمان**
 اشیه سنده لوده طایفه آن ترکیه ای عیال ابرو ب نروانه مستی
 و نیانی شهرتی اوب نسبت ابرو لر برینوز اول و شنده میر محمد
 کلوروی نمایان اولیوب و مقوجاری ایل شاه حسین بیخنده و
 یونسوب دوستلده جانا شاه مرقوم شیخیت تکلیفی و از کین
 تادی ایچون حین و مشرفین کوردن صکره جاره بر سیل ایچون
 سرتیلر جاردن اوان ای یک شکر طلب ابرو ب جاردنی و
 خاکت و خلیفک کز کلر یل کزده سی بالذات عسکر یو کلوب جیل
 دوست صورت و او عاسیلد و بند قلعه سنی اوب ایشینده
 انجین ایلدی و چون اول انا ده میر محمد و صفیانه و اصل اولو سقو
 یاری و دوستی لقت و کز اضمین زیاده ابرو ب مصافحت کات
 و موالات ساقنتقی ظاهرده انا ندرقی ایچون کین نه سفاین ایل
 ای یک عسکر که ندر رشت نام شهر و جنوب جرم طایفه ای ایل
 کلدی دیوشا اولو لر فر و بند و صفیانه کینک اه زره ندر کلر
 کورک م ابرو بر انور قی نزار عسکر یو و نون صکره جوق کین

کلور

کلور و بو عقلت و بهانه ابرو ب کینک ان ابا ابرو لر ابرو تر سی سنده
 ایشیک بیک خداری سفو مسکری قی کلوب بری بیک اولور
 چونکه اصغر ان اول و قنده اخذ اولمش یونسوب باری فر و
 عاقله سنده کیدر ک یول ندر ایلکری کورلم و یو کلر نون برم چار
 یونون او نه کینک مینوز نینبیر یو مذر دیوب بهانه و ساس
 متر سلر با یوب کینک و یو حال او زره قلوب یو ندرن غری
 مقوم مسکری کینک و قاز نوزان و استر با ده کلر و فی السنی ایل
وفات میر اوس و رفتن با و حال سنان میر الله پیر او رو
 میر مقوم یو حال او زره بر مدت مملکت قنده چارده حکم و حکم
 ابرو ب عجم و یزیز سلطان ایالی مملکت راحت و استود حال
 ایکن اجل کلوب وفات ابرو میر محمد و اون سکر با شنده ظفر
 اولوب حکومت قنده چار ریشدر قی و روفی ایکن عیسی میر
 نقشب ابرو ب محمدی طره و قنده چار علی اولور قنل کردن
محمد میر محمد اتر او حاکم شدن او میر اوس کینک ایل و اف کلر
 قابیلر جوق اولوب قنده چار مملکتی قزلباش با ساس کینک

و مستظرفان علیهم السلام در صفین بیرون زخمی گویند و بظن
 و همگرا که از جانب ایلرویی اجندان اکثر او غایبان معتبرند
 و ابابلیک پس و رغبندی فرزندی اولان میرشود و معروف
 اولوب بوجانده ایسه بعد از خوف و انزلیت یه دوشوی
 گنوه بر نفویه و بر ملک ایچون عجم شاه منتهما جعت لایقینده
 ذامیت شاه سپهرن عسکر طلب ایروب عسکریت منت هاری
 بنده شاه بیگ قنبر و لفرقه عودت ایند عسکر یولارنه عازم
 اولور بوجان جیرت استغالی او غایبان قلیان اولور لری فکر و
 ایروب مکر در لجال و مستقل البال اولوب وقع و منتهما کن
 مکر و انزلیت قلا رلا ریس میرشود ای ترکیت و عسکریت طرد و
 خصوصت امداد و اعانت و معرفت مکنت ابر بکلر شی منتهما اولور
 میرشود ک بو نظر بقدر دل و در و ندره ارزوی ریاست و بیولک
 حکومت نایر سی تمام اشغال و استیلا اولوب همان بر کون
 ایچو زلف اری اقم قیج ایروب بعد الظاهر عسکریت جواب راننده
 ایکن علی القدر ایسه سرت و کتاب و محمود و دست اولور

تتر

قدر ایروب و بعد نوم طبل و قمره چالدر ایروب فر حکومت سعوه ایروب
 فی الحال تا ویر تعیین ایروب اطراف و اکاف و اسواق
 قلعه و شوره ریس عسکر الیک و خانی و میرشود که حکومت قندهار
 استوارین نذا ایروب ایا فی مکنت کلوب صیغ و کیر نعت و
 حکومت حکومت اولور **سکر کردن میر محمود بر مملکت کرمان** میرشود
 بر قاج سنده فر حکومت استوار اولوب او غایبان عسکریت
 و مکنت قندهار راقتانده مکنت کلبون بغیر اولور طایفه کن
 و قی بر قی در عسکر الوب بال آده مذکور کرمان مکنده و ایروب
 عازمت ایروب منتهما باره رحمت ایروب **خارج شدن در کرمان**
اعتقاد الدوله ایروب جانه که اعن الدوله و طایفه خانی و لری کلا
 ایروی و بوجانده لویک طایفه سی شاه مهد عبان ایچمش اولور
 و معروف قیج علی خان اعن الدوله ایچو میرشود که زمانه
 و قندهار ره ارسالی خصوصت ایتمای و سی بلخی شاه ایروب
 ایروی و جوهیل مکنده جیانت اولور و شاه بیگ و اعن حال مکنت
 غلوه منتهما عارض اولوب خان مرفو مکنت سی ایروب کن و اطراف

و شاه ایروب و شاهی استیلا ایروب ایروب قی
 ایروب و عازم لایقینده اولور قی

و قوع بولان تا بینه یعنی و عیان انگشت را می و تیر بر این خط
اوله و غنچه حمل ابرو و ب عزال و ایلی کوز بنی جفر و ب ایلی اقدر بیز
یعنی اصل اولوب اول و قشره نور و جی با یعنی بولان که در قشوق
خانی برینه افتاد و دولت لقب اید لر **عزیمت کردن شاه سنان**
از طهران باستان و نمودن علامت سما و تیر و دولت
ارباب تجوی بر فاج سندان بر و دولت صفویه ملک از
و باصفه من شهر اصفهانه مستولی و لحق قضای اسمانیدن
او زره کا و صفیه و گاه علامت خبر و بر کون خالی اولی ز لر ابری
سند کرده ظهور ایدین قرانات تجویته اید استر لال اید و ب
به حالتی و عوارینه سنرا خاذا انبشرا ایدی و خون و انزف و غنچه
غلبه ایلش ایدی حتی شاه سنانک ظلمت اصفهانه در جسته بر کون
انفاق بیواوه شیرلات و غیر آن علامت پیا اولوب بر انشیر
مشکوسه ب ظهور شاه سنان با قاجاریه بر کون در حال
ایلی بک سوز اوله کی اسکن ایلن بر فندار ابقری و بیرون انگشت
ایرین انگشت سید لری کور بنوردی و او حالتی جبر ناسر عیان شایه

ایروب

ایروب انگشت تجوی و نمون اقدره قوش اید ای شهر اصفهانه
بلکه تمام ملک ایدر آنده کوفت و کوا اولوب شاه سنانک اصفهانه
عزیمت شاه ایدر در حال و بر و ب کوز ای خانی شهر اصفهانه
قضای اسمانی مستولی اوله جید حکم اید و ب اصفهانه تیر بر
ز لر اولون خراب اوله بر اصفهانه طوفان ظهور اید بر اصفهانه سما
انگشت پاران اوله بر اصفهانه فتنه و قتال اوله اولوب خوف
عظیمه و سندیله قائم و ساید اولوب و علامه و جفر اید
ار غطایه و لودایغ افاضیه به عامه قیام بعد زمان او را کت
اندر ایدر خرابی که در ایدر ایدر و بیایست اصفهانه پس شاه
عود شدن صکره طوقون ای اقداری اصفهانه اقامت او است
بر فر و بوقضای بیسم وضع اولدی صاندی بر شوکت رینه کرمانه
کلوب کرماندن اصفهانه قدری امکانی احتمالین بر فر و فکر و ایش
ایلی بو حال او زره بجز عالم غفلانده ایکن تا گاه میرجو و تکرار
غارت اید و ب جانب اصفهانه قصه و عزیمتی خبری کردی سوز
ایروب جوق قیل و خال اولدی ایلی اصفهانه خال و خیر خواه دولت اوله

اهل الصفا و دولت علیه طرفه نامه باز بوب بوجالان
 دولتی اجمالاگاه ایلمک بخون قی مشتمل در بوب بختنا استوار
 طریقه سوسق ایلدی و شاه حسین را می زاننده عیال طبع و تصدق
 اولوب بو جا بنده را عیب مایل اولدی و کج بفسد و متصد لری بو بخت
 ایاه و تو میله نامه عقول کو روب دولت علیه عیال نینه به ضلعت
 ابرمش اولور زو بریر و بولکر و ملا نظر غایت سواد نیت در دیوب
 کتم ایلدی بنده شاه حسین صفه نادن فر و بن طرفه بنده حرکت مراد
 ایدوب بو الفصول قر زنگین صفه نای اولدی بر تو زو و چون نیک
 و آرد شاه بملر زو ز با دن فاجیدی دیر کتک ناقص نشان و شون
 دولت سفویه در دیوب بوق مناقش ایلر شاهی بو عا بنده
 دنی فراغت ایلر و در زیرا بوجسوسی امر جز فی صانه بر بخت و آب
 مشه تا کردنی ظاهر شدن سکره برفق بارفت بارده ارام و جانا
 ایدوب عسکر تار کیم مشغول اولور و بلکن قوم منون ایلی بیکی نام
 الوب اون النی بیگ او غامیانه شوم ایزر جفا اون سکر بیگ
 اولوب کافی اول اول سبیلان با دیر سید حکمت کرمانه عزایت ایزر

غلام کر

فایده کردنی میخبر اولد شمشین و مسکیم اولوب اوج اخیل خاکه
 ایلدی و مشهوری دنی عمارت ایلدی اخی فکده فایده فراغت و جنت
 ایلمک اوزره یوزکیم الفیله به صلح اولدی کرمانان صفهان
 جا نینه فسد و عزایت ایلدی و مشهور ایلدن اسفانه کرمانان
 بنشیم هر مسافه اولوب اون هر طریقی با دیه دن عبارت
 اولغا نیت و مشقت با دیه دن خوف ایدوب بر سلطان نیازی
 آدمی با دیه دن رحمت ایدوب ایلی بیکی دخی در مانده با دیه و کتک
 معارک کر نوره تکلف اولوب جفا اون دورت بیگ عسکر ایلر
 آثار نیایش و نیزه شمشیر لر نادن عبور و آیات اسفانه نیت
 واسل اولدی دخی خبر بر کون اسفانه نه نواتر بولدی چون بون
 اقدام و اوج رای عقلا ایلر عمر اولوب اعطیات اولدی ایلمش
 بر مرتبه یه و اورد بکر نه قراره مدار نه خاشی حال و نه اسفانه
 حال و آریک مال کوره بی قدر الطافه عسکر جمینه و مهلت جنت
 و قتال اذوقی نوار کده شمشیر حقیق اولدی و آیات اسفانه
 عبور و آبادان اولوب بیگ ایلیوزون ز باوه فر بر لری ایلر

و سندان و اصفهان مابین او ان ایکی قوناق مس فر اولوب اتقی
 قوناق مس فرده واقع بر ارمغان طغاقی باقیسی اصفهان طغاق
 اولوب به طرفی سعور اولمقد جنگ اور تو فکک انرا از بیاده
 عسکر بی ایون بیله موکند اوامر مس اولوب اون سکر بیگک توانا
 تو فکک انرا از عسکر فر اون خمارک اولندی اتراف حواره
 واقع خانلو بگردنی کی عسکر بزرگی قبوسی فاصید کیش او ان
 سرت ایدوب اصفهان کله بر تیر شودنی علی قدر انک فر تجمید
 اعتبارت ایشوب اصفهان دورت قوناق او تهر و زرت نام
 خبیدیه و اصل اولدی بو کله هر هر قوم فارس شو اصفهان نون قاسر
 کونر بیوب اصفهان ابالنه کرید و اوستاه طرفندان الی ایون
 انی بعض ایله بزرگ هر هر قوم فلفا التفات ایشوب قاصدی قوناق
 وسعت ایدوب بیگ بوزا و نوزا کورنا و کجانی کال اولسک کورنا
 روز شبیه شهر اصفهان دورت سماعت مس فرده واقع
 فکک با و نام فر به کندی اصفهان فوج و فوج و موج و موج عسکر
 قوناق است و ب نوقت و فکک فر بورد او و دو سین قوردی

مقدار

مقدار عسکر قوناق **مقدار اصفهان** **مقدار اصفهان**
ارشد اصفهان عسکر تراکنده چو و اینهم اولوب اطراف
 فرادن او ان سکر بیگک فکک انرا از بیاده اصفهان اولندی
 فکک خردون و سندان قازمه و کورکسا ایدورس بیگک ارم بیضا
 فکک ای او ان عسکر بال نیز و او ان دورت باره شامی کور بوز
 بیگک باروت و او فکک اتراف اولندی و یا کورنا اصی قوناق
 بر ما هر کور بیدر ای و ای و ایدوب و ای اصل شاد سکر شهرده قالو
 اقبال دولندن اصفهان و کورکسا فکک خان و معی تر تیریم خور و کج
 باشی شیخ علی خان و قوناق عاسی و انسان خان فر تیریم کورس
 خان و قوناق عاسی لطف علی خان و اشیک اعالی باشی حسین
 قوی خان و کورکسا کون خوزیه و ایسی هر عبد الله خان و سندان
 فر زنده خان و قوناق بیگک قاسم البسی علی رنه خان و کجانی
 خان قاسم خان و قوناق باشی کور خان و سندان موزول خان و کج
 او ان ایکی سکر داران بر نام داران اولوب بمال ایکی بیگک کورکسا
 بر سانس عسکر بزرگ و فکک و اصفهان و بیگک اصفهان اولسک سکر

قوناق مس فرده واقع بر ارمغان طغاقی باقیسی اصفهان طغاق
 اولوب به طرفی سعور اولمقد جنگ اور تو فکک انرا از بیاده
 عسکر بی ایون بیله موکند اوامر مس اولوب اون سکر بیگک توانا

و اسب الشان یعنی ششراصفه نون الف و جغوب میرجو ده
 فار شو کینر بد و میری موز مسلوب مار بود بر شنبه کوی جغوب
 همان روز بان اسکار زار جنگ و وفایه بر عظیم بازار کار کوز
 خود و بر ترتیب و تنظیم عسکر میرجو برای مقابله با لشکر قزاق
 میرجو در عسکر جنگ کزت و فریبی و شکوه و شوکت و شرف
 و تیشنی نظر داشت همه ابرو ب با لوز و دره دروینه خوف و غم
 طاری و شهریه فرار سودا سی سستی اولدی و عسکر نون جنگ
 تا به کت سوار ای امتیاز ابرو ب بو شینه عزیمت او زره ایکین
 البری از ان امان الله سلطان در حال اکاه اولوب با شینه
 و شتاب ابتری باب اضحی کت ده قلوب بند و شیب و درخت
 و خطا ابرو ب و بر یکدیرم دروینه خوف و انزیشه دروینه
 و خاطرینه نشویش سوسو نیت ظهورینه باعث و باوی تراولدی
 مت همه قلوب جنگ فراموش کزنی بزه کورده قنی لغت و بجانب
 منون کرده و شایسته و هملا تیر زبر اکور بلان عسکر با بلو الصانف
 و در همان وقت و غنی اصله اولوب املک مقدره ثبات و شنت

کار کار و غایه مصیبت مشهور و کله ر بگو انده افرط کزنت
 موجب نشویش و جانانت و بزه کوره و سید سهولت و ان
 قیامت و کین سبب منقاصت اولد و منون خبری بو و از طرف
 خلاص و بو همکله کرد اینتر سیل است غایت طریقه کوی سواروی مار
 کز از عدم امکانه اولد و بی هر نیده سه و سه و او و او
 مطلق غایت و سلوات و دولت و بنا و امرت بو کله مقصود کز
 نزه و جهاد اید با افتا و جو و ابرو ب تا بل دولت شهادت
 و یا خود دوام و ثبات و استبداد اید مظهر عنایت و کسالت
 باری اولد و ز دیوب کم من خسته قلبیه غلبت فیسته کزنی با
 کلام بلاغت معجز و سعادت معروفت قانون اسلام او زره تکریر
 اید کده میر هر قوم سیم لیبیت اید از جان و میزان عقیده بیجا
 تو شکواری و زن و او را کت ابرو ب مقصد فراری فرار و ثبات
 تبدیل و خوف و نشویش و دل و درون منون مجا اید و آن خوب بل
 همایون جان و دلون مقاصد است اعلا و بل مجود و بو امر و شایسته
 صرف منس و لر ایدری بس مقاصد من جانب او زره او در وقت

قنایه قویوب تزیین مسنون و تنظیم اجناده مبارک است
 فکری سکرین اوج بلوک ایدوب صباغ قویول قول
 و آورته قول دیوب نوض و نسیم ابدی سوار اولی اولی
 امان الله سلطان بش یک اوم اید صباغ قوی سبارش ابدی
 تحتانی الاصل یک چشم ابر الله سلطان اوج یک اومید
 قوی قوی ابدی بود و جد او زره نیننه و نیننه نظام و پروب
 نانی التي بیک عسکر اید مبرم قوم مینا و ده فرار ابدی **تزیین لشکر**
قریش چون عسکر قنوست آیین فرزندانش اصناف و اولی
 ابدی بر حین تزیین مزای حسن تزیین و تنظیم قبول انبوی
 قوی اتم عالی بخش و مشوش ابدی اولی ای سوارک زای و نیر
 انصاف و درونتری اتحاد پذیر اولدی بو حال او زره ایکن بیهمما
 املن تزیین مسنون رعایت و تنظیم اجناده لشکر ایدوب
 اوج قول اولدی صباغ قوی اعتماد دولت و کورستان خانی و همما
 خانی و الشبک اعاصی باشی اختیار ایدوب قولده قول اولدی
 و تویزه خانی طور دیر او رته قولده قوری باشی و تویکی اعاصی

طوب

و طوبی باشی مکان شو ترید قبل المقابر امرت و ره یه نیت
 ایدوب اعتدال دولت و طوبی لری میر محمد او زره و ارسیم لم
 همان متر سله اوب طوبی و نظام مایه المرام و پروب باطنی
 متر سله کیروب سواری اولی تراکی قول فساد اولوب خشمک
 کله سنده بو حال او زره مترقب آماده اولم و ترید خالده عات
 بیسرت او زره مکت ایدلم زیر عسکر کیر احاطه و اجناس اولدی
 قطع نظر امد و نیر نهایت و اربوب بیجه دو نفر همان بو جنگ
 مسنون و قنوست و سعادت بو کونه ظاهره منوطه و ده
 و افرای تمام ابدی **چو نردان لشکر قریش بر سکر مبرم**
و خایه ایشان و مکن قوت اعاصی و تویزه و ارسیم بر یک
 اصل عرب و بری کوری ایکی دنی فکر صابون خانی زای زره
 قایل اولدیوب و ترید اصابت قرینه رنسا و بر سیوب سارین
 پنجم فرزند لری بو افسند تویید عسکر کثیره و مهمات و افره و سوار
 کمالان و امور دیر موجوده آماده ایکن عسکر قید و تقب نظر این
 فی عینده ن شرت سوزان کمال مسنون و ارسیم قوم و قید غایب

مترسده نخست نافتن نروش و ناموس خانوان سفویه و اردتو
 قولده انجاسی صلح قولده ان میمانم بر خودک حصول قولده یونیه
 خنده بجه بر شتاب ایندی شدت و کبریت او زره جنگ
 نترسته سلطان مذهب و اول قول او بار ابروب جنگ ابرک
 تا او رد و لرینه و اریجه جنگ افرام ایندی بخراب عسکری غمت
 دو شوب و البیری اولان مؤثره فایله قولده انجاسک صلح
 طول شوب او غانی او دو سین غارته ماسه اولدی بر و میوه
 او رد و سی غارت اولدی دیو جز کتور و بر مقید اولدی و دیو
 اگر بز و انهرام واقع اولور کتور و مز و ماله انور و حموک اولور
 اولور زو اگر رعایت شوی منعال یا و کفر جاننده و زمان اولور
 غالب اولور سگ انگرک نفوس و اموالی بزده حال و حکمت و کلمه
 اولور دیوب میر فزده مانور اولدی و بی برده شبات و قیام و نیت
 لازمه سید افرام با بنده حکم نینب ایلدی عجم عسکری ایسه بر خودک
 سوال قولده بوزله و عین کورده ب در حال صلح قول او ز رینه
 یور بیوب خبرت ایندی بر سیاق او زره اعتقاد اولدی انان الله

قولده

قولده خند و هجوم ابروب قتال و جوال اشته او بولدی انان الله
 قول او باره بوزله نوب کیر و کلک با شندی عجم عسکری بیله
 جریته بی فهم و اوراک ابروب کربک بوزله یونیه و عجم
 بجه برده او ایلدی اهر ایلدی بیست دو قبیلان اولدی و عین اذعان
 اتمدی عسکری ان تجره زنبیورک نسیمه اولدی بوزله نوب کتور
 یا بچش و اولدی عین اولمش و ده لردی و زبو کتور عجم
 او زره کتور اولمش با چون منفذ لغزش و کتور بر لب سابقه ایل
 ایندی بولمش او ز باره طوب خاطر و اتمده بولمش بر قتل
 عجم او ز رینه بی الفقد انش ایندی بر او غانه طوب ابر و کین بر فرد
 فکر و مدد ابروب بولمش اعدان غافل اولمش تا کاه عسکری
 بچ لردی خاکه و سوب شاست بر و ختمه اولوب بی الحال قراری
 فراره شیدیل و افرامی او باره و نیانی ابرافه کتور ابروب شهنش
 اولدی بر انان الله ابر و عمل عسکری و نوب و کتور و بی لده
 عجم کتور و هجوم ایلدی کتور بوزله و عجم تا رسیدن اخر و ضبط ابر
 طوب بر یا ننده موجود ایلی کتور ابر ایلدی عجم با شنی طوب ابر و شهنش کتور

در حال طوبی اوردند قوله نوروی با سنی و تو فکلی انکاسی قوی اوردند
 نواله ایدوب لکچیز قادی میرجو و ایست کند و قولید نیانند ده هفتاد
 استین و سحکم و کرای کین شایست قدم اولوب ختمک هر کینه ناظره بیند
 و همسیره و پرد بان لازم کلن اید و او خاتمه بزل چو اید و اید و چو
 امان الله قولند ان کجاست انهم از این و طوبیک انرا اولوب اوردند
 قوله نوروی با سنی و کجای معلومیت و طرازه شست اید و
 مت دیده قلدی و چون مشت تا کند و عسکره الله قولند نصف
 طاری اولوب قولند انکاسی قولند مغلوب اولمش ایدی و همسوز
 قولند انکاسی طرازه قولند حواله و مستط ایدی بر هر قوم در حال کنک
 قولند اولان عسکر اول جانده نوبه و بچکست قفادن بولس کسوب
 اول قولی قولند انکاسی اید مقابله با ره صوند و سب طرازه شست قلدی
 اورد و خاتمه اولان عسکر طوبی بو عالی کورد که راه اولدی ایضا
 اید فرار ایدی اولان عسکر بیک و همسانی تو فکلی عسکر یک کینه
 اولوب جنگ و هفت بولسوب فرار ایدی کینه و ان کجای خاتمه
 کرمیوب شسته اید و چون عسکر تارک ایلکست برها رسیده کسکست

کینه

کینه بر عقبه السوف اولان شسته لوشته و حاجوب طقس اید و
 عسکر تارک التی بکون انچه ز آدم قتل اولوب او غایب تارک
 طرازه قولند بسبب و نغز قول اولدی بر شسته از زمان بوی کینه
 ایدن کون شست خاتمه کیدوب ما کله کیدی کینی قاجو و کینی انرا کینی
 خیر تده قالوب اولمش و اسی بوق در ده که قضا شسته حسین
 فراره نیست و قضا میرمدن کجاست عسکر است قلدی رینه طغنی شست
 ایدوب رستا و برمدی او غایبان ایدی کجاست کسکست انرا از
 ایدوب شسته بر فرد کیدوب **اصول ایدو القاب** و غایب دن سکوه
 میدان معا کرمیوب قوم اوج کون استرات و متقل ایدوب
 بو تقریر بیدر و حی ارام بولوب برزند ارا کالقی بولند شسته
 استخالی تارک کین کورد و بر کف کسکست شسته کون بوز اقدن قلعه
 و حندق برله خاتمه اولوب شسته ایدی اولان خاتمه و حی میر بری شسته
 کینی اولوب مناوق اید طرازه جموی بر سواد عظیم اولمش کسکست
 و شسته عده کسکست اولوب شسته اصغرا تده بوز اقدن تارکی طوبی و او
 جید خاتمه بولند اطراف شسته و کجوب بولوبی و توبیز و در کینی

شهرستان قندهار و انور و از گوشه او غنایان هجوم ابروب
 یوریش ایلدیرم و پیر ایلدیرم اولوب بدخشان کسین مقبولدی
 اولوقده رجعت ابروب ظفر بولور بیلر **حوال** **شهرستان** اولوقده
 اصفهان قرب واقف لنده شهر زنانه روؤنک جانب جنوبیه
 اتی بی بی یکت اولدی مشغول بر تور و آبادان شهر اولوب
 محافظه ایچون شاه پیران عسکر طلب ایلدیر شاه امداد
 و اعانتان حاج اولوب اما ایسی باله زوره میره مراجعت و ایستادن
 ایلدیر اول دنی قبول و کسین قهرم ایچون افری طلب ابروب ایجا
 بیگ سکرانو زکیب یه صلوا اولدیر سکرانو زکیب **شهرستان**
 و بره ب باقرسی ایچون شکت و برادر و التمش قهر اولون
 انتخاب ابروب و برادر و قهر لری اطراف قراغارتین
 سکره از ادایت بر چون جولنه بو طریقیه اطلاع ابروب
 ضبط و تصرفینه کیردی بزم قوم او ز سون قالدیروب
 جولوق قهرینه تور دی و جولنه قرب واقف لنده شکت
 عیاری قهرش آباد سسیه و انور باغ و بوز سکت بومی ایچ

ساعت

ساعت مسا و اولو بر مکلف سالی شایه اولمقدیر
 کندوسی اول سرایه قوندی بو نون سکره شهر استقامت
 او غنایان باله فحاش شهره هجوم ابروب ظفر یاب اولدیر
 و وافر او غان قریلوب هجومیدر شهره الموقرین اولدیر
 بیلدیر پس طریق اخره ذایب اولوب اطراف کت
 شهره حاکمه یه بیبا شکت قلدیر تور و وطریق حکم
 ابروب زغایر و تولین و و اردین و صادر بی شیخ ابروب
 بولدی سند ایلدیر و شهره ظفر طول و ارا ز حاکمه یه حجاج
 ابرو کسین جنم ابروب زواد و زغایر فکر و ملاحظه ایلدیر
 و حال اطراف قرائی یه عسکر صالوب اموال و ارا ز غنایان
 یه و غارت و کسین قسره اسیر قلدیر و ارا زمانه
 دورت ایش سنده یه کسرت ابرو زواد و زغایر جمعا ایلدیر
 بقدره اصفهان شهر نون بر فرد جمعی و یا کسین ملک صدای
 اولدوغی مرتبه ده اهر حاکمه یه استقامت و برادر **حوال** **شهرستان**
 و عسکر تور کسین **کروان** **الرشان** برای ابرو اهر اهر اهر

شهرستان
 حوال
 شهرستان

امیرام عقیده لورستان خانی علی مردان سپهسالار را
 لقب اولوب سایر خانلر بر اصفهان امدادینه عالی کلمه
 اوزره شاه حسین پلرشدن تئیر اولنغده خان مرقوم اولوب
 بیک عسکر لورستان خوت ز نام هذکدی خاندنه
 مراسد کونیروب یاینه کلمه ای انتظارنده ایکن امرینه
 انقیاد انیموب اطاعتن روگردان اولدیرومورد
 فلکن مرتبه ده عسکر جمع ایروب باشوب باشینه بوی جلوب
 امداد عزمنده اولدیبره موجود ایسه بولمک اختارشدن
 خیره واکاه اولوب ینه و مستی قیمت بلدی الی بیک عسکر
 نصرالله نام عسکر بنی تعیین ایروب خانلر ایله مقارنه
 واول دتی سید جریته ده مایه ایلوب مقتضای حال کوره
 حرکت ایلدی اول اوردو همدان خانی الی بیک خان زو
 عسکر علی الغفله باصوب یوزدی بده مملکت فارس
 خانی علی رضا ایروان ایکی بیک عسکر اصفهان عزیمت ایش
 ایکن یولده یوزدی کزکک اون بیک بختیاری عسکر بنی

قاسم

قاسم خانیدم کت اوزره ایکی الفند مجوبید باصوب یوزدی
 بو مجوبک منزه اولدی و عین لورستان خانی ایلوب اول
 دخی رجعت و کندی موقی اولوب لورستانک کرتی حکمی
 اولان خوتم ابازده استخیم و بر ملک غایبسه مشغول اولن
 اطراف وکن فون امداد خوتن بو ویر اوزره امانت
 امین اولدی **قرار کردان طمس اسم بیزنه انحصار و و بخت**
و روقا یین چون امر حاکم و برش ایر بالغ اولدی شاه بیک
 ستاده رجعی فرزندوی طمس کس بیز شاه زاده بیک
 مقارنتو ایلر اصفهان خازنقده و نیت ایروب برش
 تا بیکده کسردن یعقوب اوغان منرسدی اولتیه ایل
 باحکمت خدا عظیم حکم ایروب سلامت بولور و فرزند
 شهرینه و اصل اولور **تسیم شدن شهر اصفهان بیز خوت**
را شهر اصفهان کینه البش سواد اعظم و حجج الناس شهر معظم
 اولوب خاصه معبره ده نازقده فاقده جانله کار ایروب
 بجهاد اللهک حمص جو دین یا قوب یا نوروب یا خت

ویرادی و شدت خلوص بیکدیگر جانهای حق ابرو بگنم
 و علومه کونوردی بس بود قضا بفرموده و برای استیانه اضافی
 چیزی جا به اولد و عین بلوب خواه تا خواه شکر الهی او
 تسلیمه قبلی اولدیر شاه حسین دخی بود که نفوس بکشید و غیرت
 بودی زن تنگ و میدا کین ملاحظه وینه بود جمله بردجات و سینه
 وصول عدم المخلع اولد و عین فکر و اندیشه قلوبش را
 تسلیمه و تاج و تخت ایرانی میره قصر بره و فراتمه مجبور اولدی
 و به تبرای میره او هم کونوردی ب افهام ایندی چون تسلیم
 رضا خبری اشهدی و قصر و نیت نمایان اولدی شکر شاه
 تسلیمه یا غیره غارت اولد و جو فیله و جرم و غیره بود قریله
 پادشاه اولد و لقا اصفهانی اندیشه سید فراتجه الجلیس تکلیف میسایا اولد
 بود غیره میره بنده ارسال ایله دی و معافیت و حمایه و صیانت
 با بنده میره بنده افر رجا و التماس ایله دی و رجا و التماس
 قرین اولوب حضور میره دست عاده اولندی و کین شاه بگنم
 تسلیمه و تاج ایچون میره کله بگنم ان خبر لر ای اولدیر شاه

معا

معا کله بگنم رجال و افر ای تعریف ایچون بود غیره البیبوب
 صالحه ویرمه بیکر سلیم کرد ان شاه حسین تاج و تخت ایله
 میر محمود ایچون امری شکر سلیم بود حق ایله بال اولمش ایله
 و شدت فاق و تا رجوع بقدرق درون و بقدرق وجود کونوردی
 ایله و تا نثر ایتمک طالش و بنور عالم شکر ایچون بر کونوردی
 حسین باجینی کیوب شاهمانه کسرت غنیمت باشنه طاعتی و نماز
 و توبه و التماس و سایر موجود رجال و امر السی معا انده سوا
 اولوب میر محمود ک حضور بنده عزیمت ایتمیر و چون سراسر
 فرخ آباده قریب اولدیر شاه حسین بگنم بود میره خبر و بر
 بتم ساعت شکاری زمانه ایران الشکره توقف ایتمیر
 دستور بر دیر و دیوان خانه ملککارت ایتمیر میر محمود
 خانه تک بر کوشه سنده او توروب شاه کله کرده قیام ایله
 شاه حسین سلام ویروب سلام علیکم و خبری میر محمود دخی رسیده
 رعایت ایتمیر اول دخی سلام علیکم و خبری دیوان خانه
 الرجه دخی قیام خالیله ایلمر شاهمانه کسرت غنیمت و مایوس ایلی و کین

رسد بخ اوزره مندرزه باش اولوب ایلی ایلی کوش
 سنده برز عشق کینه اوزر لرنه سنوزنی مقصد و شوق
 برز بالین خوشش ابروی بر نره بر نره شاه او نوروب
 ستیز لر باطله ایلیخ اوزره طور دیر تو چه اوزره بر لطف
 اینکه شاه حسین کلامه اغاز اربوب اللهی غایک اللک لایات
 قرآنی بی اثرینه دکن خرات ایدوت ایلیک فارسی اوزره
 مضمون من سداقت معاینه خلاصه ایدوب دیر یک طرف و دولت
 مطلق ضای منعا کله رو کله دیر سکا و بر حکمت ایرانی بر زمانه
 بن جایزه ویروب سندی سکا لایق کوردی ایلیک بر فرزند
 اجتنام بن دنی توجده درون ایلیک سکا تسلیم ایلدیم همان انه
 مبارک ایلیک دیر که باشندان چو نیز و قصبه بر نوب شایقی
 کند و ایلیک تجاروب میر محمودک باشن طاق اوزره ایلیک
 اولوب میرک سدر اولی اولان امانت سلطان ویریکا
 اهل دنی اولوب میرک باشن طاق شتاب ایندی میر محمود
 ایلیک سرتین کوستروب قنایه رو کردان اولدی شایقی

میرک

میرک درونده منتر معنای فهم ابروب کندوسی قیام بندری و
 سه فوجی ایله اولوب میرک یانیه واروب سه فوجی کنری ایلیک
 میرک باشن سو قوی سده کتوره دیر بر سده قلیون شهر
 ایلیک لری ناکیر لری کتوروب دونان و چای کتور یوب ایلیک
 و میر محمود شای بر مفسد ارنستی خاطر قیام نره اولوب ایلیک
 ایدوب دیرک شایم درو کنت جا کیر جزان اولوب ان یویدر اولوب
 دنیا دولتی ایلدن ایدوب سطلت و ریاست شخصان شخصی
 اولوب ایلیک بر خدای لایزل بر لایحاری بر نره در سنی تم
 بدر اعزاز و کرم مفاصده اولوب چو دستک زاری و نوب میرک
 مواقتی اولوب چو بن دنی بر ایلیک مباحثه اولوب دیوشتم کلام ایلیک
 بلوغ خانی دنی حاضر اولوب طریق سه زلشنه یو لکی است بر خطه
 ایدوب دیر کت ایلیک شایم نه ایلیک شایلیک بزر سکاره ایلیک
 اوغلا نه رعایا اینک شای میرک کلامه خا نه جواب ویروب
 ایلیک لیه الواعیزه دیر که دست همه فالق ایلیک اشارت اولوب
 بزر شاه حسین ره ایلیک سرای مرقوم زانویه لرنه آخر اولوب

تجدید ایزد با اعدا ملک است اینست در **تحوالات ضبط کشور**
 و در **تحوالات غیر محمودی** که دولت بواشاده هرگز در اولی
 اولان امان الله و درت بیگم نظر او غایتی است ای شاهی
 اولان و اولی نه ضبطه ارسال اولوب ضبط اولدی کشور
 قبولی ضبط اولوب او غایتی حفظ تعیین اولدی چونکه
 سطر لاشنه اید قلمو و متعلق اولمش ای بری بر طرف داردیون
 بولی و دولتی نه نظریه اولوق مراد اولدی اول کون و اول کجه
 و ایزد کسی کون شاه سبب سبب فرخ ابادده میر محمد صمان
 اولوب او چچی کونکو بحیره نبوتی ملک بیگ یوز او تو زین
 حرمه الطرامینک او ان بشیخی بازار کونی ایبری علی السورانی
 اولوب بیرو مشه انت با سنی برابر اولوب سطر سطر
 دولت غایت معنویه ایبره سبب از کون برسی نام جنبه و اولدی
 شاه سبب حضرت طلب ایزد و دیگر طریقان دولت غایت
 کینه ای محمود ایزد ایوان بولید کید و سنا بعد طایفه کله
 دستغ ایزد ایزد اولن نغمه دوی او غایتان اماننده صوت

بینه

تجدید ایزد مذهب شیعی را غیر نیک لغت ایزدک و سطر ایبره
 حاقو نام قبوسندن دولت غایت و ایزد کله اولدی
 و قو طنو و درایق و زربافت و دولت غایت قبوسنی ایبره
 دیبا ایزد و شنبوب یک است ایاتی بصدوی قوما سندی
 توایح و غایت فی الحال ایبره یک تو حال او زره راهت ایبره
 رسم شاهان او زره دولتی نه و اصل اولدی **ضبط کردن**
میر محمد و جم شاه ایبره نام شاه بیگ عمری ضبط اولوب
 اون اوج قوشه زاده و ایلی قوشه قوشه شاه او وجود اولدی
 اخرا اولدی که کلب بولن نفوذ قلیله و جواد و سبب زین
 اشیا و امنه کثیر بالجه ضبط اولوب سبب راجع اولدی میان
 ایلی اوج کون هر و زره میر و شاه خابن ایزد و داماد اولوب
 سنا بعد سنا ایزد اولان و تخریبی میر قوشه مزاج و سنا کید
 و تخریبی میرک میانجینی یعنی قوشی اولان مزاج و سنا بیگ
 یعنی قوشه قوشه سندی امان نامه تخریب ایبری و شاه راجه
 کالان ماد زکر تخریب سبب قوشه سبب و بری اولدی و اولدی

لرزه است همه بر محل تعیین ایدوب آنده اسکن ایلدی شایسته
 خار به لرزه ن بر قاج جار به میرم قوم کند و خدمتی ایوان استاثر
 با قید بی رجالته نسبت ایلدی اون اوج نور شاه زاده لرزه
 ریه و دلتی نه زاه به لرزه و خدمت تعیین اولدی تلخ غالب بود
 انکرک خرس و جودی باد فنا به بر لیدی شایسته ایکی نوره خردی
 دخی اولوب بو نرد و لست خانه ده ساکن اولیوب بری شاه
 افرای لرزه ن نو آب الفدر اولان عالمه و بری یته اقر باون میرزا
 شاه ایوب لکجه نام کسند به نروچ اولیوب الفدر ان الفدر کلک
 نیدیل نام و تغییر جاسه قلوب بر نقر سید از لرزه معاصفها نولان
 هزاره و تبریز و اوردی **سداک میر بتالیف قلوب عینی**
 بو نردن سکده میرم قوم شاه راه حکمت علمه اولان هزاره
 استیانت و نوازش خاطر و تالیف قلوب طرف نظر سید منوچه
 اولوب رفیق و صلابت الظهار به قلوب قران بش تالیف و کما
 فیدند اولدی و بو امری لکجه رساندی بسکیر خرد و لست
 صفو به رجالته میل و رغبت کوسنوب به فرزدی علی فرزند

و منسوبیم

و منسوبنده ایتناه متر فلدی و اطراف شهر ده منادیلر نرا ایدوب
 سن بجه او غایبان ن بر فر دیشک است ایل و عیالنه و اموال از
 دخل و نفوس ایدر اولور سه اشده تقویت ایلر بر اسی ترتیب
 و قس اولور دیوب برفه اراغی راحت و آرام بولور اولور
 قلوب ساکن اولدی **عمر و مقتولان و مر و کان و زخا قده ایزر**
شوقه کان ایله قنده و آرا با سبزه اولان عقلمک رای ایلی
 بو کت او ز رینه جاریر که اشبو معار که ده و سکنه بو حق ایلی
 جنگ و خوفدن و سبزه افندن تلف اولان نفوس سبزه
 یوز الفمش سیکه بالغ اولور و سنی و اسیر اولان نفوس سبزه
 و هزار ایدوب بریشان اولان لر دخی یوز سیکه بالغ اولوب
 شهر اسفهان قیش اولدی و هی کونده شهر ده یولبان و کور فاش
 و رجال و حیوان ایلی او تو زیکه بالغ اولور دی و یول تو نر بر
 ثابت اولدی **سلوک کرده میر محمد و تحفیر حال و غر و ش**
 بو نردن سکده میر محمد حال و غر و ش تحفیر و مع سودا سده و سوز
 شهر اسفهان کت همان شهر اولسنون دورت بیک سکر یوز

کس چه طلب اید و ب اکثری فیض ایلدی و اولیای غیر
 اولیای سنیست تا جملتون بیک سکن کسب اقبال ایلدی شاه
 مسکن حکیم با سنیسی اولان میرزا کیم نام کسند شاهک غایت
 نظر کرده سی و معتبری و شاهک یا شوره نافذ الکرامه متوفی و ایر
 و بارنده نامدار متول کسندرون اولفد آنرا سکر یوز کس
 طلب کسب و فتنده التنون و جوهر و کوشش مراد ایلدی اوزره
 وزن و با قیل طاشی ایلد آتش یکسان اعتبار اولوب نیم
 تخمینه کوردهم قومدان آن نقود و جوهر و اشیا دورت کسند
 کسب یه بالغ اولدی آتای سرده ده فوت و یا فرار ایز ملک
 اولرین منظر ایدوب عال فرافنگری بولندی **منظر میرزا**
با اربابان عتوانه شاه الحیدر ایلنده فرافنگری رعایت
 و عیار منظر اولوب چونکه مفرمانده واقع مدت اقامت قلیل
 ایدی بیروز تجارت طر فیض سبز بالیوسر مشفق عال و ترونده
 فیض اولد ایش ایدی بو میان لر ایلد تیار و مساعده اولوب
 اتفاق سیدان ایلد اولان کسب اقبال ایشامرون اولدی حکمران

بالیوزی

بالیوزی طر فندان ویرلان نقود و اشیا بشیور کسب یه بالغ
 اولدی بورتقال چتو کتخه اسی اگر چه متول و لکن غای ایدره بر سکن
 پایا زکو ریلوب بیروز حاله واقف اولد عمر نون برشتی ایش
 ایدی کلینک بالیوز نون اخذ اولان نقود و اشیا ایشی یکس
 دورتیوز فرق کسب یه بالغ اولدی زبیر بالیوسر قومک
 بر قاج حجاز آن لب بزلک طلوع جوهر کت و فرخت اولدن غای
 سکری بولوب کاسه راون اول و قیده سکنک قیضی فرق ایش
 ایکن رواج بولما شکر کاسه روده ایش فرق غزومشه و قیده
 فرخت ایدوب شوره اعداد و کتده سنده عال کسب جمع ایش
 ایدی تیز فرقوم بومالرن خیر و اگاه اولوب بالیوسر ایش
 مراض و و قیده شکره الترش ایش به ایش بر ایدوب قسطن
 خلیل و افرو قیض ایلدی **اقوال طر قاسم عتبه الوار از ایش**
و و شوشه در قرقرین چونکه شاه زاده طر هاس میرزا کاسه راون
 فرار ایدوب قرقرینده اصل اولمش ایدی ایشهان ایدواک
 ایچون اولدنی عسکر تزار کتده اولدی و بهرند فرانسوی ایلدی

عسکر جمعه قادر اولدی و اخذ اصفهان من مفتح خلق اعتبار
 ارتدی چون اصفهان اخذ اولوب شاه حسین گرفتار اولدی
 بقیه توپها سی شاه اعتبار ایدوب تبعیت ایتدی و برنگ
 خلق یا تبعیت اولدی اول دخی شاه هر طاقی نظامه بداشت اولدی
 مقصد تا بری بر نره اصفهان نره قائم مقام اولمش حین عثمانی
 اعتمد اولوب لطف و دولت علیه به ایلیک ایلیکلر م تقوی
 قاجانی قوروجی باشی تعیین ایلدی **اقوال** **میرزا محمد قاسم**
شاه بی بی فتنه یاز برای قزاق کرده قشکر چون اصفهان مقه
 اولوب شیطا اولدی و یال و مشروح و جوارزه بر نره
 و افرمال و آنچه عاید اولدی و طول زمان و کزشت هر پید
 او خان ز اولوب فکر بری عداوته قات عارض اولدی پس
 خزینه گور و بخت چاردن عسکر کتورنگ مراد ایلدی
 تقوی و اشیا او خانک قوطا او زره التي بکس که بیلیق
 اولوب اولان است بکس آدم کتورنگ مراد ایتدی و التي بک
 او قاز قورنده داری اولان استک موستی باشل بر و ب کونولقا

باورنه

باورنه بخت شاه اولدی قورنده بختی فتنه سنی شاه قلی میرزا ایتدی
 بکس شوز قزاق علی الغفله او غالی باصوب بو زوی ایتدی
 ایدوب ایتدی فرار ایلدی و اکثر خزینه الوب شاه زاده
 طهاک کونردی بو نران اقدم طهاک میرزا بکس خلق غایت
 مکدر اولوب منایقه سی کالمه ایدری بو مال ایل بر نره دارخانه
 قیوسین دوزوی **قزاق شاه** **مشکر** **انجانب** **میرزا**
 طه خزین میر محمد طهاک میرزا بکس شاه بکس دعو کس
 ز امیر اولوب بکس بیعت ایلد و عین اشد و ب جلد
 ال کتورنگ و یا طهاک کس بو مرادی غیبتی ان و ابطال
 ایلیک قصد و عز بختده اولدی و بو باجده بخر طریق فکر و انریشه
 قلدی بکس شاه حسین ز قزاقی فر ما نر با ز در و ب شاهین
 طرفندان اطرافده واقع اولان خلقی بکس کتورنگ اطلاعنده و کتور
 ایلدی و لکن مرادی حصول پذیر اولدی ایلیق طهاک سی بو قزاق
 اغفال ایلدی ز بر اطمینان بو خلقی ان بکس ایدر و ایام شتاده
 حرکت اولی ز صافغاری ان و الدول سناک تریزیر ایدر اولدی عسکر

قتل کرده گویند و بخت منان اختر از آنوی رسیده است
 دولت شدیدی فرصت خدا بود بری بیک او غنا نامان
 سلطان سوار بود بر سر آتش و آتشین سلطان بیک
 بر شیب الله زاده در خاک کونوردی و آصف زاده اولاد
 اطاعت و نجات و در این بخت و از نواده ای بیک هر اداری
 بیک فرزندان و بیک فرزندانش و اقربا سبب آصف زاده فوت
 دولت بیک علی او غایت کونوردی بود علی القضا صفی
 حاکم و فرزند شدت شاه عزیمت ایدوب قزوین
 فریب اوله قدرند و طما سبب لوب سلطانیه و زنگان بود
 شیراز فرار ایدی قزوینده عسکر بولغیب بوش اولدی
 قزوین ایالت پیش بازه یعنی استقبالی بقیوب بولدی
 نسیم ایدوب امان الله سوار او غایبان دولت خانی قزوین
 ایام شتا و بیک شتی زحالی اولفقه سبب عسکر شکر
 خاندانیه قوزلی اولوب قونیز اولون کون قساری بولدی
 او زده اولوب او غایت عسکر و بجا وزه اغاز ایدوب قسار

لر و س

ایدوب بولدی و قتل ایدوب عسکر اطاعت بولدی
 رو کردان اولوب بولغیب اولدی و دولت خانی
 ایدوب او غایب امان الله سوار ایدوب منصور قنبر اولدی
 برکت بول کوسه و بخت بول و مغلوب اولوب بیک
 بوزنت اری او غایب قتل اولوب آخر آصف زاده فرار ایدوب
 و امان الله سوار اری بولدی و بخت بولدی و ایدی بولدی
 کسند مقتول و قروح اولدی و بخت بولدی زاده می آتش
 سلطان بول قریب فرجه بولوب ایلدی زلفه او غایت شدت
 بولین قونوب قاجر بولدی و بخت ایدوب اصل اولدی
 محمود بولدی ایدوب عالی غایت حسن و مستوش اولدی
 عسکر ایدوب ایدوب و غنه نادیم اولدی آصفهان خلق بیک
 عسکران زیاد و خوش بولدی بولدی ستر بولون در حال دولت
 ایدوب طبر و نزه جالدوب درون و دلان امان الله
 و رودینه منتظر اولدی از زمانه بقیه عسکر کلوب طبران بود
 ولکن قریب بولدی با سنده طوفان بلای روان ایدی اعنی و اولدی

فتح قوی خانى عنوايندى چون قر نراش حسين قولى خان قزوین
 معاد که سنده او غا نه بول که ستر و ب سلامت بجاروی اول
 وحی قر نراش صد اقتیل بر اسب خات بولدی پس میر قوم قتل
 مباحثت و رجال و امر او قیو خلقی و سبزلردن او نیش
 کون ایجنده سکر بیک قر نراش قتل ایدی قر و نیزه اینکلرکی
 ضیانت جو اسین اسفنا نه استحقا قلمینه کوره تمام ترتیب ایجا
 آخدا و اولیستون ایلیک ایله فرستاده قلناک عثمان اغا
 بو انشاده الصفا نکلوب و اصل اولدی قر نراش **شده شدن**
 تر قشکر نراش ترتیب کورن بلده و قر نراش بند میر قوم اطراف
 قر نراش و بولدی کنه سبب غارتنه مباحثه اولدی نصر الله سکرکی
 اوج بیک او غا بنده لهران جانیرینه کونر و ب و زامن ستر
 اطراف قر نراش غارت ایندی لاندن بده الله خان او ستویان
 و بوی خان اوج بیک بولدی غارتشو جنوب بوز بولوب قلعه
 قیانا نراش سکر کون قاصده ایرو ب خلف بولدی بر اطرافین غارت
 ایرو کنه در کورینه و او بولدی کورین خلقی باجلدیستی اولمده غارت

اندری

اندری و کن اسفناک عمارتی ایچون خلیفی سور و ب کونورده
 انلر وحی فرست بولدی قر نراش ایلی اسفناک بولنده قوش
 شهرکی الوب طرفندان حاکم قودی قاشان شهرکی حاکم
 و بیره ایرو الوب حاکم غلب ایلی شهرکی الرقده قر نراش
 مراد ایرو ب حیدر و ابوب اولوب قر وین با ایستون استقا
 املق ایچون عسکر طلب ایلی اوج بیک سکر بیک انتخاب ایرو
 شهرکن انلر دجنا رو ب او غالی او شهر و ب حیدر سکر
 ایلی شهر اتر بولنده قوشده نام شهرکی خلق تسلیم ایرو
 حاکم انبیلن ایلی حویره عمر بل نراش سکر بیک سکر
 ایرو ب شهر اتر بولنده بزو خاص نام قیب قر نراش نصر الله
 مر قوم هجوم ایرو ب بوزوی و باشلی اولان میر باغری
 تو قوب باشلی سکر نراش اتر بولنده ایچون او مکلوه
 حاکم طلب ایلی بزم شهرکی سکر اتمی کاصره ایرو ایرو بولدی
 کلدی بولمده استقام **قر نراش شدن** قر نراش در قشدر جا بولدی

خبر کردن عسکر از جانب میر بس کثرت دولت و بی با
 سبب تیر بود که عسکر بر قات دق ققت و نقصان طاری
 اولوب عسکر کتور عسکر سودا سنده اولدی و یکس تو او غاند
 ایکیوزار منی تو سوب الشیکت اغاسی اولان عسکرش آن سلطان
 باش ایروپ بر سدرار خزینه ایله قش باره کونوردی سارست
 ایله و صولدری خبری اسفند کلدی و لکن عسکر کلدی زبیر افش باره
 میر شادک غایب مقام اولان و ایله سی اگر نه بو خصوصه خوف سی
 و لکن فرین انما زامی تقریبه برک و عسکرش قش باره فرار ابران
 اشرف سلطان برک ایله قبول اولان میر عبد الله کلدی فرزند
 اولوب تیر شادک صغیر روان آن سزار اولوب دعا مشرف
 اولغدی بر محمود ک جا ندرشی و دولتک زوال خوا سبب در قوم
 اید قش باره غورده کشت و کزار ایروپ او غایب کلدی
 میر شادک با عسکر کلدی عسکر رو تو با به مشوری سوز کلدی
اختیار علیها نس میر زاده کتور است عجم در تیریز خشتو ان

خبر بزه

خبر بزه ایکن جمال و غایب جمع ایروپ سنو تکر ایله بزه دولت
 علیه به مراجعت ایروپ سنو استراده ادا ایندی بر آغشا و الدوله بی زاده
 فایز اولوب دولت علیه خدیو ای انکار ایشش و بزه کلدی
 حاله کلدی بلده شش اولور زو یو بر با تکر ایروپ ایشی به شیری کویا
 دولت بزم حاله دون خبر و کلدی ایروپ بو بر جان لغویاتن و
 عجز یا تکر و بر تیریز زاده بر تکر ایروپ اولوب شاه کلدی
 عنوان ایله کلدی کس طر ششون کریم با پای به و بچه جاسارینه و فرایض
 پاوست بینه نامه لر با زوب اول فرانس ایله کونوردی بزه
 چارینه اسما عسکر کلدی نامه بر کسندی ایلیک ایروپ کونوردی بزه
 بینه حافظ کلدی نامه بر ایلی تعیین ایروپ غالب و اصل اولدی
 و طرف دولت علیه به دخی ایلی کونوردی بزه ایله و اسفند
 با کونوردی کلوب کلدی ایروپ عسکر کلدی ایروپ کونوردی بزه
 و بزه ایروپ بر و تیریز کس عسکر کلدی کلدی بزه عسکر او غایب کلدی
 اشده و ب نه مشرف کلدی و رو بو بزه و ان و فر شش ایروپ
 و انوردن کلدی اولدی طرف دولت علیه و ان نفس ایروپ

استماع ابله کلمه اظلم خوف و حرمان اینتر بر بوطا بفر عاذت
 او زره امور لرخی و قصد و عز بترخی غایت ابله سر و اختفا
 ایدر لر اختفا ایدر نیست و حال کلنت ایدر و شد تیره صبر ایدر
 غلبه ایدر لر بوقیرک ایدی طول و در از می دره شدنی و کزنت
 تقویات و تبرکات و وفایه مومنه خوف و انزالت می و جوا
 مستوره و جودت فکر و در حلاله سی جانده کار ایدر و بیک نوز
 برین سکت ماه دمی بجز سکت سخته و صفا ندان فرزند خوف
 کلام بفره فریاد استن اشقیاسی راست کلوب ایکی بفریدن جوی
 و سکت کس به باله اولو راستیا و تقوی ای کلوب بنی عریان بر تیره
 قدر سکت لر کم گیر و فرار اینتر بر میز از زمتله همرا اند کلام خفا را تیره
 و جیتو ز تمام اولت بولدم آنرا بفر تیرسی برانمنی تا بر بید بولدا
 اولوب فریاد و ایدم فریادین خانی بجهت سنج و حاضر و آماده
 او ز در لر در اندن کینا نه و ایدر و ب رشت تمام شده و سفته
 من بفره و ایدم و حاملان ایدر و ب نام ک مرفین و بر وفا
 و یکا سکت التون فرج راه و بریدی و اندر عالم و یو و افر تکلیف ایکی

ولکن

ولکن کیلا تک حیوانی غایت تقیل اولوب سفته و بی تکلیف
 ایدر میوب جوق آدتری قیرت ایدی کیلان بیانش اولر تیر
 اولور سینه ایتون ایدر بید کلام آنرا فرده طایفه کلوب
 ارشدن او زده و با و کلام آنرا نشسته آنرا و او ب طریقه
 دمی تیر بر دن نشسته کلام ایدی فرقی قوی عالی انده فعل
 و جب الت با ش حضرت نون طهماس ادم کلام ایدی تیره
 مسدود و لغت الجیس نام از منی فریه سفته کلام ایدر و ب
 چون روان و نشسته ان طرف و دلندن نشی اولندی بولرک
 فتنوب کزواتیلو ارض روم و اندون نوحات بولید استانبول
 و ایله الجینک یا بنده کلام باقی امر و فرمان و کرم و عنایت
 الامر کرد

خانان سفویه یعنی بیست بهر بیک قبضه تفر غیر به کرب
 بر قدرت غنت کلو سکر نه قرار بولان محاکم ایران و صفای
 بولدر در محاکم خراسان قندهار سجستان زابلستان
 گلستان کرمان فارس خوزستان لورستان عراق

این کتاب در زنگنه کتب مشهوره است و در این کتاب
 در این کتاب در زنگنه کتب مشهوره است و در این کتاب
 در این کتاب در زنگنه کتب مشهوره است و در این کتاب

اعلم جیس وہی دیر مازندان کینان ازبجیان
روان سندوان کوزستان طاعتان وچیز
 ممالک مرقومند که هر یکی قانون عجم او زره برانیم یعنی
 اعتبار اول نور و بعضی واسع و کثیر العارت اولش بر خاکی
 تقسیم و هر بر نه و الی نسب اولش ب جنوب جنوب
 بود ممالک احوالی و بوسه لوه ظهور رادن حاد و تخریب
 عجم است بی ضبط و لغزش آنز آنکه که در طریق بود
 مضمون تقریر آن عیان و نمایان آن ممالک مازان طرف
 بود معارف غلبه اشنا سنده اصفهان بود لو اعداد و خرم
 ظهور را بیکت غالب عارت اولش که همان جا بنزد قرب
 جواری و القالی اولوب اصفهان دن دنی بعید اولد و غزن
 ناسیدر که الکت کینان و مازندان کینان ما
 اعانتیه عسکریه یا ملی کدو کی استار مشر زآبستان قن
 اید همیار اولد و مشر غری جینستان ملی اولوب جینستان
 حقی بود است به عینان ایروب میر شود که اتفاق شد

مستوی

مستوی اولد و بی بالاده بیان اولمش رہائی عرف
وازدبجیان روان سندوان کوزستان طاعتان
 احوالی و ممالک اعداد کینان کینان کینان کینان
 و غیر بر آن که الکت میر شود که احوالی و عسکری طوز طوز
 مقدارهای معلوم و معلوم اولمش دیو حیر اصفهان دن جنوب
 بود طرفه عزیم و قن دیو سندوان سندوان سندوان
 اوغان عسکری سکر یکه ایلی او لور اولا زوی حق ار سکر
 یکت و جینستان دن ایلی یکت و عزیم دن حق سکر
یکت ایلی سکر ایلی و اول یکت جونی مال عزیم تخصیص
اولد حق ایلی زوی وطن ایروب رجعت سودا سند
 و سند در